

Flerledade frågor i institutionella samtal

FÖRFATTARE: JOHAN HOFVENDAHL
Magisteruppsats från Tema Kommunikation (Tema K).
Linköpings universitet (2000)

ABSTRACT

This essay is an empirical study of so-called multi-unit questions (MUQs) in institutional talk (booking interviews in maternal health care, social welfare office talk, criminal court trials, and police interrogations) in an aim to analyse their structure, function, and especially, the syntactic, semantic, and pragmatic relations between the units within such constructions.

The essays points of departure essentially correspond to theories and studies by Harvey Sacks, Emanuel Schegloff & Gail Jefferson (1974), Schegloff (1996), Selting (1998) and Heritage & Roth (1995). Fundamentally, these texts concern analyses of "talk in interaction" and thereby definitions of so-called *turn constructional units*. Also methods formulated within the perspective of "conversation analysis" (CA) have been applied.

The units within a MUQ (i.e. its components) can, with respect to the definitions used in this essay, be classified either as statements (S) or as interrogative utterances (Q). The empirical material consists of 179 MUQs of which the majority belongs to one of two structural categories, namely [S + Q] and [Q + Q]. This means that S (i) precedes and (ii) prefers Q while Q (iii) prefers yet another Q. These results are supported by the fact that most of all common structural categories for MUQs with *three* units are possible to derive from (and follows the preference principles of) these two cardinal structural categories mentioned.

In this essay the prototype MUQ is defined as being composed by two central components, namely one (and only one) *head unit* (HU), which in every case is an interrogative utterance, and one (or more) *supporting unit(s)* (SU) which, to use a syntactic analogy, is a qualifier of another unit, usually of the HU, and could be either a statement or an interrogative utterance. The study shows that if the SU represents a statement, its central function is to contextualize the HU. If, on the other hand, the SU should represent an interrogative utterance, its most central function is to specify the extension of the HU.

The essay shows that MUQs usually appear when the questioner confronts with a "communicative dilemma", prototypically when he or she intends to perform two (or more) acts within the frames of a single turn, e.g. carry out a shift of topic, name the reason why a certain question is being asked, or to give the addressee free control of his or her answer while, at the same time, being primarily interested in specific details.

KORT SAMMANFATTNING

I denna uppsats studeras den s.k. *flerledade frågan* ("multi-unit question") i institutionella samtal (här inskrivningssamtal på mödravårdscentralen, domstolsförhandlingar, polisförhör samt möten mellan socialsekreterare och klient) i syfte att analysera deras struktur, funktion samt, och framför allt, den mellan leden syntaktiska, semantiska och pragmatiska relationen.

Uppsatsens utgångspunkter baserar sig i huvudsak på teorier och studier författade av Harvey Sacks, Emanuel Schegloff & Gail Jefferson (1974), Schegloff (1996), Selting (1998) samt Heritage & Roth (1995). Grundläggande för dessa arbeten är analyser av "talk in interaction" och däribland definitioner av s.k. *turkonstruktionsenheter* ("turn constructional units"). Därutöver har metoder framtagna inom perspektivet för "conversation analysis" (CA) nyttjats.

Den flerledade frågans led (d.v.s. beståndsdelar) kan, enligt de definitioner som här tas i bruk, klassificeras antingen som påstående (P) eller frågeyttranden (F). I det empiriska materialet har 179 flerledade frågor identifierats varav majoriteten kan härledas ur struktorkategorierna [P + F] och [F + F]. Detta tyder på att ett påstående (a) prefererar och (b) föregår ett frågeyttrande medan ett frågeyttrande (c) prefererar ännu ett frågeyttrande. (Endast i åtta fall är det andra ledet ett påstående.) Slutsatsen styrks av faktumet att de vanligaste struktorkategorierna för treledade frågor kan härledas ur (och följer preferensprinciperna för) dessa två "urtyper".

I uppsatsen utarbetas definitionen att den prototypiska flerledade frågan består av ett (och endast ett) s.k. *huvudled*, som alltid motsvaras av ett frågeyttrande, samt ett eller flera s.k. *hjälp*led, d.v.s. ett led som, med en syntaktisk analogi, är ett annat ledes - oftast huvudledets - bestämning och som kan motsvaras av både påståenden och frågeyttranden. Uppsatsen visar att då hjälpledet utgörs av ett påstående, är dess centrala funktion att ge en kontextualiserande bakgrund till huvudledet. Om hjälpledet istället utgörs av ännu ett frågeyttrande, är dess centrala funktion att precisera huvudledets betydelseomfång.

Uppsatsen visar att flerledade frågor infinner sig då frågeställaren står inför ett "kommunikativt dilemma", prototypiskt då han/hon avser utföra mer än en sak inom ramen för en tur, t.ex. genomföra topikskifte, ange skäl till varför en viss fråga blir ställd, både vill ge den tillfrågade frihet att formulera ett eget svar samtidigt som man är intresserad av specifika detaljer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT.....	1
KORT SAMMANFATTNING	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
1. INLEDNING	6
1.1 Introduktion.....	6
1.1.1 Val av uppsatsämne	6
1.1.2 Varför institutionella samtal?.....	6
1.2 Problemformulering.....	7
1.3 Syfte	7
1.4 Metod	8
1.5 Det empiriska materialet	8
1.6 Om kommunikation	9
1.7 Disposition	10
1.8 Forskningsetiska ställningstaganden	10
2. SAMTALSSPRÅK	11
2.1 Tal- och skriftspråk.....	11
2.1.1 Redigering.....	11
2.1.2 Mottagarperspektiv	11
2.1.3 Yttrandesituationen	12
2.1.4 Prosodi	12
2.1.5 Grammatik	12
2.2 Om turer och turtagning	13
2.3 De outtalade reglerna	14
2.3.1 Samarbete och samkonstruktion	14
2.4 Det institutionella samtalet.....	16
2.4.1 Olika grader av institutionalitet	17
2.5 Samtalsanalys.....	17
2.5.1 Deltagarnas respektive CA-forskarens perspektiv.....	18
2.5.2 Projicering och respons.....	19
2.5.3 Riktadhet	19
2.5.4 CA och institutionella samtal.....	20
3. TURKONSTRUKTIONSENHETER	22
3.1 En turöverlämnande komponent.....	22
3.2 Talsegment.....	23
3.3 Villkor för TKE-klassificering.....	23
3.3.1 Tänkbar fullständighet	24
3.4 TKE-klassificeringens komplexitet.....	25
3.4.1 Mer om ”completion point”	25
3.4.2 Sammanfattning	28

4.	FLERLEDADE FRÅGOR.....	29
4.1	Flerledad tur	29
4.1.1	Ledkoppling	31
4.2	Vad är ett frågeyttrande?	33
4.2.1	Klassificering på syntaktiska grunder	35
4.2.2	Klassificering på prosodiska grunder.....	35
4.2.3	Mindre klara fall	36
4.2.4	Frågepåhäng och frågeimplicerande osäkerhetsmarkörer.....	38
4.2.5	Sammanfattning	38
5.	ANALYS 1: SYNTAX OCH PROSODI.....	40
5.1	Inledning	40
5.2	Ytterligare villkor	40
5.3	Flerledat på syntaktiska grunder.....	40
5.3.1	Den syntaktiska analysens fördelar.....	44
5.3.2	Den syntaktiska analysens nackdelar.....	44
5.3.3	Syntaktisk analys - sammanfattning	46
5.4	Prosodi	47
5.4.1	Den prosodiska analysens fördelar	51
5.4.2	Den prosodiska analysens nackdelar.....	51
5.4.3	Prosodisk analys - sammanfattning	52
5.5	Syntax, prosodi och ko-text	52
6.	ANALYS 2: INRE STRUKTUR.....	55
6.1	Påståenden och frågor	55
6.2	Huvudled och hjälpled	56
6.3	Den flerledade frågans inre struktur	57
6.4	Påståendets funktioner i den flerledade frågan.....	58
6.4.1	Bakgrundspåståenden	58
6.4.2	Påståenden som återanknytande hjälpled.....	62
6.4.3	Påståenden som preciserande hjälpled.....	64
6.4.4	Påståenden som definierande hjälpled.....	64
6.4.5	Påståenden som förvarnande hjälpled.....	66
6.4.6	Påståenden som premissgivande hjälpled	67
6.4.7	Påståenden som frågemotiverande hjälpled.....	68
6.5	Påståendets funktioner i strukturkategorierna.....	68
6.6	Frågeyttrandets funktioner i den flerledade frågan.....	69
6.7	Flerledade frågor med mer än ett huvudled.....	70
6.8	Flerledade frågor med ett huvudled	71
6.8.1	Preciserande frågeyttranden.....	71
6.8.2	Premissundersökande frågeyttranden	74
6.8.3	Generaliserande frågeyttranden	75
6.8.4	Förvarnande frågeyttranden	76
6.8.5	Avstämmande frågeyttranden	76
6.9	Frågeyttrandets funktioner i strukturkategorierna	77
6.10	De ingående ledens interrelation	77

7.	ANALYS 3: YTTRE STRUKTUR.....	82
7.1	Grund och effekt.....	82
7.1.1	Flerledade frågor vid byte av topik eller topikal aspekt.....	82
7.1.2	Flerledade frågor vid missförstånd	85
7.1.3	Flerledade frågor vid försök att stödja den andre	87
7.1.4	Flerledade frågor vid byte av samtalsdeltagare.....	88
7.1.5	Flerledade frågor vid överraskande information.....	89
7.1.6	Flerledade frågor vid avdramatisering	90
7.1.7	Den flerledade frågans effekt.....	92

8.	DISKUSSION	93
8.1	Inledande kommentarer	93
8.2	Kommentarer till Analys 1, 2 och 3.....	93
8.3	Den flerledade frågans funktioner	94
8.4	Flerledat p.g.a. aktuell verksamhet	95
8.5	Huvudled och hjälpled	96
8.6	Varför flerledat?	96
8.7	Samhällsrelevans	98

REFERENSLISTA	99
---------------------	----

TRANSKRIPTIONSNYCKEL.....	104
---------------------------	-----

TABELLER

(1)	Analys av leden i flerledade frågor med hänsyn enbart till syntax	46
(2)	Analys av led i flerledade frågor med hänsyn enbart till prosodi	52
(3)	Analys av led i flerledade frågor utifrån syntax, prosodi och ko-text.....	53
(4)	Sammanfattning av Tabell (1), (2) och (3).....	54
(5)	Det empiriska materialets flerledade frågor.....	55
(6)	Det empiriska materialets strukturkategorier	56
(7)	Påståendets funktioner i den flerledade frågan	58
(8)	Bakgrundspåståenden: underkategorier	58
(9)	Påståendets funktioner i strukturkategorierna.....	68
(10)	Frågeyttrandets funktioner i den flerledade frågan	69
(11)	Hjälpprågans funktioner i strukturkategorierna.....	77
(12)	De ingående ledens interrelation i treledade frågor	81

1. INLEDNING

Innehåll : Presentation av uppsatsens syfte, metod, material och uppläggning.

1.1 Introduktion

(Tema K: A28:18c) Deltagare: Försvare / Vittne nr. 2

- 1 F : .hh du nämnde om mannens >klädsel<. han hade (.) ett
- 2 par blå kortbyxor sa du. =va hade han mer på sej?
- 3 V2: en vit T-shirt å troligen träskor.

I ovanstående samtalsutdrag ställer försvararen en fråga till vittnet. Om man för ett litet tag betraktar själva frågeyttrandet [va hade han mer på sej?] i isolation från det som försvararen i övrigt säger, så blir det ganska snart klart att yttrandet, för att det ska fungera som en fråga, är i behov av något annat, d.v.s. något som kan klargöra innebörden av [han], [mer] och [på sej]. I detta fall förekommer all nödvändig information i turens övriga delar, d.v.s. i det som föregår frågeyttrandet. Därför kommer det föregående att utgöra en mycket viktig del av ”projektet”. Tillsammans utgör *det föregående och frågeyttrandet* delar av en s.k. *flerledad fråga*.

1.1.1 Val av uppsatsämne

Det finns flera anledningar varför jag har valt att studera flerledade frågor. För det första tillhör den flerledade frågan, i synnerhet för svenskans del, ett relativt outforskat område. Därmed inte sagt att begreppet inte finns omnämnt i svenska studier, se t.ex. Lindholm (1999), Nylund (2000). För det andra, under min magisterutbildning har jag kunnat ta del av (och själv medverkat i) seminarieriet *Samtalsspråkets grammatik* (Tema Kommunikation) vilket inte bara har varit en god inspiration utan även har fått mig att inse vidden av talspråkets otillräckliga kartläggning, trots att det är den dominerande språkformen. För det tredje måste jag hänvisa till mitt allmänna kunskapsintresse för språk, interaktion och samkonstruktion, kanske i synnerhet då språket förekommer i en kontext med klart definierade deltagarroller. Hur positionerar sig en brottsmisstänkt då han/hon blir förhörd? Hur och med vilka medel kommer t.ex. polismannen att framstå som representant för polisväsendet (institutionen)?

1.1.2 Varför institutionella samtal?

I denna uppsats studeras flerledade frågor i s.k. *institutionella samtal*, närmare bestämt i domstolsförhandlingar, polisförhör, samtal mellan barnmorskor och gravida kvinnor (MVC-samtal) samt mellan socialsekreterare och klienter (Soc-samtal). Det finns flera skäl varför jag har valt samtal av institutionell art. För det första finns det en stor uppsättning av inspelade (och i vissa fall även transkriberade) samtal i arkivet på Tema Kommunikation. De flesta av dessa utgörs, p.g.a. den profil som Linköpings universitet har antagit, av institutionella samtal. Därför har jag haft ett material inom kort räckvidd. För det andra, det institutionella samtalet bygger i stort på fråga-svar-sekvenser varför empirin innehåller ett stort antal frågor. För det tredje, eftersom det institutionella samtalet på detta sätt är en starkt frågeorienterad miljö, d.v.s. eftersom det är upplagt för frågor, förväntar sig lekmannen (d.v.s. den förhörde, den gravida kvinnan etc.) att bli utsatt för en rad frågor. Därför är de olika sätten och de möjliga metoderna att konstruera en fråga både starkt förankrat till samt förståelsemässigt underlättat av kontexten. Dessutom ingår en hel del av frågorna den fasta rutin som definierar varje specifikt möte. Därför har experten (d.v.s. domaren, barnmorskan etc) haft möjlighet att,

utifrån alla föregående samtal i "karriären", bygga upp rutiniserade, vedertagna "sätt att fråga". Härmed ej sagt att de resultat som studien kommer fram till enbart skulle vara giltiga för institutionella samtal.

1.2 Problemformulering

För att kunna betrakta en fråga som *fler*ledad, krävs först och främst en definition av vad som konstituerar *ett* led, d.v.s. en uppsättning villkor under vilka en viss följd av ord kan bedömas tillhöra en och samma "enhet". Inom den traditionella lingvistikens finns det en bestämd och färdiggjord uppsättning av språkliga enheter, t.ex. lexikala uttryck (d.v.s. enskilda ord), fraser, satser och meningar. Dessa fungerar väl, men enbart under förutsättning att man håller sig till *skriftspråket*, d.v.s. det standardiserade och riksgällande språk vi använder i skrift. Emellertid uppvisar *talspråket*, d.v.s. språkets struktur och användningsform då det talas, enheter utöver dem som är möjliga i skriftspråket. Och vad det gäller t.ex. att ställa en fråga, är talspråket avsevärt mer flexibelt än de alternativ som skriftspråket erbjuder (och tillåter). Därför bör en studie om flerledade frågor, om studien avser inkludera alla möjliga sätt att fråga, ha sin utgångspunkt i talspråket.

När man definierat vad som konstituerar ett led (se kapitel 3), gäller det att förklara varför två eller flera led kan anses bilda något enhetligt, t.ex. en flerledad *fråga*. Vad är det som förbinder/håller ihop två eller flera led? I denna uppsats utgår jag från att varje led i den flerledade frågan har en specifik roll/funktion i sitt sammanhang. Varje led utgör en liten del av ett övergripande syfte, d.v.s. att ställa en fråga. Leden har en gemensam nämnare; de utgör delar av en gemensam kommunikativ handling. Det enskilda ledet har en specifik funktion och en specifik relation till övriga led. Det har varit min uppgift att studera dessa ledfunktioner samt den relation som råder mellan leden i en flerledad fråga.

1.3 Syfte

Uppsatsens syfte kan således formuleras enligt följande:

SYFTE : Att analysera de ingående ledens (a) funktion och (b) interrelation.

Analyserna avser beskriva och förklara den flerledade frågans *inre struktur*. Emellertid, för att kunna utföra dessa analyser, krävs först en detaljerad definition av den flerledade frågan. I denna uppsats betraktas den enskilda turens syntaktiska och prosodiska egenskaper som de huvudsakliga hjälpmedel med vilka en flerledad fråga kan identifieras empiriskt. Jag har valt att analysera denna utgångspunkt vilket ger uppsatsen ett delsyfte:

Delsyfte 1 : Att bedöma syntax och prosodi som analysverktyg.

Analyserna avser dels (a) beskriva de syntaktiska (eller prosodiska) grunder på vilka en given följd av ord inom turen kan sägas utgöra en enhet, dels (b) visa att en analys baserad enbart på syntax (eller prosodi) inte räcker för identifiering och beskrivning av den flerledade frågan. Vi måste också titta på det sammanhang i vilken den förekommer, en aspekt som utmynnar i ett andra delsyfte:

Delsyfte 2 : Att analysera den flerledade frågans ko-text.

(Uppställningsordningen anger prioriteringsgrad som respektive syfte har belagts med, d.v.s. huvudsaklig tyngdpunkt ligger på de ingående ledens funktion och interrelation.) Uppsatsens huvudsyfte är att behandla den flerledade frågans *inre struktur*. Delsyfte 1 är avsett att bedöma syntax och prosodi som analysverktyg och kan därför ses som en i viss mån teoretisk diskussion. Delsyfte 2 rör den flerledade frågans *yttre struktur*.

1.4 Metod

Studien baserar sig mestadels på de teorier, utgångspunkter och den terminologi som framförs hos Harvey Sacks, Emanuel Schegloff & Gail Jefferson (1974), Schegloff (1996), Margret Selting (1998) samt John Heritage & Andrew Roth (1995). Författarna (och deras resultat) har använts enligt följande fördelning:

- (1) Sacks et al. (1974) introducerar och definierar en begreppsapparat.
- (2) Schegloff (1996) moderniserar de ursprungliga tankegångarna.
- (3) Selting (1998) problematiserar och kritiserar ovanstående verk.
- (4) Heritage & Roth (1995) applicerar teorierna på institutionella samtal.

Punkt (1), (2) och (3) är i huvudsak teoretiska verk som definierar (och re-definierar) centrala begrepp för analys av en empiri baserad på talspråk, i synnerhet de s.k. *turtagningsprinciper* som tycks gälla för (vad Schegloff (1996) kallar) "talk in interaction". Utgångspunkterna för denna uppsats kan betraktas som en fusion av ovanstående författares synpunkter och resultat.

Alla transkriptioner följer (med vissa tillägg och anpassningar) de konventioner och principer som är gällande för studier baserade på CA ("conversation analysis").¹

1.5 Det empiriska materialet

Uppsatsens empiri utgörs av nio institutionella samtal enligt följande fördelning:

Det empiriska materialet

Samtalstyp	Beteck.	Längd	Fler.	Verksamhet/huvudämnen
Domstolsförh.	A28	1.15.50	48	Rattfylleri, bedrägeri
Domstolsförh.	A54	36.40	16	Fortkörning
MVC-samtal	BM4	35.50	15	Inskrivningssamtal
MVC-samtal	BU10	19.10	16	Inskrivningssamtal
Soc-samtal	E106	34.00	18	Ekonomiskt stöd
Soc-samtal	E201	28.50	14	Ekonomiskt stöd
Soc-samtal	E206	20.10	5	Genomgång av journal
Polisförhör	P20	26.50	12	Bilinbrott
Polisförhör	P29	1.12.20	35	Försäkringsbedrägeri
Totalt		5.49.40	179	

Samtalstiden uppgår till nästan sex timmar. Fördelning av flerledade frågor läses i kolumnen under beteckningen "Fler.". Vid utdragsexempel använder jag prefixet [Tema K:] varpå sam-

¹ Se Transkriptionsnyckel, s. 104.

talsbeteckning, sidhänvisning samt (i de fall det förekommer mer än en flerledad fråga på en och samma sida) ordningsbokstav, t.ex. [Tema K: E106:11b].) För bakgrundsdata om domstolsförhandlingarna, MVC-samtalen (d.v.s. samtal mellan barnmorska och havande kvinna), Soc-samtalen (d.v.s. samtal mellan socialsekreterare och klient) resp. polisförhören, se Aronsson, Jönsson & Linell (1987), Bredmar (1999), Fredin (1993) resp. Jönsson (1988).

(Från början avsåg jag att ha två samtal från varje samtalstyp. Vid genomlysning av banden upptäckte jag att i ett av socialkontorssamtalen (E106) är klienten, enligt socialsekreterarens egna och vid flera tillfällen upprepade kommentarer, drogad varför jag först valde att ta ett nytt samtal. Vid senare tillfälle ansåg jag emellertid att det kunde vara intressant att behålla detta samtal. Detta förklarar varför det förekommer tre socialkontorssamtal medan det från övriga samtalstyper endast finns två samtal.)

Materialet har använts tidigare i olika sammanhang. Däribland kan nämnas att polisförhören, MVC-samtalen och Soc-samtalen har ingått som delar i tre doktorsavhandlingar (Jönsson, 1988; Bredmar, 1999; Fredin, 1993). Av denna anledning var alla de samtal som utgör empiri för denna uppsats redan transkriberade i sin helhet. Emellertid, eftersom samtalen har kommit att användas i syften helt olika mina egna, måste det sägas att jag enbart haft en blygsam hjälp av detta förarbete. Därutöver förekommer det ofta fel i ord och ordföljd samt att markering för pauser, emfaser, samtidigt tal, minimala responser (etc.) har ignorerats. Därför har jag (i princip) inför varje utdrag börjat om från början och lagt till all den information som ursprungligen saknades.

1.6 Om kommunikation

Ett samtals utfall är resultatet av respektive samtalsdeltagares bidrag. Vi måste därför förstå *kommunikation* som en process vars tillkomst baserar sig på vad man skulle kunna kalla *samkonstruktion*²; ett mellan deltagarna intimt samarbete. Varje samtalsdeltagaren agerar härmed som medkonstruktör i ett för samtliga parter (åtminstone delvis) gemensamt syfte. Därför är kommunikation inte en individuell utan en kollektiv angelägenhet. Individen ingår i ett större sammanhang präglad av "regler" för roller, ansvar, rättigheter, skyldigheter etc.

Det enskilda samtalet kan oftast sägas utgöra del av en viss "samtalsgenre".³ En genre skiljer sig från andra genrer i termer av t.ex. normer för turtagning, terminologi, form, innehåll, samtalsdominans, rättigheter och skyldigheter etc. Ofta är deltagarna inordnade enligt en arbetsfördelning, t.ex. A har ansvaret att leda ett förhör, B har ansvaret att besvara förhørsledarens frågor. I exempelvis en domstolsförhandling har vi roller som (a) målsägande, (b) åklagaren, (c) den tilltalade, (d) försvararen samt (e) domaren. Deltagarnas gemensamma syfte är (i ideal-fallet) att uppnå rättvisa. (Lyckligtvis är detta ej längre en individuell angelägenhet.) För detta ändamål ger man sig i kast med en väletablerad procedur vars kommunikativa miljö präglas av en kunskaps- och ansvarsmässig arbetsfördelning. Detta innebär i försvararens fall att dels (a) ta upp en aspekt - t.ex. den tilltalades klädsel - med värde i bevisföringen, dels (b) ifrågasätta densamma. Den kommunikativa handlingen är i denna mening komplex och kan komma att kräva en komplex framställning.

² Se t.ex. Korolija, 1995.

³ Se t.ex. Bakhtin, 1986.

1.7 Disposition

Uppsatsen följer en ganska enkel indelning och består av åtta kapitel:

1. INLEDNING	- Om val av uppsatsämne, syfte, metod, material etc.
2. SAMTALSSPRÅK	- Om samtalsspråk samt hur det kan och har studerats.
3. TURKONSTRUKTIONSENHETER	- Om definition av <i>led</i> .
4. FLERLEDADE FRÅGOR	- Om definition av <i>flerledad tur</i> och <i>fråga</i> .
5. ANALYS 1: SYNTAX OCH PROSODI	- Om syntax och prosodi som analysverktyg.
6. ANALYS 2: INRE STRUKTUR	- Analys av den flerledade frågans inre struktur.
7. ANALYS 3: YTTRE STRUKTUR	- Analys av den flerledade frågans yttre struktur.
8. DISKUSSION	- Avslutande kommentarer om resultat etc.

1.8 Forskningsetiska ställningstaganden

Materialet innehåller en hel del konfidentiella uppgifter, t.ex. personnamn, datum, hänvisning till städer, gator, arbetsplatser etc. Dessa har behandlats med största försiktighet och har i samtliga fall ersatts av fiktiva varianter. Detta betyder att inga namn – exempelvis används efternamnen Nilsson och Andersson - datum, det nyfödda barnets vikt (etc.) stämmer överens med verkligheten. Under arbetets gång har jag arbetat i enskildhet och inte låtit någon annan ta del av de uppgifter som däri står att finna.

2. SAMTALSSPRÅK

Innehåll : Teoretisk genomgång av centrala begrepp och perspektiv kopplade till samtalspråk och analyser baserade på talspråksempiri. För att betona mitt fokus gör jag inledningsvis en kort och till min frågeställning anpassad jämförelse mellan tal- och skriftspråk.

2.1 Tal- och skriftspråk

Skillnaden mellan tal- och skriftspråk är inte obetydlig, någonting som blir uppenbart för den som t.ex. analyserar ett inspelat samtal. Självklart är både talad och skriven svenska ett och samma språk, men det finns skillnader till den grad och omfattning att motiven för en distinktion mellan tal- och skriftspråk är välgrundade.⁴ För lingvister och andra vetenskapsutövare har empirin dominerats av skriftspråket, något som ger en glimt av den värdering som tal- och skriftspråket allmänt har tillskrivits:

I vår kultur, f.ö. i de flesta (alla?) kulturer, har skriftspråket av tradition en mycket högre status än talspråket. Inte sällan har skriftspråket betraktats som det riktiga, korrekta, vårdade språket (som skolan haft till uppgift att lära ut), medan de talade dialekterna ansetts som enkla, torftiga, felaktiga och otillräckliga. (Linell, 1982:231)

Det är först på senare år, ungefär från 1970-talet, som forskarna har fått upp ögonen för hur talspråket faktiskt är uppbyggt och fungerar.⁵ I det nedanstående följer en kort, grundläggande genomgång av de för min uppsats centrala skillnader mellan tal- och skriftspråk.

2.1.1 Redigering

Tal- och skriftspråk har helt olika förutsättningar vad gäller redigering och planering. När vi talar sker det i ett "här-och-nu". Det finns ingen möjlighet att sudda ut, skjuta in andra ord eller omformulera *det redan sagda*. Däremot kan man annullera genom reparationer, avbrott, omstarter etc. Å andra sidan, det redan skrivna (tryckta) kan inte tas tillbaka. I skriftspråket kan vi, i själva skrivprocessen, göra långa pauser för eftertanke, ångra och/eller bearbeta vad som redan har nedtecknats. I talspråk kommer förekomsten av pauser ofta att *betyda* olika saker - t.ex. att man har talat färdigt⁶ - beroende på längd och placering.

2.1.2 Mottagarperspektiv

Det tar (i normala fall) längre tid att "avlyssna" ett yttrande än att läsa dess skrivna motsvarighet. Även här är förutsättningarna för tal- och skriftspråk helt olika. Som samtalsdeltagare måste man "hänga med i det omedelbara", hörsamma och känna igen ett pågående talflöde. Talet är flyktigt och vi har ett begränsat korttidsminne; en uppgift som ofta underlättas av en förenklad syntax och vokabulär. Som läsare däremot kan man när som helst återgå till tidigare avsnitt. Skriftspråket kan därför ha en långt mer komplicerad struktur och än talspråket.

⁴ Om skillnader mellan tal- och skriftspråk, se t.ex. Halliday, 1989; Linell, 1982; 2000a; Miller, 1994; Ong, 1982; SAG, 1999, Vol. 1; Stubbs, 1980.

⁵ Linell, 1982.

⁶ Se t.ex. Yule, 1996.

2.1.3 Yttrandesituationen

Talspråkets naturliga miljö är "ansikte mot ansikte" i en given kontext där både talare och lyssnare är närvarande. På detta sätt är talbaserad kommunikation "bunden till yttrandesituationen".⁷ Skrivna texter är oftast inte riktade till en specifik mottagare (många gånger vet inte skribenten vem eller vilka personer som ska läsa texten ifråga). Texter är oftast författade på ett sådant sätt att de kan (och *ska kunna*) bli lästa i en situation oberoende av tidpunkten för dess tillkomst. Det finns även en distinktion vad gäller användningen av refererande uttryck. Medan det i talspråk ofta är möjligt att använda uttryck som *han*, *hon*, *den* (etc.), måste de omtalade referenterna ges en längre och specificerande beskrivning i skriftspråket.

2.1.4 Prosodi

Till talspråket kommer - förutom gester, mimik, ögonkontakt etc. - *prosodin*, d.v.s. allt som har med språkets volym (ljudstyrka), tempo och intonation (tonhöjd) att göra. Med prosodin kan talaren förenkla och understryka innebörden av det som sägs, t.ex. (a) att få mottagaren att uppfatta det sagda som en fråga, (b) att "förgrunda" (framhålla) vissa uttryck och/eller längre yttranden samtidigt som andra kanske "bakgrundas", (c) att ackompanjera det som sägs med ett "attitydrefererande" tonfall etc. Till prosodin hör även användandet av pauser.

2.1.5 Grammatik

Skriftspråket analyseras i termer av meningar, satser, fraser och ord, d.v.s. det finns ett system av *språkliga enheter* med klart definierade gränser. I talspråket inbegrips en del av dessa enheter, därutöver - och kanske framför allt - enheter av en art som inte nödvändigtvis har någon motsvarighet (eller som snarare skulle betraktas som t.ex. ofullständiga) i skriftspråket. Därför är talspråket, med alla dess överlappningar, omtagningar, pauser, avbrutna repliker etc., svårt att ge en uttömmande beskrivning utifrån en skriftspråksanpassad begreppsapparat.

En grammatisk distinktion har lagt grunden för att tala om en *samtalsspråkets grammatik*, d.v.s. ett perspektiv med utgångspunkt i talspråket.⁸ Men begreppet är långt ifrån entydigt och har därför kommit att uppfattas på olika sätt. Hos lingvister med utgångspunkt i traditionell grammatik har talspråket kommit att handla om talade yttranden betraktade som produkter (jfr. t.ex. Svenska Akademiens Grammatik, 1999). Hos lingvister med fokus på interaktion och med utgångspunkt att betrakta samtalet som en samkonstruktion, har samtalsspråkets grammatik snarare kommit att uppfattas i ett mer processuellt och interaktionellt perspektiv (jfr. t.ex. Schegloff, 1996), d.v.s. att beskriva samtalsspråkets grammatik på dess egna villkor.

Med punkterna 2.1.1 - 2.1.5 avser jag ha gett läsaren en kortfattad inblick i de för min uppsats centrala distinktionerna mellan tal- och skriftspråk. I det nedan följande riktas fokus på talspråket och talspråksegna fenomen.

⁷ Linell, 1982:232.

⁸ Se t.ex. Heritage & Roth, 1995; InLiSt, 1998ff; Ochs et al., 1996; Schegloff, 1996; "talspråkets grammatik", Linell, 1982, 1990b; SAG, 1999, Vol. 1; Schegloff, 1996.

2.2 Om turer och turtagning

En deltagare i en talad interaktion kan inte vara enbart passiv och endast lyssna på vad den andre/de andra säger.⁹ Han eller hon måste även *interagera*, d.v.s. genom eget talande i växelvis turordning och samverkan med övriga deltagare bidra till samtalets innehåll, utveckling och utformning. På detta sätt kommer deltagarna att turas om att *ha* (eller *ta sig*) och *lämna ifrån sig* (alternativt bli fråntagna) "ordet". Inom sociolingvistik kallas ett enskilt samtalsbidrag som en deltagare gör under en sammanhängande period då han/hon har ordet för en *tur* (eng. *turn*) och att "ta till orda" för *turtagning* (eng. *turn-taking*).¹⁰ Nedanstående utdrag, hämtat från ett samtal mellan en socialsekreterare (S) och en klient (K), utgörs av fyra turer (markerade med pilar):¹¹

Exempel (1)

(Tema K: E106:9) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 1 S : hur länge tänker du hålla på å söka jobb?
- 2 K : nä, de ska'nte bli så länge till =ja ska ha ett
- 3 jobb.
- 4 S : ja, inom vilken tid?
- 5 K : inom- inom den här å nästa vecka ska ja ha ett jobb.

Det är inte alla yttranden som räknas som turer.¹² Det tillhör exempelvis vanligheten att utsluta s.k. *uppsbackningar*¹³. Under pågående tur är det ganska vanligt att lyssnaren använder sig av korta, verbala uttryck, t.ex. "mm", "jaha", "nä", "jasså", tillsammans med dessa uttrycks icke-verbala motsvarigheter, t.ex. nickningar, leenden, för att demonstrera att han eller hon uppmärksammar vad som sägs. Eftersom sådana inslag mer har en för den talande stödjande funktion än att själva bidra till samtalets utveckling, betraktas de inte som självständiga turer. Följaktligen skulle nedanstående utdrag, hämtat från ett förhör mellan en polisman (P) och en misstänkt (M), inte omfatta sju utan tre turer. I utdraget markeras självständiga turer med pil och uppsbackningar med bokstäver:

⁹ Med begreppet "deltagare" avser jag en i den talade interaktionen *aktiv* (d.v.s. med eget tal bidragande) part. Givetvis har även den *passiva* *åhöraren* (d.v.s. den enbart lyssnande) en stor inverkan på samtalets innehåll och utformning just genom att vara närvarande. Därför är ordvalet "passiv åhörare" egentligen grovt missvisande. Exempelvis menar A. Duranti (1986) att "publiken" kan tilldelas status som "medförfattare" (co-authorship) och att de därmed kommer att påverka såväl utformning som tolkning av det sagda. Trots detta kommer jag i fortsättningen att med begreppet "deltagare" uteslutande avse den förra definitionen. Jag använder begreppet "talad interaktion" som en överordnad term för alla typer av talbaserad kommunikation ("talk-in-interaction") mellan två eller flera parter.

¹⁰ Ibland används begreppet "floor" för att beskriva "det att ha ordet", se t.ex. Edelsky, 1981; Schultz, Florio & Erickson, 1982. Om "turn" och "turn-taking", se t.ex. Atkinson & Heritage (eds.), 1984; Boden & Zimmerman (eds.), 1991; Edelsky, 1981; Goodwin, 1981; Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974; Schegloff, 1979.

¹¹ För transkriptionsnyckel, se s. 104.

¹² Det finns varierande definitioner av tur-begreppet. I denna uppsats har jag emellertid valt att utgå från den definition ges i det ovanstående.

¹³ Se Linell & Gustavsson, 1987. Även kallat "backchannels" (se Yngve, 1970), "feedback", "support" (se t.ex. Duncan, 1974). Exempel på alternativa benämningar för verbal uppsbackning är "response particles" (se t.ex. Linell, 1998), "continuers" (se t.ex. Schegloff, 1982; Ford, Fox & Thompson, 1996; Goodwin, 1986), "displays of interest" (Goodwin, 1986), "claims of understanding" (Lerner, 1987), "acknowledgement tokens" (Steensig, 1999), "minimal response" (Linell, 1998). I svensk litteratur finns även begreppet "returord" (se t.ex. Sigurd, 1991) och "lyssnarstöd". I traditionell grammatik tillhör de ordklassen *interjektioner*. För vidare diskussion, se Duncan, 1974; Duncan & Fiske, 1977; Schegloff, 1982, 1988; Selting, 1998; Sigurd, 1991.

Exempel (2)

(Tema K: P20:11) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : nu-eh (.) ((hostar)) vet inte ja om den här killen
2 som (..) har blivit av me sin radio har nåra
3 ersättningsyrkanden mot er =ja måste kontakta
4 honom, °ja har inte lyckats få kontakt me honom
5 innan.°
a 6 M : nä.
7 P : de e möjligt att han har nåt ersättningsyrkande för
8 å montera in sin radio igen.
b 9 M : .sch
10 P : de kan inte röra sej om nåra större summor om ni
11 inte har (.) brutit sönder den (.) nåt särskilt.
12 eh hur ställer du dej till de ersättningsyrkandet
13 °om han vill ha nån ersättning?°
→ 14 M : de ska han få.
→ 15 P : de ska han få.

Den misstänktes (M) yttrande (raderna 6 och 9) tycks inte påverka progressionen och riktningen i det som polismannen (P) säger.

2.3 De uttalade reglerna

Flera studier om turer och turtagning visar att deltagare i talad interaktion tycks "orientera sig mot" en del uttalade "regler" och konventioner. Dessa principer anger ramarna, styr upp och organiserar vårt sätt att agera, vårt kommunikativa beteende och samtalets struktur.¹⁴ Den viktigaste utgångspunkten tycks vara den att betrakta samtalet som en *samkonstruktion*. Nedan följer en kortfattad redogörelse för denna mycket centrala utgångspunkt.

2.3.1 Samarbete och samkonstruktion

Vårt deltagarbeteende präglas i allmänhet av ett "taktfullt och hövligt" sätt.¹⁵ Det tillhör exempelvis inte vanligheten att tala osammanhängande eller att konsekvent vägra att svara på frågor. För att etablera och upprätthålla denna disciplin måste samtalsdeltagarna underkasta sig en hel del villkor för *samarbete*.¹⁶ Därför ska samtalets deltagare betraktas som "medkonstruktörer av ett gemensamt sammanhang".¹⁷ Det är denna "regel" som Paul Grice (1975) har kallat för "the co-operative principle" vilken utläses:

Make your conversational contribution such as is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged. (Grice, 1975:45).

Att samarbete innebär inte enbart att bidra med egna kompletta, klart urskiljbara turer. Det innebär också att hjälpas åt i största allmänhet. Ett sätt är användningen av uppbackningar, d.v.s. att med olika medel stödja den för tillfället talande (visa uppmärksamhet, empati etc.). Ett annat sätt att samarbete är att "hjälpa" talaren genom att ge en potentiell fortsättning, d.v.s. att föregripa hans eller hennes egen fullbordan av turen ifråga, ofta kallat "anticipatory com-

¹⁴ Se t.ex. Philips, 1976; Garvey & Berninger, 1981.

¹⁵ Linell, 1990b:19.

¹⁶ Se t.ex. Clark, 1996; Linell, 1982; Thomas, 1995; Yule, 1996.

¹⁷ Korolija, 1995:14.

pletion”.¹⁸ Detta kan illustreras med följande exempel, ett utdrag från en domstolsförhandling. I detta skede får den tilltalade (T) tillfälle att själv utfråga vittnet, en trafikpolis (V):

Exempel (3)

(Tema K: A54:7) Deltagare: Tilltalad / Vittne (här en polisman)

- 1 T : var- var stoppa ni mej nånstans när du svängde av
2 avtagsvägen där mot A-stad?
3 V : vi stoppade dej-eh strax efter vi ha(de) svängt in
4 på den där grusvägen. (.) vi stoppa dej [(xxxxxx)]--
→ 5 T : [<<femti,]
→ 6 hundra meter in där>>.
7 V : en liten bit in, j[a.]
8 T : [ja.]

Interaktionen mellan den tilltalade och polismannen präglas, såväl innan som efter ovanstående utdrag, av oenighet. Den tilltalade hävdar att polisrapporten är inkorrekt medan polismannen försvarar dess riktighet. Mot denna bakgrund kan den tilltalades inbrytning (rad 5) ses som ett föregripande i syfte att göra egen sak gällande. Det inskjutna ”femti, hundra meter in där” kan inte med hjälp av prosodin uppfattas som en fråga. Det går knappast att betrakta den tilltalades agerande som en hjälp i ordets vanliga bemärkelse. Därför ska ”samarbete” snarare förstås som en *koordinering* i enlighet med den eller de andra deltagarnas kommunikativa bidrag än ett samarbete till förmån för varandra.¹⁹

En tredje relaterad samarbetsform går ut på att med egna ord ”fylla” den lucka som föregående talare uppenbart lämnar öppen, s.k. ”collaborative turn completion”.²⁰ Nedanstående utdrag är hämtat från ett tidigare skede ur samma domstolsförhandling som Exempel (3). Här är det domaren (D) som ställer frågor till den tilltalade (T) angående dennes färdriktning:

Exempel (4)

(Tema K: A54:2) Deltagare: Domare / Tilltalad

- 1 D : var kom du ifrån då?
2 T : ja kom ifrån (.) A-stad.
3 (2s)
4 D : och var på väg mot --?
→ 5 T : mot B-stadshållet, °ja°.
6 (3s)
7 D : och sen --?
→ 8 T : ah, sen när ja kommer fram-eh mot sjuttiskyltarna
9 (.) ungefär när ja börjar se att-eh ((forts.))

Domarens turer ”och var på väg mot,” (rad 4) och ”och sen,” (rad 7) är ”construction types which conventionally project certain types of next utterance”;²¹ d.v.s. en turkonstruktionstyp som genom sin form och betydelse kräver (eller ringar in de möjliga alternativen för) en viss

¹⁸ Se t.ex. Lerner, 1996; Selting, 1998.

¹⁹ Jfr. t.ex. Clark, 1996: ”competition” inom ramen för ”coordination”.

²⁰ Se t.ex. Schegloff, 1996; Selting, 1998.

²¹ Linell, 2000b.

typ av fortsättning;²² s.k. "sequential implicativeness".²³ Den tilltalade "accepterar" projektet och bidrar med en fortsättning.²⁴

Den talade interaktionens omfattning, grad och art av samarbete och samkonstruktion beror till stora delar på samtalets *kontext*²⁵, d.v.s. i vilken miljö och med vilka syften den äger rum. Man kan i denna mening tala om olika samtalsformer, eller *genrer*. Det är därför nu min avsikt att - innan jag redogör för hur ovan angivna "regler" för samarbete och andra samtalsspecifika egenskaper kan studeras - definiera begreppet "institutionella samtal".

2.4 Det institutionella samtalet

Det är vanligt att skilja på samtalsformer (t.ex. formellt/informellt samtal) på basis av en föreställning om olika *kommunikativa genrer*.²⁶ Fairclough (1992) använder "genre"-begreppet för att referera till ett relativt stabilt "användarsystem"; en uppsättning konventioner inbegripna i en given social aktivitet, t.ex. det vardagliga (informella) samtalet, anställningsintervjun, en vetenskaplig artikel etc. Bakhtin (1986) talar om "spheres of communication" och att man måste behärska en genre till fullo för att uppleva kommunikativ frihet:

Many people who have an excellent command of a language often feel quite helpless in certain spheres of communication precisely because they do not have a practical command of the generic forms used in the given spheres. /.../ ... this is entirely a matter of the inability to command a repertoire of genres of social conversation. (Bakhtin, 1986:80)

Med andra ord, att befinna sig inom en viss genre innebär är att använda sig av ett inarbetat, rutiniserat språk- och kommunikationsschema gällande för rådande kontext.

Denna uppsats är inriktad på s.k. *institutionella samtal* (hädanefter IS)²⁷, en familj av genrer (förvisso med vissa gemensamma drag) som i sin art och beskrivning på flera sätt avviker från det informella, vardagliga samtalets karaktär. I sin artikel betonar Linell (1990a) en del av IS's typiska kännetecken. För det första, IS är en samtalstyp som äger rum i möten mellan å ena sidan en representant för institutionen ifråga, en s.k. *expert* (t.ex. domaren, socialsekreteraren, polismannen, barnmorskan etc), å andra sidan av den person, en s.k. *lekman*, som antingen på egen hand har uppsökt experten (t.ex. en person som p.g.a. sjukdom eller skada tar kontakt med läkare) eller som av någon anledning har blivit kallad till mötet ifråga (t.ex. en misstänkt brottsling kallad till ett polisförhör). Vidare brukar man, enligt Linell (1990a:21), anse att IS-interaktionen kännetecknas och präglas av:

- specifik aktivitet med ett i förväg bestämt syfte (det finns ofta något slags dagordning, och sammanträffandet är alltså inte slumpartat eller planlöst);
- rutiniserade sätt att realisera syftet (eller syftena);
- klara (komplementära och icke-symmetriska) roller (alltså normalt expert resp lekman) med skilda rättigheter och skyldigheter knutna till sig;

²² Se avsnitt 4.2.3 Mindre klara fall, (lucklämnande fråga).

²³ Schegloff & Sacks, 1973.

²⁴ Om acceptans ("up-take") av projekt, se t.ex. Clark, 1996; Heritage 1997.

²⁵ Jag använder begreppet *kontext* som en överordnad term för alla de faktorer som påverkar deltagarnas interaktion, t.ex. deltagarnas perception/uppfattning av och anpassning efter den konkreta miljön (tid, rum, "den andre"), sidoställda aktiviteter, kunskaper, förväntningar. Till kontext hör även det rent språkliga, d.v.s. samtalets tidigare och förväntade turer, hädanefter *ko-text*.

²⁶ Se t.ex. Bakhtin, 1986; Fairclough, 1992; Linell, 1982, 1990a; Luckmann, 1989; Thompson, 1996.

²⁷ Se t.ex. Drew & Heritage, 1992; Heritage, 1997; Heritage & Roth, 1995; Linell, 1990a; Agar, 1985.

- ena parten, experten, har oftast sin samtalsroll som en del av sin yrkesutövning;
- aktivitetstypen är socialt erkänd och har oftast något slags benämning eller beskrivning i vardagsspråket (folk vet att det finns sådana aktiviteter som "att gå till doktorn", "att konsultera advokat", "att delta i en domstolsförhandling" etc).

2.4.1 Olika grader av institutionalitet

Flertalet IS-analyser visar på en mellan expert och lekman mer eller mindre ojämn fördelning vad gäller interaktionella "rättigheter" (t.ex. vem som har "rätt" att fritt välja och introducera nya samtalsämnen) och "skyldigheter" (t.ex. vem som har "skyldighet" att besvara frågor).²⁸ I exempelvis polisförhören är det polismannens "rätt" att fråga var den misstänkte befann sig vid ett visst tillfälle och den misstänktes "skyldighet" att besvara frågan, och knappast det omvända förhållandet. I en av de domstolsförhandlingar som utgör empiri till denna uppsats ställs totalt 297 frågor varav två ställs av lekmannen. På denna punkt råder det helt andra förhållanden i MVC- och Soc-samtalen. På basis av denna varierande fördelning, kan man tala om olika grader av *institutionalitet*. Med detta menas inte att ett givet IS skulle hålla en jämn och konstant nivå av institutionalitet under *hela* samtalsförloppet. Exempelvis har en domstolsförhandling olika faser vilka skiljer sig åt i grader av institutionalitet.²⁹ Emellertid kan man, på ett övergripande plan, hävda att t.ex. domstolsförhandlingen och polisförhören är institutionella i en högre grad, d.v.s. samtalstyper vilka, generellt sett, kännetecknas av att lekmannen "deltar" enbart i bemärkelse att tillskjuta den av experten efterfrågade informationen, än t.ex. MVC- och Soc-samtalen vars interaktion förvisso kännetecknas av ovan återgivna egenskaper, men som därutöver har många drag som påminner om ett informellt samtal (t.ex. förekomsten av skratt, öppenheten för lekmannen att ställa frågor (t.ex. om varför en viss procedur äger rum), expertens empatiska positionering etc.

Fördelningen rättigheter-skyldigheter inryms i det som man i IS-beskrivningen brukar kalla för *dominans* eller *asymmetri*.³⁰ Samtalet domineras av experten av flera anledningar. Detta efter-som det bl.a. råder asymmetri mellan parterna vad gäller t.ex. deltagande, kunskaper om institutionen ifråga och mötets förutbestämda innehåll/procedur/interaktionsförfarande etc.³¹

2.5 Samtalsanalys

En av samtalsforskningens dominerande metoder är den som kommit att kallas för *samtalsanalys*³² ("conversation analysis", härnäst CA) vilken utformades av Harvey Sacks (1992 [1964-72]) i nära samarbete med Emanuel Schegloff och Gail Jefferson.³³ Den har sina rötter i etnometodologin, grundad av Harold Garfinkel; en ganska modern riktning inom sociologin med fokus på det *interpersonella* i sociala interaktioner; närmare bestämt, de intersubjektiva och "uttalade regler" som antas utgöra premisserna för den ordning och förutsägbarhet som präglar vardagens rutinerade aktiviteter.³⁴

²⁸ Se t.ex. Anward, 1983; Heritage, 1997.

²⁹ Se t.ex. Aronsson, Jönsson & Linell, 1987.

³⁰ Om dominans, se t.ex. Fredin, 1993; Jönsson, 1988; Linell & Gustavsson, 1987; Linell, Gustavsson & Juvonen, 1988. Om asymmetri, se t.ex. Fredin, 1993; Heritage, 1997; Linell & Jönsson, 1991; Linell & Luckmann, 1991.

³¹ Se t.ex. Heritage, 1997.

³² I svensk litteratur används ibland begreppet "konversationsanalys", se t.ex. Bülow, 1998. I denna uppsats används (i likhet med t.ex. Bredmar, 1999; översättningen av Cuff & Payne, 1992) begreppet "samtalsanalys".

³³ Se t.ex. Atkinson & Heritage, 1984; Heritage, 1984; Sacks et al., 1974.

³⁴ Cuff & Payne, 1992; Garfinkel, 1967; Heritage, 1984; Ochs et al., 1996.

Dessa medvetandestrukturer kan ses som en uppsättning omedvetna regler för vardagslivet. Etnometodologins uppgift är att upptäcka, frilägga och analysera dessa regler. (Brante & Fasth, 1982:29)

En viktig del av CA går ut på att undersöka samtalets struktur, något som framträder vid en analys av de praktiker som samtalsdeltagare, involverade i en social interaktion, använder.³⁵ CA har härmed satt som mål att beskriva vilka metoder samtalsdeltagarna praktiserar vid t.ex. turtagning, samtidigt tal, avbrott etc.³⁶ En central utgångspunkt är att varje tur är orienterad mot aktuell kontext; den enskilda turens betydelse (innebörd/mening) formas av omgivande turer i samtalet.³⁷ CA-forskningens företrädare hävdar att all interaktion är organiserad, ett antagande som innebär att varje enskild tur betraktas som led i reproduktionen av rutiniserade interaktionella mönster och strukturer.³⁸ Varje kommunikativt drag antas vidare vara "double contextual", d.v.s. det såväl *påverkar* som *påverkas av* kontexten.³⁹ CA-forskningens grundstomme kan, enligt Heritage (1984:241), formuleras i tre basala, nära relaterade antaganden:

- (1) All talad interaktion är strukturellt uppbyggd,
- (2) all talad interaktion utgörs av turer anpassade efter kontexten samt att både
- (3) antagande (1) och (2) präglar den talade interaktionen (såväl i helhet som dess delar) till den grad att ingen detalj (även om det verkar handla om avvikelse eller undantag) kan betraktas som någonting irrelevant.

De ingående turerna bildar härmed ett nätverk; turerna är starkt interrelaterade, de "stakar ut" vägen för varandra genom att peka ut riktningen mot (projicera) en viss fortsättning och/eller genom att ge återkoppling till (respondera på) "det-hittills-sagda".

2.5.1 Deltagarnas respektive CA-forskarens perspektiv

Jag vill innan vidare resonemang ta upp en mycket viktig aspekt. CA-forskarens uppgift är en helt annan än deltagarnas. CA-forskaren letar efter generella strukturer i samtalet, och detta sker i en annan kontext än samtalets egen, ofta utifrån inspelningar och/eller transkriptioner. Deltagarna, å andra sidan, befinner sig mitt i samtalets "här-och-nu". Deras "uppgifter" utgörs av att finna mening och innebörd (eventuellt samförstånd), lösa ett mer eller mindre specifikt/uttalat kommunikativt "problem" (t.ex. att få tillgång till viss information).

Det bör även klart framgå att samtalsforskaren aldrig kan göra explicit anspråk på deltagarnas faktiska, bakomliggande syften eller upplevelser av (syn på) samtalet och det som däri sker. Däremot, samtalsforskaren kan, i enlighet med en CA-trogen datahantering (d.v.s. efter att ha lyssnat på aktuell sekvens om och om igen och vid flera olika tillfällen samt under denna arbetsprocess utarbetat en ständigt förfinad transkription), se och lyfta fram beteenden och mönster (t.ex. de gällande för frågor och svar) vilka eventuellt kan reduceras till ett begränsat antal rutiniserade, ständigt återkommande samtalsstrukturer. Förhoppningsvis resulterar detta i ett antal hypoteser gällande för interaktion i allmänhet; hypoteser vilka ligger till grund för

³⁵ Cuff & Payne, 1992; Heritage, 1984; Sacks et al., 1974.

³⁶ Heritage, 1997.

³⁷ Heritage, 1997.

³⁸ Heritage, 1984.

³⁹ Se Heritage, 1984: "context-shaped" resp. "context-renewing"; Anward, 1999: "context-dependent" resp. "context-inducing"; Linell, 1998: "context-shaped" resp. "context-shaping".

samtalsforskarens försök att tränga in i materialet för att på så sätt försöka se vad deltagarna har sett eller "orienterat sig mot". Med en sådan beskrivning kan CA-forskning betraktas som en form av *abduktion*.⁴⁰

2.5.2 Projicering och respons

Redan vid en övergripande samtalsanalys framträder (oftast) en mer eller mindre sammanhängande kedja av flertalet mindre *kommunikativa projekt* på olika nivåer⁴¹, d.v.s. mer eller mindre tydligt avgränsade delaktiviteter (t.ex. introduktionsfas, huvudfas, slutfas) vilka fullföljs genom samarbete.⁴² På detta sätt kommer varje kommunikativt drag att ingå som en del i en större interaktionell aktivitet; varje tur driver den pågående delaktiviteten⁴³ en liten bit vidare och kan därför ses som en delhandling av ett större sammanhang. På detta sätt kan varje enskild tur betraktas som en *kommunikativ handling*.⁴⁴ Som sådan kommer en tur (ofta) att påverka efterföljande turer; den kan sägas projicera (föregripa) en viss fortsättning.⁴⁵

In doing some current action, participants normally project (empirically) and require (normatively) that some 'next action' (or one of a range of possible 'next actions') should be done by a subsequent participant. (Heritage, 1997:162)

Härmed kommer en tur (oftast) att peka i två riktningar; den projicerar (kräver/inbjuder till en viss fortsättning) och responderar (är *i sig* fortsättning på något annat).⁴⁶ Som *respons* återspeglar turen respondentens tolkning av "det föregående", t.ex. att föregående tur uppfattades som fullständig, komplett⁴⁷; ett "kvitto" på en i samtalet fortgående gemensam förståelse.⁴⁸

By producing their next actions, participants show an understanding of a prior action. /.../ Through this process they [turnerna, (JH)] become 'mutual understandings' created through a sequential 'architecture of intersubjectivity'. (Heritage, 1997:162f)

2.5.3 Riktadhet

I föregående avsnitt (2.5.2) används ordet "oftast" i flera sammanhang. Detta eftersom det vore orimligt att hävda att varje enskild tur *alltid* projicerar och responderar. Exempelvis kan knappast samtalets allra *första* tur sägas vara en respons på en föregående tur (även om den är en respons på någonting icke-verbalt). På samma sätt kan knappast samtalets allra *sista* tur sägas projicera en viss fortsättning. Samma förhållande råder *under* själva samtalet, d.v.s. i

⁴⁰ Här används begreppet *abduktion* i C. S. Pierces bemärkelse, se t.ex. Lübcke (1987).

⁴¹ Se t.ex. Bredmar, 1999; Houtkoop & Mazeland, 1985; Linell, 1998; Luckmann, 1995; Selting, 1998.

⁴² Även "activity types" (Selting, 1998); "episodes" (Korolija, 1998), "faser" (t.ex. Heritage, 1997; Jönsson, 1988; Linell, 1990a) "joint projects", "joint actions" etc. (Clark, 1996), "project-in-action" (Schutz, 1962); "sections" (Clark, 1996; Heritage, 1997).

⁴³ Jag använder begreppet "delaktivitet" för att beteckna vilken som helst i samtalet urskiljbar "aktivitetsnivå". Därför kan t.ex. det vardagliga samtalets inledande fas (vilken i sig utgör en delaktivitet) sägas bestå av olika delaktiviteter (kommunikativa projekt) som skiljer sig vad gäller t.ex. omfattning och syften ("slutmål").

⁴⁴ I engelsk litteratur ofta kallat "conversational action" (se t.ex. Goodwin, 1979; Schegloff, 1996). Notera skillnaden mellan *kommunikativt projekt* och *kommunikativ handling*. Varje tur är en kommunikativ handling. Ett kommunikativt projekt är t.ex. att få en viss person att lämna ifrån sig specifik information. I ett sådant fall utgörs projektet av (minst) två kommunikativa handlingar, d.v.s. en fråga och ett svar.

⁴⁵ Ford & Thompson, 1996; Linell, 2000b; Linell & Gustavsson, 1987; Sacks et al., 1974; Schegloff, 1972. Se även "sequential implicativeness", avsnitt 1.3.1 Samarbete och samkonstruktion.

⁴⁶ Jfr. Linell & Gustavsson, 1987: "anknyta bakåt" (respons) resp. "föra dialogen framåt" (initiera/projektera).

⁴⁷ Heritage, 1997.

⁴⁸ Se även Heritage, 1984.

gränsområdet mellan samtalets olika kommunikativa projekt. En del turer är enbart ämnade för att introducera ett helt nytt kommunikativt projekt - s.k. topikintroducerande turer⁴⁹ - och behöver därför inte (och i synnerhet ej i institutionella sammanhang) ha någonting med "det föregående" att göra, d.v.s. de har enbart ett projicerande (framåtpekande) inslag. Andra turer är enbart ämnade för att avsluta/avrunda ett kommunikativt projekt (som därmed lokalt fullbordas) varför de enbart har ett responderande (bakåtpekande) inslag.⁵⁰ Men, och detta är viktigt, vilken variant man än stöter på, så handlar det ändå om någon form av "riktadhet", d.v.s. varje enskild tur är ämnad åt (syftar mot) en bestämd riktning (framåt och/eller bakåt) i samtalet *bortom den egna positionen*. Detta kan exemplifieras med följande utdrag:

Exempel (5)

(Tema K: A28:8) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : vet du hur dom skadorna har uppkommit på bilen?
- 2 T : nej.
- 3 Å : °nej°. .hh eh (.) hur såg dom ut? (1s) va de
- 4 T : [ja--]
- 5 A : [inbu]ktningar? =va de krossat glas eller nånting
- 6 sånt?
- 7 T : ja tror de va en framlykta som va trasi °(på den.)°

Exempel (5) kan ses som ett utdrag ur ett kommunikativt projekt vars topik skulle kunna benämnas [Bilen och dess skador]. Det inleds (rad 1) med en återanknytning. Åklagarens uttryck [dom skadorna] och [bilen], ger (eftersom de står i bestämd form) en stark implikation att uttrycken används som en hänvisning till *redan känd information*, s.k. *tema*;⁵¹ åklagarens tur responderar på en i samtalet föregående tur. Samtidigt har turen ett starkt projicerande inslag i det att den, ur såväl syntaktisk som prosodisk synvinkel, är att uppfatta som en fråga. Av denna anledning kan svaret (rad 2) analyseras som en respons på åklagarens tur. Vidare, åklagarens andra tur (rad 3) har både projicerande och responderande inslag. Först kommer ett [°nej°.] med en avslutande intonation. Detta lågmälda "nej" är *i sig* inte ett svar på en tur med frågesyntax.⁵² Istället handlar det om en repetition av den tilltalades svar (rad 2). Som sådan är åklagarens "nej" en respons på den tilltalades respons.⁵³ Därefter kommer en kort inandning, ett [eh] följt av en kortare paus varpå åklagaren yttrar [hur såg dom ut?]. Denna del av turen har, precis som åklagarens föregående tur, en form och en intonation som hänvisar till att turen bör förstås som en fråga. Samma sak gäller åklagarens fortsättning, [va de inbuktningar? =va de krossat glas eller nånting sånt?]. Notera hur uttrycket [hur såg dom ut?], eftersom det är en fråga, dels projicerar en fortsättning, dels, i och med ordvalet [dom], är en respons på någonting tidigare; det pekar tillbaka på uttrycket [skadorna] i föregående turer (bl.a. rad 1). Samma sak kan hävdas på basis av den tilltalades ordval [den] i rad 7.

2.5.4 CA och institutionella samtal

CA-forskningens ursprungliga empiri utgår från vardagliga samtal.⁵⁴ Emellertid har samtalsforskningen sedan ett tjugotal år tillbaka i en allt högre grad börjat använda metoden även på

⁴⁹ Se t.ex. Lindholm, 1999; Schegloff, 1996.

⁵⁰ Se även "openings" och "closings", Schegloff, 1968; Schegloff & Sacks, 1973.

⁵¹ Se t.ex. Linell, 1982.

⁵² Se avsnitt 4.2.1 Klassificering på syntaktiska grunder.

⁵³ Linell & Gustavsson, 1987: "accept".

⁵⁴ Heritage, 1997.

samtal i institutionella miljöer.⁵⁵ Här har man utgått från samma antaganden som de gällande för vardagliga samtal.⁵⁶ Det är, enligt Heritage (1984), icke desto mindre väsentligt att notera två mycket centrala skillnader mellan ”det institutionella” och ”det vardagliga”. Den förra genren är dels en stark reduktion av interaktionella praktiker möjliga i den senare, dels en klar fokusering på vissa förutbestämda syften fullföljda genom specialiserade procedurer. Därmed inte sagt att det vardagliga samtalet är otjänligt i förståelsen av ”det institutionella”. Istället:

These findings support the view that not only is mundane conversation the richest available research domain, but also that comparative analysis with mundane interaction is essential if the ‘special features’ of interaction in particular institutional contexts are to receive adequate specification and understanding. (Heritage, 1984:240)

I sin artikel redogör Heritage (1997:164) för hur en CA-analys kan se ut då empirin utgörs av ett institutionellt samtal. Heritage föreslår en analys utifrån sex olika samtalsperspektiv:

- (1) Strukturen bakom deltagarnas turtagning,
- (2) samtalets struktur i helhet,
- (3) det kommunikativa projektets struktur,
- (4) den enskilda turens konstruktion,
- (5) val av enskilda ord samt
- (6) kunskapsmässig (och övrig) asymmetri.

I denna uppsats förläggs fokus på det fjärde perspektivet, d.v.s. den enskilda turens konstruktion. I den kommande analysen är det emellertid omöjligt att isolera detta perspektiv ifrån övriga.

Samtalsforskningens analyser av turkonstruktioner har, tillsammans med studier av den talade interaktionens sekvensiella struktur, närmare, hur deltagare genomför turtagning, lett till att se turer som uppbyggda av s.k. *turkonstruktionsenheter*.

⁵⁵ Se t.ex. Atkinson & Drew, 1979; Drew & Heritage, 1992; Lindholm, 1999; Peräkylä, 1995.

⁵⁶ Heritage, 1997.

3. TURKONSTRUKTIONSENHETER

Innehåll : Definition av begreppet *turkonstruktionsenhet*. I kapitlet presenteras och definieras även begrepp och termer av central betydelse för föreställningen om turen som bestående (uppbyggd) av olika turkonstruerande enheter.

3.1 En turöverlämnande komponent

Denna uppsats tar huvudsaklig teoretisk utgångspunkt från en artikel av Emanuel Schegloff (1996). Artikeln hämtar sitt huvudstoff från en teori vilken ursprungligen uppkom i ett nära samarbete mellan Schegloff, Harvey Sacks och Gail Jefferson. I den ofta citerade artikeln, "A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation" (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974), hävdar författarna att det till samtalsforskningens huvudsakliga uppgifter bl.a. hör att studera interaktionens turtagning, nämligen:

... the problem of how smooth turn taking without too much overlap and without too much gap can be achieved. (Margret Selting, 1998:2)

Deras svar lyder, att det någonstans i slutet på varje tur⁵⁷ finns en "turöverlämnande komponent" som inbjuder till en turtagning från den andra samtalsdeltagaren. Den vana samtalsdeltagaren sägs inte ha några svårigheter att hörsamma denna komponent, och då den dessutom är förväntad kan den ibland t.o.m. förutses/anas *innan* den infinner sig. (Komponenten sägs vara projicerad av det föregående.) Detta gör att en ny turtagning kan förläggas i nära anslutning till den föregående turens slut (och ibland t.o.m. innan detta slut inträder.)

Den talade interaktionens struktur bör, enligt Sacks et al. (1974) och Schegloff (1996), förstås i termer av s.k. "unit types", i svensk litteratur kallade *turkonstruktionsenheter*:⁵⁸

The components of which turns-at-talk are composed we have in the past (SSJ [Sacks, Schegloff & Jefferson, (JH)], 1974: 702-4) termed "turn constructional units." (Schegloff, 1996:55)

En tur är *en komposition av en eller flera turkonstruktionsenheter* (hädanefter TKE). Varje TKE är i sin tur en komposition av någon form av syntaktisk konstruktion:

Unit-types for English include sentential, clausal, phrasal, and lexical constructions. (Sacks et al., 1974:702).

Men, och detta är viktigt, Schegloff (1996) gör följande tillägg:

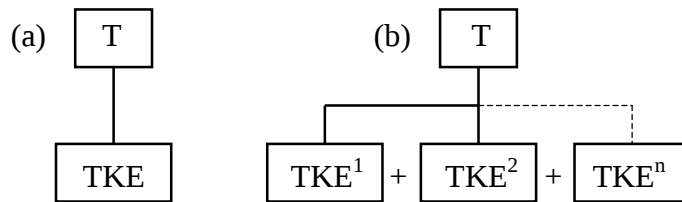
If "sentences," "clauses," and "phrases" should turn out to be implicated [i denna artikel, (JH)], they will be different in emphasis, and perhaps in kind, from the static syntactic objects of much linguistic theorizing. (Schegloff, 1996:56)

Turer uppvisar en enorm omfångsmässig variationsrikedom. Den minst komplexa varianten utgörs av en (och endast en) TKE. I alla andra fall handlar det kombinationer av flera TKE:n:

⁵⁷ Jfr. avsnitt 3.4 TKE-klassificeringens komplexitet.

⁵⁸ Se t.ex. Lindholm, 1999; Linell, 2000b; Nordberg, 1999. Jfr. Steensig, 1999: "turoppbygningsenheter".

Figur (1)⁵⁹

Modell (a) beskriver en tur bestående av *en* TKE ("single-unit turn")⁶⁰ och modell (b) en tur bestående av *minst två* TKE:n ("multi-unit turn")⁶¹, i svensk litteratur kallad *flerledad tur*⁶². Eftersom den enskilda TKE:n *kan* (men ej behöver) utgöra hela turkonstruktionen, bör den förstås som underordnad den tur i vilken den ingår. I nedanstående utdrag ges exempel på både "enledade" turer (markerade med bokstäver) och flerledade turer (markerade med pilar):

Exempel (6)

(Tema K: A28:18c-d) Deltagare: Aklagare / Domare / Försvare / Vittne nr. 2

- a 1 Å : mm. <<ja, då har ja ^{oo}inget mer att fråga om.>>^{oo}
 b 2 D : advokat B-sson.
 → 3 F : .hh du nämnde om mannens >klädsel<. han hade (.) ett
 4 par blå kortbyxor sa du. =va hade han mer på sej?
 c 5 V2 : en vit T-shirt å troligen träskor.
 6 (2s)
 → 7 F : fanns de något m- mer påtaglit med hans I-shirt?
 8 märke eller så?
 d 9 V2 : de la ja inte märke till.

3.2 Talsegment

Jag vill i detta skede införa begreppet *talsegment* som en neutral term för att referera till en given del av ett yttrande.⁶³ Ett talsegment utgör ej nödvändigtvis någon strukturell enhet. Det är (och ska förstås som) ett hjälpbegrepp; en neutral term som tillkommit för att göra det möjligt att hänvisa till en given del av "turen-under-analys", antingen i dess helhet eller i delar. Ett talsegment utgörs minst av ett (vilket som helst) enskilt ord. Därför kan en tur ha talsegment på flera olika nivåer. Detta innebär att två talsegment bildar tillsammans ett (större) nytt talsegment. Man kan på detta sätt fråga: Vilka villkor ska ett talsegment uppfylla för att kunna klassificeras som en TKE?

3.3 Villkor för TKE-klassificering

Ur Sacks et al. (1974) och Schegloff (1996) går att utläsa två villkor som enbart då de båda uppfylls utgör en tillräcklig grund för att ett talsegment ska kunna betraktas som en TKE.⁶⁴

⁵⁹ Figur (1) kan ge ett statiskt intryck. Detta är inte min avsikt. Turkonstruktion är en dynamisk process.

⁶⁰ Schegloff, 1996.

⁶¹ Schegloff, 1996. Se även Heritage & Roth, 1995: "multiple-TCU turns".

⁶² Se t.ex. Nordberg, 1999. Se även avsnitt 4.1 Flerledad tur.

⁶³ Jfr. t.ex. Schegloff, 1996: "stretch of talk", "spate of talk", "unit of talk".

⁶⁴ Denna sammanfattning av villkor går även att finna hos Selting (1998:4).

- (1) Talsegmentet utgör en "möjlig" syntaktisk konstruktion⁶⁵ i given kontext.

[Talsegment, (JH)] have points of possible unit completion, points which are projectable before their occurrence. (Sacks et al., 1974:720)

Vidare:

These turn out to be 'possible completion points' of sentences, clauses, phrases, and one-word constructions [...] and multiples thereof. (Ibid.: 721)

Samt:

In composing a turn [...] a speaker can - perhaps must - consult "place in sequence" - indeed, must consult "place in the set of organizational frameworks in which the moment is lodged" - and the composition of the immediately preceding talk as a resource for constructing the present turn, including its grammatical form. (Schegloff, 1996:89)

- (2) Talsegmentet kan (men behöver ej) utgöra fullständig tur varför det blir interaktionellt relevant för den andra samtalsdeltagaren att genomföra en turtagning.

... these units *can* constitute possibly complete turns; on their possible completion, transition to a next speaker becomes *relevant* (although not necessarily accomplished). (Schegloff, 1996:55)

Villkor (2) gör att innebörden av villkor (1) måste betonas och specificeras än mer än ovan givna definition. Det krävs, för upplevelsen av att talaren har nått (eller projicerat) en punkt i sin tur där det blir interaktionellt relevant för den andra samtalsdeltagaren att själv ta till orda (en punkt i turen som Sacks et al. (1974) kallar "transition relevance place", hädanefter TRP), att turen ifråga fungerar som "tur-i-pågående-sekvens"; annorlunda uttryckt, villkor (2) kräver att turen kan anses möjlig att klassificera som godtagbart kommunikativt drag i ett pågående kommunikativt projekt. (Villkor (2) kontextualiserar villkor (1).)

3.3.1 Tänkbar fullständighet

Sacks et al. (1974) hävdar att varje "TKE-under-produktion" förr eller senare når en punkt fr.o.m vilken talsegmentet är *tänkbart fullständigt* (se ovanstående citat), en talsegmentsposition kallad "possible completion point" (hädanefter PCP)⁶⁶. En PCP motiveras främst på syntaktiska grunder⁶⁷ och antas vara möjlig att förutse (d.v.s. den är projicerad) redan innan den realiserar. Enligt Schegloff (se ovanstående citat) har varje PCP en TRP med tillägget "although not necessarily accomplished". Lägg därtill Margret Seltings (1998) förtydligande:

The interpretation of a TRP presupposes the completion of a TCU [TKE, (JH)]. That means that every unit ending in a TRP is also a TCU. . . (Selting, 1998:14)

Utifrån dessa citat kan man sammanfatta tre synnerligen viktiga slutsatser:

- (1) En PCP sammanfaller alltid med en TRP, och vice versa.
- (2) En PCP är ofta projicerad, alltså gäller samma sak för en TRP.
- (3) Förekomsten (eller projiceringen) av en TRP garanterar inte en ny turtagning. Snarare, det är en punkt fr.o.m. vilken en turtagning blir *relevant*.

⁶⁵ Schegloff, 1996: "possible syntactic construction".

⁶⁶ Se även avsnitt 3.4.1 Mer om "completion point".

⁶⁷ Schegloff, 1996: "syntactic completion".

Ovanstående citat, och de slutsatser man därav tillåts dra, är bemängda med en del problem. Exempelvis, om varje TKE i en flerledad tur också har en TRP, hur kommer det sig då att turen över huvud taget kan konstrueras i flera led? (Varför bryter inte den andra samtalsdeltagaren in efter den *första* TRPn?) Är den flerledade turen ett bevis på (resultatet av) den andra samtalsdeltagarens oförmåga att igenkänna en TRP? Eller innebär detta istället att samtalsforskaren måste ta hänsyn till i själva verket två olika sorters TRPn, d.v.s de TRPn som resulterar i en turtagning och de TRPn som *inte* resulterar i en turtagning? Slutligen, och kanske viktigast av allt, vilka bevis kan samtalsforskaren luta sig mot när han/hon hävdar att ett givet talsegment *är* en TKE (och att denna har en TRP) trots att talsegmentet ifråga uppenbarligen inte leder till den andra samtalsdeltagarens turtagning? Dessa problem har noterats av en rad olika forskare, en grupp till vilken bl.a. Margret Selting ansluter sig till.

3.4 TKE-klassificeringens komplexitet

Det är, som exempelvis Margret Selting (1998) noterar, långt ifrån alla PCPn som inbegriper en TRP. Detta hävdar hon genom att hänvisa till den typ av samtal vilka innehåller en längre berättelse, d.v.s. en tur som först efter en längre utläggning (och möjligen med flera olika narra-tiva faser) leder till en turtagning. I förlängningen, menar Selting, har samtalsforskaren att välja mellan endera av två möjliga lösningar:

- (1) We can either rely on the criterion that 'TCUs can constitute possibly complete turns' and therefore end in TRPs. We thus treat the entire story that is being told [...] **as one single TCU**.
- (2) Or we can rely on the criterion of syntactic unit and then treat each sentence, clause, phrase etc. as a TCU, claiming that [...] internal completion points of TCUs are blocked from being treated as transition relevance places. (Selting, 1998:9f, min fetstil)

Selting (1998) kommer fram till att det, istället för två olika typer av TRPn, måste finnas två TKE-varianter. Den första varianten har ingen TRP och kan därför inte inneha "sistaposition-inom-turen". Den andra varianten har en TRP och därför en "turavslutande" komponent. Härmed kan Selting precisera distinktionen mellan "enkla" och flerledade turer:

In single-unit turns, a TCU always ends in a TRP. In multi-unit turns, however, there are non-final and final TCUs within the turn. If a turn could be possibly complete, all the prior TCUs taken together form the multi-unit turn that ends in a TRP. (Selting, 1998:15)

3.4.1 Mer om "completion point"

Ovanstående redogörelse för TKE-villkor och TKE-klassificering har hittills grundat sig på en föreställning om ett givet talsegments syntaktiska "fullständighet" ("syntactic completion", hädanefter Syn-PCP). Emellertid finns det även andra faktorer som s.a.s. "enhetliggör" ett talsegment och därmed tillåter det att analyseras som en självständig TKE. Detta är ingenting som är obekant för Schegloff (1996) och han talar både om "prosodic completion"⁶⁸ (d.v.s. att ett talsegments realisering (uttal) kan ha en intonationskurva som bildar en "prosodisk enhet", hädanefter Pro-PCP) och "pragmatic completion"⁶⁹ (d.v.s. att talsegmentet utför en enhetlig, klart urskiljbar kommunikativ handling). Bland dessa framhålls Syn-PCP och Pro-PCP som de viktigaste, inte minst eftersom det är dessa egenskaper som samtalsforskaren explicit kan göra anspråk på att empiriskt identifiera i sitt material; ett ställningstagande som Ford & Thompson (1996) kommenterar enligt följande:

⁶⁸ Jfr. "intonation unit" (Selting, 1998; Ford & Thompson, 1996), "tone unit" (Quirk et al., 1968).

⁶⁹ Se även Ford & Thompson, 1996. Författarna använder även begreppet "action completion".

While our judgments for syntactic and intonational completion points are easily operationalized and replicated, our judgment of pragmatic completion remain intuitive and provisional. However, some such system is certainly involved for the participants, and it would be a mistake to ignore it in our analysis. (Ford & Thompson, 1996:148f)

(I denna uppsats, av samma skäl som Ford & Thompson (1996) anger, avser jag ej analysera ett talsegments "pragmatic completion points".)

Det råder, enligt Schegloff (1996), en intim relation ("interplay") mellan syntax och prosodi. I vissa fall, menar Schegloff, kan prosodin förhindra ett syntaktiskt sett enhetligt talsegment från att höras som en självständig TKE; man kan i dessa fall säga att talsegmentets Syn-PCP blir åsidosatt av talsegmentets prosodiska egenskaper. I Svenska Akademiens Grammatik (1999) tilldelas prosodins "enhetliggörande" inverkan följande betydelse:

Prosodin har också en roll som indikator på var gränsen går mellan ord, satser och meningar. Jfr t.ex. prosodin i följande exempelpar:

/.../

Olle skulle laga maten alla såg fram emot att få äta.

Olle skulle laga maten. Alla såg fram emot att få äta. (SAG, 1999, Vol. 1: 49)

I allmänhet, hos Schegloff (1996) bedöms alltid syntax som den klart dominerande faktorn. Enligt Selting (1998) är emellertid detta en stark förenkling. En Syn-PCP *kan* konstituera en TKE (och därmed även hela turen), men, insisterar Selting, det är prosodin som till syvende och sist avgör huruvida en Syn-PCP *har* eller *inte har* en TRP. Däremot anser både Schegloff och Selting att alla TKE:n är flexibla och därmed möjliga att *expandera*.⁷⁰ Detta noteras även av Heritage & Roth (1995) angående intervjutekniker nyttjade inom nyhetsbranschen:

After bringing some TCU to grammatical, intonational, and pragmatic completion [...] an IR [den som utför intervjun, (JH)] may formulate further talk as a continuation of the prior TCU. (Heritage & Roth, 1995:24)

Härmed kan en TKE inrymma en eller flera Syn-PCP:n varför Schegloff (1996) gör en distinktion mellan "pre-possible", "possible" och "post-possible completion point".⁷¹

A number of *syntactically* possible completions may have passed without being targeted as possible turn completions. (Schegloff, 1996:84)

(En "pre-possible completion point" är den punkt i talsegmentet fr.o.m. vilken en Syn-PCP är projicerad. I en studie om "pre-possible completion points" är man därför intresserad av t.ex. *när* och *hur* lyssnaren kan dra slutsatser angående talsegmentets fortsatta syntaktiska/semantiska/pragmatiska beskaffenhet. I denna uppsats avser jag ej analysera denna aspekt varför jag i fortsättningen enbart talar om Syn-PCP:n och "post-possible completion points".)

Detta betyder, att en Syn-PCP markerar "först i denna position är talsegmentet syntaktiskt sett tänkbart fullständigt" medan en eller flera "post-possible completion points" markerar "först i denna position är talsegmentet syntaktiskt sett tänkbart fullständigt igen". Därför ska en expansion förstås som ett tillägg (komplement) till "innevarande" TKE och inte som en självständig TKE. Detta kan åskådliggöras genom följande utdrag:

⁷⁰ Jfr. Schegloff, 1996: "TCU continuation", "add-on"; Ford & Thompson, 1996: "re-opening"; Heritage & Roth, 1995: "increment".

⁷¹ Man skulle därför kunna göra en skillnad mellan "single-completed TCUs" och "multi-completed TCUs".

Exempel (7)

(Tema K: A28:7a) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : e de en röd Ford?
2 T : °ja =en r[öd Ford.]°
3 Å : [ha .] .hh eh: (..) kommer du ihåg var
4 nånstans du parkera den?
5 T : °ja, den sto(g) på X-gatan.°
6 Å : eh (.) ute på (.) gatan?
7 T : °ja.°
→ 8 Å : har du nåt minne av-eh: om de har varit flera bilar
→ 9 parkerade i närheten av den här?
10 (..)
11 T : °ja, [de vet ja'nte .]
→ 12 Å : [natten till tisdag.]
13 T : för ja hade inte använt bilen (utan) ja tog den bara
14 hem på fredan för ja skulle själv på på semester på
15 måndan men så vart de ju >dricka< då så att-eh:°

Åklagarens kommunikativa bidrag från rad 8 till rad 12 kan för analysens skull betraktas som två skilda talsegment (T1 respektive T2) med följande fördelning:

- T1 : har du nåt minne av-eh: om de har varit flera bilar parkerade i närheten av den här?
T2 : natten till tisdag.

Det första man kan konstatera är att T1 alldeles tydligt är (och har funktionen av att vara/uppfattas som) en fråga, och detta på både syntaktiska och prosodiska grunder. Ordföljden har en rogativ struktur, segmentet har en intonation som tydligt signalerar att det hela rör sig om en fråga.⁷² Lägg märke till att T1 på detta sätt har både en Syn-PCP och en Pro-PCP (vad Ford & Thompson (1996) kallar "complex TRP", hädanefter *komplex PCP*⁷³). Dessutom utgör T1 en komplett tur i given kontext. Den kan inte sägas behöva någonting mer för att fungera som en tur i aktuell sekvens. Därför uppfyller T1 samtliga krav på att analyseras som en TKE.

Efter en kortare paus (rad 10) och en minimal respons från T (rad 11) realiseras T2. Det ter sig naturligt att tolka även T2 som en fråga (trots att den saknar frågeprosodi⁷⁴), även om den snarare bör betraktas som en *specificering* (eller förtydligande) av T2. Men, nu kan vi fråga: Skulle T2 för sig själv (och i denna sekvens) ha kunnat utgöra en fullständig tur på samma sätt som T1? Svaret är nej ur såväl syntaktisk som pragmatisk synvinkel. För det första, T2 är syntaktiskt beroende av T1, eller som Schegloff (1996) skulle ha sagt, uttryck som T2 är att betrakta som fortsättning på föregående TKE eftersom de inte "start with a 'beginning'":

... such utterances are built to be grammatically dependent on the prior TCU. (Heritage & Roth, 1995:25)

⁷² Se avsnitt 4.2.1 (Klassificering på syntaktiska grunder) och 4.2.2 (Klassificering på prosodiska grunder).

⁷³ Begreppet "complex TRP" refererar till en punkt i talsegmentet fr.o.m. vilken det genom en kombination av syntaktiska, prosodiska och/eller pragmatiska "completion points" infinner sig en TRP. Emellertid, vilket även togs upp i uppsatsens tidigare skede, är det inte alla PCPn som inbegriper en TRP. Därför känns Ford & Thompsons begrepp en aning missvisande. Av denna anledning använder jag fortsättningsvis begreppet "komplex PCP" som en överordnad term för att beteckna en punkt i talsegment där en Syn-PCP och en Pro-PCP sammanfaller, och detta oavsett om punkten ifråga inbegriper en TRP eller ej.

⁷⁴ Se avsnitt 4.2.2 Klassificering på prosodiska grunder.

För det andra, T2 är pragmatiskt beroende av T1; T2 ”gör” (efterfrågar) ingenting - d.v.s. man kan inte urskilja vilken kommunikativ handling (aktivitet) som T2 avser motsvara - utan sin relation till T1. Därför bör sekvensen [T1 + T2] ses som [grund + tillägg]. T2 är en expansion av T1; ett talsegment som ej går att betrakta som en ny TKE utan snarare som ett kompletterande tillägg till föregående TKE.

Vidare, T2 realiseras i överlappning med den tilltalades ”de vet ja’nte...” (som är ett svar på T1). Även om det vore möjligt att argumentera för att det skulle finnas en TRP vid T2-slutet, så har dess ”kraft” ingen verkan i detta sammanhang. Man skulle t.ex. inte kunna hävda att det är åklagarens inskjutande av T2 som får den tilltalade, som alltså redan är i full gång att ge respons på T1, att påbörja en tur. Däremot kan T2, förutsatt att talsegmentet blir perciperat/uppmärksammat, komma att prägla den fortsatta utvecklingen av svaret.

Kontentan av detta resonemang är att T2 inte kan sägas uppfylla villkoren för att klassificeras som en självständig TKE. Därför måste sekvensen [T1 + T2] bedömas vara en ”single-unit turn” vilken har en komplex PCP efter ”... i närheten av den här?” samt en ”post-possible syntactic completion point” efter ”natten till tisdag”.

3.4.2 Sammanfattning

Ovanstående definition av TKE-klassificering (Sacks et al., 1974; Schegloff, 1996) kan i sin fusion med den precisering som återfinns hos Selting (1998) - en fusion som utgör teoretisk grund för denna uppsats - sammanfattas i följande punkter:

- (1) Om talsegmentet Tx har en Syn-PCP i given kontext (oavsett om denna Syn-PCP ingår i en komplex PCP eller ej), utgör Tx också en TKE.
- (2) En TKE kan (men behöver inte) ha en TRP.
- (3) En TRP kan (men behöver inte) leda till en turtagning.

Detta innebär att TKE-klassificering avgörs på syntaktiska grunder, en metod som också utgör grund för denna uppsats. Emellertid, vilket tidigare har behandlats, omfattas talspråket av enhetliggörande metoder utöver syntax. Därför kan man göra en distinktion mellan syntaktiska, prosodiska och pragmatiska TKE:n och därutöver TKE:n vars enhetliggörande bestämmningar består i olika kombinationer av syntax, prosodi och pragmatik. Detta återkommer jag till i analyskapitlet.

Sammanfattningen visar också att det finns vissa problem vad gäller diskussionen om TRP. Exakt vilka TKE:n saknar TRP? Exakt vilka TRP:n leder verkligen till en turtagning? Dessa och andra frågor behandlas i nästa kapitel, Flerledade frågor.

4. FLERLEDADE FRÅGOR

Innehåll : Definition av begreppet *flerledad fråga*. I kapitlet presenteras och definieras även begrepp och termer av central betydelse för den därpå följande analysen. Kapitlet utgörs av två delar varav den första behandlar begreppet *flerledad tur* och den senare begreppet *fråga*.

4.1 Flerledad tur

En flerledad tur är (a) en tur som (b) utgörs av två (eller flera) självständiga TKE.⁷⁵ Efter-
som jag använder det för svenskans del etablerade begreppet *flerledad*, ska jag fortsättnings-
vis låta begreppet *led* fungera som synonym till TKE. Härmed blir följande förenklade
omformulering möjlig:

Df. En flerledad tur är en tur som består av minst två självständiga led.

Grovt uttryckt förekommer begreppet *flerledad tur* ("multi-unit turn", "multiple-TCU turn") i
två olika vetenskapliga sammanhang. På ett *teoretiskt plan* förs det debatt angående den fler-
ledade turens beskrivning/egenskaper varpå man ställer sig frågor som t.ex.:

- (1) Går det att finna återkommande strukturer gällande för den flerledade turens
ledföljd? D.v.s. är leden s.a.s. positions känsliga? (Schegloff, 1996)
- (2) Har verkligen alla led i en flerledad tur en TRP? (Selting, 1998)
- (3) Vilken roll spelar syntax? Prosodi? (Schegloff, 1996; Selting, 1998)

Därutöver har begreppet och föreställningen om flerledade turer kommit att användas på ett
praktiskt plan, med en antagen betydelse, t.ex. vid analys av läkare-patientsamtal (Lindholm,
1999) och nyhetsintervjuer i media (Heritage & Roth, 1995). Det vore en allt för stor uppgift
att inom ramarna för denna uppsats ge en rättvisande bild av dessa arbeten. Däremot avser jag
hålla fast vid och redogöra för en del av de synpunkter som framförs i de artiklar som kommit
att utgöra hörnstenarna för min användning och definition av begreppet *flerledad tur*. Dessa
artiklar utgörs av Schegloff (1996), Selting (1998) samt Heritage & Roth (1995). Det vidare
resonemanget bör i denna mening ses som en fusion av dessa arbeten.

Man skulle kunna indela de flerledade turena i två större kategorier:

- (1) De vars led *huvudsakligen* är riktade mot varandra varför leden utgör någon
form av helhet, d.v.s. de ingående leden har en gemensam nämnare.
- (2) De vars led *huvudsakligen* är riktade utanför turen varför leden utför två
(eller flera) kommunikativa handlingar.

I denna uppsats studeras flerledade turer där de ingående leden betraktas som delar av en och
samma kommunikativa handling - betydelse (1) - nämligen *att formulera en fråga*.⁷⁶ Därmed
ej sagt att sådana led inte kan vara riktade även utanför turen. Tvärtom, en flerledad tur vars
led kompletterar varandra i konstitutionen av en fråga (hädanefter *flerledad fråga*) visar sig
ofta bygga på en sammanfattning av något tidigare nämnt. På så sätt kommer ett samman-
fattande led att respondera på en tidigare tur medan ett frågande led (ett led som t.ex. ifråga-
sätter det sammanfattande ledets grad av överensstämmelse med verkligheten) att projicera en

⁷⁵ Schegloff, 1996; Selting, 1998; Heritage & Roth, 1995. Jämför även SAG, 1999: "komplexa meningar".

⁷⁶ Jämför Selting (1998) "larger turns", "larger projects".

kommande tur, d.v.s ett svar. Det finns, trots detta, en väsentlig poäng med ovanstående distinktion. Betydelse (2) refererar nämligen till de flerledade turer som utför två (eller flera) kommunikativa handlingar och där varje led "cohere with its other incumbents only superficially." (Schegloff, 1996:69f). Dessa flerledade turer utgörs t.ex. av ett till föregående tur utvärderande led ("assessment")⁷⁷, d.v.s. ett led som utför en kommunikativ handling med nödvändig koppling till något som redan har nämnts, för att därpå t.ex. införa ett nytt samtalsämne, d.v.s. ett led som utför en kommunikativ handling som inte har någon nödvändig koppling till det föregående, se följande utdrag:

Exempel (8)

(Tema K: P29:8ab) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- a→ 1 P : eh: va säger du om brottslighetstanken =erkänner
a→ 2 du eller förnekar du förberedelsen här eller?
3 M : nä =förberedelsen e ju själv-(.)
4 P : ja.
5 M : kla[r.]
b→ 6 P : [den-] den erkänner du ja. (.) eh då har du rätt
b→ 7 å ha försvarare också. =e de nåt du vill ha ida
b→ 8 >eller<? (1s) till en eventuellt kommande rättegång
b→ 9 eller du kan prata för dej själv?
10 M : ja:, =ja vet ju-- kan ju svara på frågor och så
11 vida[re]
12 P : [mm.]
13 M : själv givetvis.

Exempel (8) innehåller två flerledade turer varav den första (markerad a→) motsvarar betydelse (1) och den andra (markerad b→) betydelse (2) enligt ovanstående distinktion. Det går, m.a.o., att identifiera en gemensam kommunikativ handling gällande för polismannens första tur (a→). Denna aspekt behandlas av SAG (1999) under begreppet *komplexa meningar*:

Två eller flera enkla meningar [kan, grovt uttryckt, likställas med begreppet *led*, (JH)] som står intill varandra kan uppvisa en hög grad av inbördes samhörighet och fungera kommunikativt ungefär som en enkel mening. (SAG, 1999, vol. 4: 832)

Den kommunikativa handlingen i den första flerledade turen (a→) motsvarar en fråga, d.v.s. huruvida den misstänkte erkänner eller förnekar brottet (här en förberedelse till försäkringsbedrägeri). Båda leden utgör delar av en övergripande kommunikativ handling. Det finns en klar och tydlig koppling mellan leden, t.ex. att andra ledet definierar/specificerar det första.

Tittar man nu istället på den andra flerledade turen (b→), så ser man att denna utför två skilda kommunikativa handlingar. För det första, polismannens uttryck [den- den erkänner du ja.] är en respons på föregående tur och har en avslutande (bakåtpåkande) funktion.⁷⁸ Detta tydliggörs inte minst genom användning av uttrycket [den]. Därpå introduceras ett nytt kommunikativt projekt angående huruvida den misstänkte vill ha en advokat eller ej. (Därmed ej sagt att detta nya projekt inte har något med föregående projekt att göra. Den misstänkte har just erkänt brottet vilket gör behovet av en advokat relevant. Men, det är inte desto mindre ett nytt projekt eftersom det nu handlar om "advokat eller ej" och inte om "skyldig eller oskyldig".)

⁷⁷ Schegloff, 1996.

⁷⁸ Se avsnitt 2.5.3 Riktadhet.

Vad jag försöker göra är att ge läsaren en inblick i den distinktion som jag ovan låtit göra. Det finns således flerledade turer vars led utgör delar av en övergripande kommunikativ handling presenterat "bit för bit", där leden kompletterar varandra för ett gemensamt ändamål; leden kommer att "tjäna" ett avsiktligt, gemensamt, övergripande syfte. De bildar på så sätt ett sammanhängande specifikt "ett" på samma sätt som två (eller flera) atomer kan bilda en specifik molekyl. Schegloff fångar innebörden av detta i följande formulering:

The components of the turn [...] present themselves as having a "natural" fit to one another, as composing a coherent joint incumbency of a turn, with parts constructed so as to fit together and complement one another as parts of its construction. (Schegloff, 1996:69)

Jämför även SAG:

Pragmatiskt domineras den typiska komplexa meningen [flerledade turen, (JH)] av en enda språkhandling [ett begrepp som refererar till talaktsteorin (se Austin, 1962) men som i grova drag kan likställas med den definition som jag har givit begreppet *kommunikativ handling*, (JH)]. Semantiskt uppfattas den som ett innehållsligt helt gentemot den omgivande texten [d.v.s. turer eller led, (JH)]. Syntaktiskt kan den hållas samman av konjunktion [...]. Prosodiskt kan den ha en sammanhållen intonationskontur med en enda final sänkning. (SAG, 1999, vol. 4: 832)

I t.ex. längre berättelser, menar Selting (1998), kommer varje led att utgöra en liten del av det som konstituerar berättelsens helhet. En tur som består av två (eller flera) led (t.ex. ett påstående och en fråga) utför en gemensam kommunikativ handling i det att båda leden utgör grunden till att t.ex. få en viss person att lämna ifrån sig specifik information. Därutöver finns det flerledade turer som utför mer än en kommunikativ handling och därmed projicerar/ger respons på två (eller flera) kommunikativa projekt. I denna uppsats har jag uteslutande valt att utgå från den förstnämnda av dessa varianter, d.v.s. betydelse (1).

Det är genom att ange relationen mellan de ingående leden, som det finns tyngd i påståendet att två (eller flera) led bildar en enhetlig kommunikativ handling. Varje pro-argument talar för att de två (eller flera) leden är interrelaterade i den mening att de "bit för bit" kompletterar varandra för ett gemensamt ändamål; att det finns en sammanlänkande koppling mellan de ingående leden, vad jag fortsättningsvis ska kalla *ledkoppling*.⁷⁹

4.1.1 Ledkoppling

Det finns (och måste finnas) en klar ledkoppling mellan de ingående leden i en flerledad tur av betydelse (1). Studera nedanstående utdrag:

Exempel (9)

(Tema K: A54:6c) Deltagare: Aklagare / Vittne (Nilsson = person åtalad för fortkörning)

- 1 A : Nilsson säger att de va: massor av trafik på den här
2 vägsträckan å de va-, skulle va omöjligt att hålla
3 den här hastigheten. .hh (.) va säger du om de?
4 V : .hh (.) eh: de va ingen hh.(.) ytterligare trafik
5 hh. (...) från F-stadkorset å fram mot G-stadkorset.

⁷⁹ Jfr. definitionen av begreppet *grammatik*. Enskilda led (morfologi) kan fogas samman till en större enhet (syntax) vilket resulterar i en flerledad tur.

Åklagarens tur utgörs av tre led (L1, L2 och L3) vilka kan redovisas enligt följande:

L1 : Nilsson säger att de va: massor av trafik på den här vägsträckan

L2 : å de va-, skulle va omöjligt att hålla den här hastigheten.

L3 : .hh (.) va säger du om de?

Man kan därpå göra följande analys:

Gemensamt kommunikativt projekt: Att få vittnet att kommentera Nilssons utsaga.

Ledkoppling: Det ska göras klart (se min citering av SAG ovan) att ledkoppling sker genom en komplex kombination av syntax, pragmatik, semantik och prosodi. Jag ska i det nedanstående kortfattat behandla var och en av dessa aspekter utifrån Exempel (9):

Syntax

Här ställs frågan: Vad är det som syntaktiskt sett förenar de ingående leden? Åklagarens tur utgörs av två påståenden och en fråga. Tillsammans uppvisar de en frågestruktur (vad Heritage & Roth (1995) kallar "question delivery structure") som är mycket vanlig i institutionella samtal. (Först en fas i vilken ett eller flera påståenden formuleras (t.ex. att något *är*, *har hänt*). Därpå en fas som på ett eller annat sätt ifrågasätter påståendefasen, t.ex. *hur* den andra samtalsdeltagaren ställer sig till det uttryckta sakförhållandet.) Man kan i denna mening säga att det råder sekvensiell syntaktisk överensstämmelse mellan L1/L2 och L3, d.v.s. syntaxen i L3 harmonierar (i överförd musikalisk bemärkelse) med syntaxen i L1/L2, "Nilsson säger X. vad säger du?". (Detta hade emellertid inte varit fallet om L3 istället hade utgjorts av t.ex. en uppmaning, "säg något om det".) Kopplingen mellan L1 och L2 sker genom konjunktion.

Pragmatik

Här ställs frågan: Hur kan de enskilda kommunikativa handlingarna i respektive led betraktas som delar av en gemensam kommunikativ handling? Leden har olika grader av "bärkraft". Medan det är rimligt (eller åtminstone tänkbart) att bedöma L1/L2 som tillräckligt för det övergripande kommunikativa syftet, d.v.s. att höra vittnet angående Nilssons utsaga, så kan L3 inte klara sig på egen hand. (Vittnet kan omöjligtvis förstå frågans art enbart utifrån L3.) Emellertid finns det ingenting som garanterar att L1/L2 för sig skulle leda till en respons. (L1/L2 utför inte en responssökande kommunikativ handling.) Det skulle ha kunnat komma flera påståenden efter L2. I och med L3 så är åklagarens syfte ett faktum. Därför är L1/L2, för det övergripande kommunikativa syftets skull, i behov av ett led som markerar vilket projekt som åsyftas, vilket alltså sker genom tillfogningen av L3.

Semantik

Här ställs frågan: Vad är det som betydelsemässigt förenar leden? Exempel (9) uppvisar flera olika typer av semantisk ledkoppling. För det första finns det ett logiskt samband mellan [hårt trafikerad väg (L1)] och [omöjliga hastigheter (L2)]. För det andra, åklagarens användning av uttrycket "de" i L3 refererar till (är riktat mot) X i L1/L2-propositionen [Nilsson säger X]. Det är uppenbart att åklagaren avser ställa Nilssons utsaga mot en version som strider mot densamma. Därför vore den semantiska ledkopplingen mellan L1/L2 och L3 underlig om L1 hade utgjorts av ett yttrande som t.ex. "Nilsson säger att de knappast var någon trafik alls på den här vägsträckan" med en följdriktig L2-variant "å de va-, skulle va fullt möjligt att hålla den här hastigheten." För det tredje, det råder "semantisk harmoni" mellan L1/L2 och L3, d.v.s.

semantiken i L1/L2 harmonierar med semantiken i L3. Samtliga led handlar om vad en viss person säger (anser) om en specifik händelse, även om denna person inte är en och samma.

Prosodi

Här ställs frågan: Vad är det som prosodiskt sett förenar de ingående leden? För det första, det förekommer ingen som helst paus mellan L1 och L2. Dessutom, i L2 finns det en stark prosodisk projicering av "more to follow" (Schegloff, 1996) i och med att åklagaren använder sig av s.k. *fortsättningsintonation*⁸⁰ efter [va] i det L2-inledande [å de va-]. För det andra, det förekommer inte heller någon längre paus mellan L1/L2 och L3. (En längre paus hade kunnat indikera att talaren förväntar sig en respons efter det senast sagda.) För det tredje, åklagarens inandning (.hh) efter L2 kan indikera (projicera) en planerad fortsättning, vilket också är fallet. För det fjärde, både L1 och L2 har deklarativ intonation, d.v.s. de framställs (inte bara syntaktiskt) som påståenden, vilket är ännu ett skäl för vittnet att invänta ett led som på ett eller annat sätt (t.ex. genom sin prosodi) utför en responssökande kommunikativ handling.

(Analysen ovan avser illustrera vad som hör hemma "i vilket fack".) Jag har nu visat vilken definition som utgör grund för denna uppsats, nämligen att en flerledad tur är (a) en tur som (b) består av minst två led vilka (c) utgör delar av en gemensam kommunikativ handling. Jag vill avslutningsvis nämna några av de "ledfunktioner" som Schegloff (1996) behandlar i sin artikel och som är av intresse för denna uppsats. Ett led kan, förutom att (a) projicera och/eller ge respons på andra turer samt (b) utgöra del av ett större sammanhang, även:

- projicera ett eller flera andra led.

... a first unit in its turn can be built to project that there will be (a) subsequent one(s). (Schegloff, 1996:61)

- underordna sig ett eller flera andra led.

... non-first TCUs can be designed and/or delivered as "subsequents." (Schegloff, 1996:62)

- utformas för att inneha bestämd plats i förhållande till övriga led.

... some TCUs can be designed for their position in the turn. (Schegloff, 1996:61)

Jag kommer här inte att behandla någon av dessa punkter. Däremot återkommer jag till dessa ledaspekter i analysavsnittet. Vad som återstår är en definition av begreppet *fråga*.

4.2 Vad är ett frågeyttrande?

En fråga kan ställas och konstrueras på flera olika sätt. Det är här inte min avsikt att uppställa en uttömmande lista över de möjliga alternativen. Inte heller avser jag ingående redogöra för de minsta (syntaktiska, pragmatiska, semantiska eller prosodiska) beståndsdelar vilka utgör de villkor som ett talsegment måste uppfylla för att kunna betraktas (eller bli uppfattat) som en fråga. Inte desto mindre är det väsentligt att ange en del begrepp för olika sorters frågor som är gällande för denna uppsats.

⁸⁰ Se t.ex. Schegloff, 1996: "continuative intonation". Begreppet "fortsättningsintonation" förekommer bl.a. i SAG (1999).

Att klassificera ett talsegment som en fråga sker huvudsakligen på två grunder, nämligen talsegmentets (1) *syntaktiska* och (2) *prosodiska egenskaper*. Av dessa anses prosodin, precis som i diskussionen om TRP⁸¹, vara den dominerande faktorn, något som SAG (1999) betonar i följande formulering:

Förutom med syntaktiska medel uttrycks en språkhandlingstyp med prosodiska medel. (SAG, 1999, vol. 4: 677)

Senare:

... prosodin [torde, (JH)] på det hela taget återge den dominerande språkhandlingsfunktionen hos en huvudsats trognare än vad syntaxen gör. Språkhandlingstypen har sin karakteristiska prosodi också i de fall den har en icke-prototypisk syntax. (Ibid.: 677)

Därtill kommer de talsegment som, bortsett från såväl syntax som prosodi, uppfattas som en fråga (eller som projicerar ett kommande frågeyttrande), se nedanstående utdrag:

Exempel (10)

(Tema K: P29:36) Deltagare: Misstänkt / Polisman

- 1 M : ja kanske ska förklara en sak. när ja- när polisen
 2 : skulle komma å hämta mej va,
 3 P : m[m:]
 4 M : [då] övervägde ja (.) om ja skulle erkänna innan ja
 5 : åkte d[it va.]
 → 6 P : [pre]cis. de e en mycke bra fråga. (.) hade
 7 : du gjort de va, (.) å du hade sagt att-eh ja de e
 8 : ju- grabbar, de e ja som har gjort'et å de e okej,
 9 : så- så e du'nte fri från straff för d[e]
 10 M : [de] hade
 11 : ja'nte vatt för d[e.]
 12 P : [NÄ.]

Trots att den misstänkte (M) på rad 1 uttryckligen säger [förklara en sak] (vilket både projicerar en fortsättning och att denna fortsättning är en förklaring), så tolkas det sagda som en fråga av polismannen.⁸² Exempel (10) är unikt och skulle vara väldigt intressant att studera mer ingående, men, eftersom utdraget tillhör ett av undantagen i mitt empiriska material, kommer jag inte att ägna mig åt någon vidare analys av denna frågetyp.

I det nedanstående behandlas olika aspekter gällande klassificeringen av frågor. Först diskuteras syntaxens och prosodins betydelse. Att klassificera ett talsegment som en fråga utifrån syntax och/eller prosodi är en relativt okomplicerad uppgift. Därpå tillkommer en redogörelse för de mindre klara men inte desto mindre väldigt vanliga sätten att formulera en fråga.

⁸¹ Se avsnitt 3.4.1 Mer om "completion point".

⁸² Polismannens tolkning skulle kunna vara ett resultat av den mikropaus som förekommer på rad 4. Den misstänktes "om jag skulle..." kan tolkas som en omstart, d.v.s. som ett talsegment som inte har med det föregående att göra. Som sådan kan den implicera en konstruktion som utgörs av [om X + fråga].

4.2.1 Klassificering på syntaktiska grunder

När jag framöver hävdar att ett talsegment utgör en s.k. *syntaktisk fråga*, har min bedömning skett på enbart syntaktiska grunder. I SAG (1999) behandlas under kapitlet *Huvudsatser* bl.a. två begrepp - (1) *rogativ* respektive (2) *kvesitiv syntax* - som refererar till två olika typer av frågesyntax.⁸³ Dessa kan ges följande kortfattade och starkt förenklade definitioner:⁸⁴

- (1) Rogativ syntax : Ett talsegment som på syntaktiska grunder går att klassificera som ett *frågeyttrande med rogativ syntax*, inleds med finit verb:

Exempel (11) - talsegment med rogativ syntax⁸⁵

- (1) fanns de något m- mer påtaglit med hans T-shirt (Tema K: A28:18)
(2) har du blivit påvisad vilken balkong de skulle vara (Tema K: A28:28)

- (2) Kvesitiv syntax: Ett talsegment som på syntaktiska grunder går att klassificera som ett *frågeyttrande med kvesitiv syntax*, inleds med interrogativt led:⁸⁶

Exempel (12) - talsegment med kvesitiv syntax

- (1) hur stort (.) e huset ni har (Tema K: BM4:7)
(2) va har du för kompisar (Tema K: E201:8)

4.2.2 Klassificering på prosodiska grunder⁸⁷

Alla talsegment med frågefunktion kan (men behöver inte) ha en "frågemarkerande" prosodi, s.k. *frågeintonation*.⁸⁸ Prosodins inverkan är så omfattande att vilken som helst syntaktisk konstruktion (från enskilt ord - oavsett ordklass - till längre sammansättningar) kan utgöra (och uppfattas som) en fråga, något som Sacks et al. (1974) betonar i följande formulering:

For example, discriminations between *what* as a one-word question and as the start of a sentential (or clausal or phrasal) construction are made not syntactically, but intonationally. (Sacks et al., 1974:721)

Frågeprosodin kan m.a.o. även gälla för de syntaktiska frågorna. Emellertid ska jag i detta avsnitt utesluta dessa "dubbelt frågemarkerade" talsegment till förmån för de talsegment som till strukturen har s.k. *deklarativ syntax*⁸⁹, d.v.s. talsegment som har samma syntaktisk form som ett påstående, men som utifrån prosodin kommer att utgöra en särskild typ av frågor.

⁸³ I fortsättningen inkluderas begreppen *rogativ* respektive *kvesitiv huvudsats* i begreppet *frågesyntax*.

⁸⁴ SAG (1999) ägnar 13 paragrafer åt definitionen av rogativa och kvesitiva huvudsatser. Jag avser inte att ge läsaren en utförlig redogörelse för dessa begrepp, eventuella undantag, tillägg etc. Det huvudsakliga syftet är att ge en övergripande förståelse för min användning av begreppet *frågesyntax*.

⁸⁵ Utdragen i Exempel (11) och (12) presenteras enligt ovan (d.v.s. utan ingående transkription och lösryckta från sina kontexter) eftersom det här handlar primärt om ett talsegments syntaktiska egenskaper.

⁸⁶ Bland dessa ingår frågeorden, d.v.s. *vad, vem, varför, när, vilka, hur* etc.

⁸⁷ Det känns (och är) litet kraftlöst att diskutera prosodins betydelse utan möjlighet att låta läsaren själv lyssna till en rad intressanta och väl illustrerande exempel. Vad värre är, jag har inte haft tillgång av någon teknisk utrustning vilken hade möjliggjort en grafisk återgivning. Det är däremot min förhoppning att läsaren på ett intuitivt sätt ska förstå innebörden av prosodins betydelse för ett talsegments framställan och tolkning.

⁸⁸ Se t.ex. Linell & Gustavsson, 1987.

⁸⁹ Se SAG, 1999: "deklarativ huvudsats".

En fråga har t.ex. vanligen frågeprosodi också när den uttrycks med en deklarativ huvudsats.
(SAG, 1999, vol. 4: 677)

Studera nedanstående utdrag:

Exempel (13)

(Tema K: E106:9) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 1 S : du ska alltså ha jobb inom fjorton dar?
- 2 K : ja.
- 3 S : de tycker du e rimlit? =du kommer få jobb inom
- 4 fjorton dar?
- 5 K : ja =de kan ja-eh garantera.

Exempel (13) innehåller tre frågor (fördelade på raderna 1, 3 och 4) med deklarativ syntax. Formen är densamma som vid vanliga påståenden. Av denna anledning kommer jag fortsättningsvis att kalla de talsegment som (a) har deklarativ syntax och (b) fungerar som en fråga för *deklarativa frågor*.⁹⁰ En deklarativ fråga har oftast en stigande intonation i sitt slut.

4.2.3 Mindre klara fall

Utöver ovan definierade syntaktiska och deklarativa frågor, inbegriper talspråket en del andra metoder för att formulera en fråga. Här kommer en komplex kombination av syntax, prosodi, aktuell kontext och ko-text att utgöra grunden för ett talsegments förmåga att fungera (och bli uppfattat) som en fråga.

B-händelse

Till kategorien av frågor med deklarativ syntax hör de påståenden med vilka frågeställaren uttalar sig om något som den tillfrågade har s.k. "förstahandskännedom" om. Dessa påståenden kan därför uppfattas som att talaren vill att den tillfrågade ska bekräfta eller vederlägga det uttryckta ("föreslagna") sakförhållandet. Att på detta sätt uttala sig om (och härmed i någon mening göra anspråk på) något som den andre deltagaren har primära kunskaper om, är vad Labov & Fanshel (1977) kallar "B-event":⁹¹

Exempel (14)

(Tema K: A54:7b) Deltagare: Aklagare / Vittne (polisman)

- 1 Å : ha. (1s) en-eh sista fråga, du tjänstgör vid trafik-
- 2 avdelningen på X-stadspolisen.
- 3 V : ja.
- 4 Å : och-eh din uppgift e där att syssla bland annat med
- 5 (1s) eh >hastighetskontroll<.
- 6 V : ja.

(Notera hur åklagaren genom det turinledande [en-eh sista fråga,] projicerar att det som följer ska förstås *som* en fråga. Ingen av åklagarens turer har frågeprosodi. Yttrandena skulle lika gärna, enbart med ett skifte av pronomen, ha kunnat utgöra vittnets eget svar.)

⁹⁰ Se Heritage & Roth, 1995: "declarative questions".

⁹¹ Se även Heritage & Roth, 1995. Termen *B-händelse* har jag hämtat från Lindström (1999). Se även Anward, 1983: "B:s ämne"; Linell & Gustavsson, 1987: "B-omständighet".

Exempel (15)

(Tema K: BU10:2c) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : du sammanbor med barnafadern?
2 K : <ja[*a.]>
→ 3 B : [ni] har egen >bostad< å där bor ni två vuxna å
4 ett barn va?
5 K : .ja.

Lucklämnande frågor

En annan metod är vad Linell & Gustavsson (1987) behandlar under begreppet *lucklämnande frågor*, d.v.s. ett ofullbordat yttrande som fullbordas (d.v.s. görs/blir komplett) genom motpartens s.k. ”luckifyllning”.⁹²

Exempel (16)

(Tema K: P29:3) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : och nya adressen e --?
2 M : sju (.) f-g[atan] sju.
3 P : [ha.]
4 ((skrivmaskin 4s))
→ 5 postnummer. =XXX --?
6 M : XX.

Exempel (17)⁹³

(Tema K: A54:2) Deltagare: Domare / Tilltalad

- 1 D : var kom du ifrån då?
2 T : ja kom ifrån (.) A-stad.
3 (2s)
→ 4 D : och var på väg mot --?
5 T : mot B-stadshållet, °ja°.

Uppmaningar

Ännu en variant är talsegment med s.k. *direktiv syntax*⁹⁴, d.v.s. som har formen av en uppmaning. Att ge en uppmaning är ett försök att få lyssnaren att utföra en (t.ex. kommunikativ) handling eller inta det förhållningssätt som uppmaningen hänvisar till. Ofta markeras detta lexikalt, d.v.s. att det ”svar” som begärs syns i verbet, t.ex. berätta, tala om. På detta sätt är uppmaningen en begäran om en specifik respons (språklig, mental, fysisk etc.) vilket gör att talsegment med direktiv syntax i viss mening kan utgöra frågor, hädanefter *direktiva frågor*:

Exempel (18)

(Tema K: A28:11a) Deltagare: Aklagare / Vittne nr. 1

- 1 Å : kan du berätta om den händelsen? =eh (..) tala om va
2 ni e nånstans å när ni (.) ser de här från början.
3 V1 : ja:, vi va hos B-ssons farmor först då ((forts.))

⁹² Linell & Gustavsson, 1987. Se även Clark & Wilkes-Gibbs, 1986: ”proxy completion”.

⁹³ Utgör del av tidigare använt Exempel (4) under avsnitt 2.3.1 Samarbete och samkonstruktion.

⁹⁴ Se SAG, 1999: ”direktiva huvudsatser”. I vardagligt tal ofta kallat *imperativ*. Se även Linell & Gustavsson, 1987: ”offensiva/defensiva frågor”.

Exempel (19)

(Tema K: A54:4b) Deltagare: Aklagare / Vittne

- 1 Å : de här åtalet baserar sej på en rapport som i sin
2 tur grundar sej på en iakttagelse du uppenbarligen
→ 3 tillsammans med en kollega i tjänst gjorde. ja ber-
4 ber dej redogöra för tingsrätten om din iakttagelse.
5 V : ja. de här aktuella tillfället då ((forts.))

4.2.4 Frågepåhäng och frågeimplicierande osäkerhetsmarkörer

Avslutningsvis kan nämnas den betydelse som enskilda ord och frågespecifika uttryck har för att (a) nyansera frågans tolkning och/eller (b) markera att ett talsegment *är* en fråga. Hit hör s.k. *frågepåhäng*⁹⁵ som t.ex. ”inte sant?”, ”eller hur?”. Ett väldigt frekvent förekommande frågepåhäng är konjunktionen *eller* som ”uppluckrar yttrandets preferensstruktur genom att öppna möjligheten för ett icke-prefererat svar.” (Lindström, 1999:182). Detta innebär, att med ett *eller*-påhäng kan talaren signalera någonting i stil med ”Det är O.K. om det förhåller sig på ett annat sätt (icke-prefererat) än det förhållande som jag, i och med frågans formulering, antyder hålla för rimligt/troligt/sant (prefererat)”. Se nedanstående utdrag:

Exempel (20)⁹⁶

(Tema K: BM4:7) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : ja, egen bostad. hur stort (.) e huset ni har?
2 (1s)
→ 3 B : fyra fem rum å kök eller?
4 K : tre rum å k[ök.]
5 B : [tre] rum å kök.

Därtill kommer bruket av adverb och adverbiala partiklar som t.ex. ”tydiligen”, ”väl”, ”antagligen”, ”förmodligen”, ”troligen” (etc.) som uttrycker viss osäkerhet om att det påstådda är välgrundat och som ”vädjar om medhåll eller åtminstone om att den andre ska antyda vad han tycker.” (Linell & Gustavsson, 1987:37), hädanefter kallade *frågeimplicierande osäkerhetsmarkörer*:

Exempel (21)

(Tema K: A54:6a) Deltagare: Aklagare / Vittne

- 1 Å : hur va de med-eh: annan trafik? de va mörkt (.) vid
2 tillfället väl?
3 V : de va mörkt, ja.

4.2.5 Sammanfattning

Jag har i det ovanstående visat att det går att konstruera ett frågeyttrande på flera olika sätt. Bland dessa kan urskiljas fyra olika syntaktiska egenskaper:

⁹⁵ Ett begrepp hämtat från Linell & Gustavsson, 1987. Jfr. ”tag questions”, se t.ex. Heritage & Roth, 1995.

⁹⁶ Förekommer även delvis i Exempel (5) under avsnitt 4.2.1 Klassificering på syntaktiska grunder.

	Fiktiva exempel:
(1) Rogativ syntax	Har du varit i Spanien någon gång?
(2) Kvesitiv syntax	När var du senast i Spanien?
(3) Deklarativ syntax	Du har varit i Spanien.
(4) Direktiv syntax	Berätta om din semester i Spanien.

Utifrån denna uppställning kan följande sammanfattning göras:

- Talsegment med *rogativ* eller *kvesitiv* syntax underordnas begreppet *frågesyntax*.
- Talsegment med *frågesyntax* kallas *syntaktiska frågor*.
- Talsegment med *deklarativ* eller *direktiv* syntax måste ta hjälp av prosodi, kontext för att fungera (och uppfattas) som frågor.
- Talsegment med (a) *deklarativ* syntax och (b) frågefunktion kallas *deklarativa frågor*.
- Talsegment med (a) *direktiv* syntax och (b) frågefunktion kallas *direktiva frågor*.

Ett frågeyttrande kan därutöver konstrueras genom att:

- (1) uttala sig om något som den andra deltagaren har förstahandskännedom om, d.v.s. att formulera en fråga baserad på en s.k. *B-händelse*.
- (2) lämna ett yttrande ofullbordat där prosodin, kontexten (ko-texten) avgör att det sagda ska (bör) kompletteras genom respons, s.k. *lucklämnande fråga*.
- (3) tillfoga ett s.k. *frågepåhäng* ("eller hur", "inte sant", "eller" etc.)
- (4) tillfoga eller inkludera en s.k. *frågeimplicerande osäkerhetsmarkör* ("tydligt", "väl", "nog" etc.)

I fortsättningen låter jag samtliga av dessa "sätt att fråga" inkluderas i begreppet *frågeyttrande*. Det är först efter denna genomgång som nedanstående definition blir tillfredsställande:

- Df. En flerledad fråga är (a) en tur som (b) består av minst två led vilka (c) utgör delar av en gemensam kommunikativ handling och (d) där minst ett led har funktionen av frågeyttrande markerat genom ett eller flera formella drag.

Kapitlen 2 (Samtalsspråk), 3 (Turkonstruktionsenheter) och 4 (Flerledade frågor) utgör den teoretiska basen för denna uppsats. Härnäst gäller att analysera det empiriska materialet utifrån ovan givna begreppsdefinitioner, teorier och förklaringsätt.

5. ANALYS 1: SYNTAX OCH PROSODI

Innehåll : Analys av den flerledade frågans syntaktiska och prosodiska "completion points".

5.1 Inledning

I de föregående kapitlen definierades villkoren under vilka ett talsegment kan betraktas som flerledat. Däribland förekommer villkoret "består av minst två led", ett villkor som baserar sig på talsegmentets syntaktiska egenskaper. Emellertid kan en tur vara "flerledad" med hänsyn även till dess prosodiska bestämningar. Därför avser jag i detta kapitel först analysera den flerledade frågans syntaktiska egenskaper i isolation från prosodi, och vice versa. Syftet med dessa analyser är att se vad det är som gör att ett talsegment faktiskt går att betrakta som bestående av flera led. Detta är oerhört viktigt eftersom det enbart är på dessa grunder som jag kan tala om *flerledade* frågor, d.v.s. som jag kan sätta ut gränser i ett talsegment och på så sätt hävda att ett talsegment utgörs av två (eller flera) led.

5.2 Ytterligare villkor

Jag har, för att begränsa analysdjupet, valt att inte betrakta turinledande partiklar som självständiga led, oavsett om den är prosodiskt avgränsad. Se nedanstående exempel:

Exempel (22)

(Tema K: A28:14) Deltagare: Försvare / Vittne nr. 1

1 F : hur >länge< (.) kunde ni se honom?
2 V1 : °hela tiden.°
→ 3 F : ja, hur länge va de?

Försvarens [ja] (rad 3) är en turinledande partikel. Uttrycket kan inte betraktas som t.ex. ett svar på en fråga. Det går ej heller att påstå att uttrycket har en nödvändig betydelse för turen i övrigt. Därmed ej sagt att partikeln är betydelselös. (Uttrycket kan implicera talarens attityd till såväl det föregående som fortsättningen på turen.) Det är av denna anledning som jag inte har klassificerat den turinledande partikeln som ett självständigt led.

5.3 Flerledat på syntaktiska grunder

Den flerledade frågan har i tidigare skede givits definitionen: *En tur som består av minst två led vilka utgör delar av en enda övergripande kommunikativ handling och där minst ett led har funktionen av frågeyttrande markerat genom ett eller flera formella drag.* I detta avsnitt tar jag enbart hänsyn till den flerledade frågans syntax varför jag bortser från talsegmentets prosodi, dess semantiska/pragmatiska egenskaper, dess såväl lokala som globala kontext etc. Det bör klart framgå, att ett givet talsegment (Tx) kan ha frågesyntax, deklarativ syntax, direktiv syntax (etc.) oavsett om Tx har funktion eller ej som en fråga, ett påstående eller en uppmaning. I en syntaktisk analys tar jag således inte hänsyn till den talade interaktionens mening, funktion eller andra bakomliggande syften. (Detta sker däremot under andra avsnitt i kapitlet.) Jag är därför ej heller primärt intresserad av *vad* Tx betyder eller åstadkommer, utan snarare av *hur* Tx ser ut rent strukturellt. Det är av denna anledning som jag ej ger läsaren någon ingående eller längre kontextualiserande bakgrund till de exempel som belyses.

Vad jag först vill ta upp är om det enskilda ledet har en möjlig syntaktisk avslutning ("syntactic possible completion point", Syn-PCP). Enligt Schegloff (1996) måste vi, eftersom alla "led-under-produktion" är flexibla och därmed möjliga att expandera, skilja på talsegmentets *första* Syn-PCP (hädanefter Syn-PCP1) och de Syn-PCPn (d.v.s. "post-possible completion points") som därpå eventuellt följer (hädanefter Syn-PCP2, Syn-PCP3 etc.). En Syn-PCP1 in-finner sig så fort ett talsegmentet bildar en i ett syntaktiskt perspektiv fullständig konstruktion varför man tillåts analysera talsegmentet ifråga som ett led. Låt oss börja med följande utdrag:

Exempel (23)

(Tema K: A28:18c) Deltagare: **F**örsvare / **V**ittne nr. **2**

- 1 F : .hh du nämnde om mannens >klädsel<. han hade (.) ett
2 par blå kortbyxor sa du. =va hade han mer på sej?
3 V2 : en vit T-shirt å troligen träskor.

Försvarens tur utgör en flerledad fråga vilken kan beskrivas enligt följande ledfördelning:⁹⁷

- L1 : du nämnde om mannens klädsel
L2 : han hade ett par blå kortbyxor sa du
L3 : va hade han mer på sej

Jag vill inledningsvis inbjuda läsaren till följande tankeexperiment. Låt oss bortse från ovanstående ledfördelningsanalys och betrakta försvarens tur som *ett enda talsegment*:

du nämnde om mannens klädsel han hade ett par blå kortbyxor sa
du va hade han mer på sej

Vi kan nu fråga oss: Var, rent intuitivt, infinner sig talsegmentets Syn-PCP(n)? För att kunna besvara denna fråga, måste man, bokstavligt talat, göra en transkription av talsegmentet, sätta pekfinger över dess första ord, förflytta finger längs med den transkriberade raden i syfte att göra halt så fort allt till vänster om finger bildar en syntaktisk konstruktion (med förbehåll om att talspråkliga konstruktioner kan ha annorlunda struktur än vad vi är vana vid inom skriftspråket). Om vi bortser från all eventuell samtalskontext, kan denna arbetsprocess gå till enligt följande (där klammerparenteserna motsvarar samtalsforskarens tänkbara reflektioner):

du [Subjekt? Initial vokativ? Räcker ej.] + **nämnde** [Transitivt verb. Komplement (ett objekt) krävs, d.v.s. något som "du" nämner något *om*.] + **om** [Prepositionen kräver komplement, vilket så här långt saknas.] + **mannens** [Genitivformen markerar att ordet är en bestämning till objektets huvudord. Därför krävs en fortsättning, d.v.s. något som är i mannens ägo.] + **klädsel** [Här kom fortsättningen, komplementet, objektets huvudord, som i sig inte kräver någonting annat.]

⁹⁷ Jag kommer även i fortsättningen nyttja denna analysmetod, d.v.s. göra en ledanalys direkt under givet samtalsutdrag. Dessa redovisningar motsvarar således alltid *min* tolkning/analys. Notera att jag i min återgivning av detta och följande exempel i den syntaktiska analysen bortser från prosodi (d.v.s. alla prosodiska transkriptionsmarkeringar som t.ex. understrykningar, punkter, frågetecken, markering för pauser är utelämnade) och/eller tillsynes (för analysens syften) betydelselösa reparationer och omstarter. Däremot utelämnas inga ord eller uttryckssätt som i andra sammanhang eventuellt skulle bedömas som *felaktigt språkbruk* eller dylikt, d.v.s. jag gör inga rent språkliga (syntaktiska/semantiska etc.) korrigeringar.

I detta skede har vi en fullständig konstruktion med deklarativ syntax. Nu frågar vi oss: Vad i talsegmentets fortsättning bekräftar att de fem orden kan uppfattas som en syntaktisk enhet, avskärmad från resten av talsegmentet?

du nämnde om mannens klädsel + **han** [Kan analyseras som början på en bestämning till föregående uttryck; en restriktiv bisats med bortfallet "som"; ett vanligt drag i ledigt talspråk.] + **hade** [Fortsättning på denna bisats.] + **ett** [Här börjar det bli konstigt.] + **par** [Ett par dagar?] + **blå** [Om man tänker sig att "han" är inledningen på en restriktiv bisats, ska det gå att skjuta in ett bortfallet "som". Vi får då: *Du nämnde om mannens klädsel som han hade ett par blå...*]

Som denna arbetsprocess visar, kan man (intuitivt) dra slutsatsen att [han] bör analyseras som en början på en helt ny syntaktisk enhet. (Denna tanke bör åtminstone prövas.) Man kan därmed sluta sig till att talsegmentets Syn-PCP1 infinner sig i och med realiseringen av [klädsel]. Vad händer när vi tittar på talsegmentets fortsättning?

han [Den nya konstruktionens subjekt? Räcker ej.] + **hade** [Kräver ett objekt.] + **ett** [Kan vara objektets obestämda artikel.] + **par** [Bildar mängduttryck tillsammans med "ett", kräver ett huvudord.] + **blå** [Adjektivattribut, bestämning till det saknade huvudordet.] + **kortbyxor** [Objektets huvudord, inget mer krävs för att bilda en syntaktisk konstruktion.]

Med ordet [kortbyxor] har vi alltså en ny konstruktion (även denna med deklarativ syntax) och härmed en ny Syn-PCP (d.v.s. en Syn-PCP2). Hur bekräftas detta genom fortsättningen?

han hade ett par blå kortbyxor + **sa** [Inledning på en ny verbfras. Högerdislokerat anföringsverb? Subjekt saknas, d.v.s. den som sa "han hade ett par...".] + **du** [Subjekt. Den ursprungliga konstruktionen har expanderats med tillägget + *sa du*.]

Härmed har vårt *andra* led, åtminstone i detta skede, två stycken Syn-PCPn vilket kan åskådliggöras enligt följande:

Analys exempel (1)

han hade ett par blå kortbyxor ⊗₁ sa du ⊗₂

Teckenförklaring (gäller här och hädanefter):

⊗₁ = markerar en Syn-PCP (⊗₁ = Syn-PCP1, ⊗₂ = Syn-PCP2 etc.)

Om vi hanterar återstoden av talsegmentet enligt samma arbetsprocess, kommer vi att finna ett tredje led som i sig har två Syn-PCPn. Hela talsegmentet kan nu ges följande analys:

Analys exempel (2)

du nämnde om mannens klädsel ⊗₁
⇒ han hade ett par blå kortbyxor ⊗₁ sa du ⊗₂
⇒ va hade han mer ⊗₁ på sej ⊗₂

Teckenförklaring (gäller här och hädanefter):

⇒ = markerar nytt led.

Talsegmentet innehåller således fem Syn-PCPn varav två tillhör kategorin Syn-PCP2. Till-sammans med föregående Syn-PCP avgränsar de inte självständiga led [sa du, på sej]. Dessa räknas därför som delar (expansioner) av samma led som föregående segment. Detta ger att det ursprungliga talsegmentet kan indelas i tre led varav två (det första och andra ledet) har deklarativ syntax och det tredje (det sista ledet) har frågesyntax. Samma procedur kan användas vid ett annat utdrag:

Exempel (24)

(Tema K: P29:3bc) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- a 1 P : va har du för nån skolutbildning? =du har gått i:
 2 grundskola vissa år?
 3 M : nie år.
 4 P : jaha. ((skr.))
 5 M : å så har ja gått XXX på C-skolan två år.
 6 P : yes. =nioårig grundskola. (1s) ((←)) tvåårig XXX?
 7 M : ah.
 8 P : ((skrivmaskin 12s))
 9 å sen har du jobbat?
 10 M : ja.
 11 P : ((skrivmaskin 1s))
 b 12 va har du hatt för nåra anställningar? har du vatt
 13 hos den här arbetsgivaren hela tiden eller?
 14 M : ja.
 15 P : å de va då--?
 16 M : T-sson och B-sson.

(Transkriptionstecknen [[[skr.)]] och [[[←]]] anger start- och slutpunkt för icke-verbal aktivitet under vilken tal förekommer. I detta fall skriver polismannen på en skrivmaskin.)

Exempel (24) innehåller två flerledade frågor. Den första (a) har följande ledfördelning:

- (a) L1 : va har du för nån skolutbildning
 L2 : du har gått i grundskola vissa år

Därpå kan följande analys göras:

Analys exempel (3)

va har du för nån skolutbildning ⊗₁
 ⇒ du har gått i grundskola ⊗₁ vissa år ⊗₂

Den andra flerledade frågan (b) kan analyseras enligt följande:

- (b) L1 : va har du hatt för nåra anställningar
 L2 : har du vatt hos den här arbetsgivaren hela tiden eller

Analys exempel (4)

va har du hatt för nåra anställningar ⊗₁
 ⇒ har du vatt hos den här arbetsgivaren ⊗₁ hela
 tiden ⊗₂ eller ⊗₃

Analysexempel (3) visar att utdraget har två Syn-PCP1 och en Syn-PCP2 samt att turen härav består av två led. Analysexempel (4) visar att utdraget har två Syn-PCP1 och två "post-possible completion points" (Syn-PCP2 och Syn-PCP3) samt att även denna tur härav består av två led. Antalet led är m.a.o. relaterat till antalet Syn-PCP1.

5.3.1 Den syntaktiska analysens fördelar

Den ovan illustrerade syntaktiska analysen bortser helt och hållet från prosodi och kontext. Den tar därför ingen hänsyn till huruvida ett talsegment med t.ex. deklarativ syntax kan vara en fråga eller ej i den sekvens vari det ingår. Befrielsen från "variabler" som prosodi, pragmatik och semantik gör den syntaktiska analysen till en relativt okomplicerad uppgift (bortsett från att det ibland kan diskuteras vad som är talspråkssyntaktiskt fullständigt). Styrkan ligger i det att, för analysens skull, kunna avskärma sig från ko-text, uttal, funktion och betydelse. Det blir på detta sätt också ganska lätt att åskådliggöra talsegmentets syntaktiska egenskaper. Den enda procedur man behöver ta hänsyn till, är ovan givna "från vänster till höger"-beskrivning, d.v.s. så fort det till vänster bildar en syntaktisk konstruktion, så kan man sätta ut en Syn-PCP.

5.3.2 Den syntaktiska analysens nackdelar

Det är uppenbart att det som betraktas lösryckt från sin kontext, enbart åskådliggör en högst fragmentarisk bild av fenomenet ifråga. Och visst måste kontextens betydelse lyftas in även i den syntaktiska analysen. Därför är ovanstående analys ganska intetsägnande. Syntax måste sättas i relation till aktuell sekvens/ko-text. Studera nedanstående utdrag:

Exempel (25)

(Tema K: BM4:7c) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : .hh hjärt kärleksjukd-- =<<jä frågar om olika
2 sjukdomar ja.>>
3 K : mm.
→ 4 B : .hh eh hjärt kärleksjukdomar? (.) inget du har?
5 K : ∞.nä.∞
6 B : nån psykisk sjukdom?
7 K : nä.
8 B : gynekologisk sjukdom eller operation?
9 K : nej.
10 B : blodpropp?
11 K : nej.

Anta att man skulle göra en syntaktisk analys enligt ovan beskrivna modell. Anta också att vi som föremål för denna analys väljer t.ex. rad 4 ur Exempel (25):

hjärt- kärleksjukdomar inget du har

Var infinner sig talsegmentets Syn-PCP(n)? (Det inledande uttrycket [hjärt- kärleksjukdomar] kan analyseras som ett *lexikaliserat uttryck* - d.v.s. ett sammansatt ord som har kommit att användas i en sådan omfattning att helheten med de ingående leden ger intryck av att utgöra en begreppslig och språklig enhet, på samma sätt som t.ex. *sol-* och *badsemester* - såväl inom som utom vården.) Kan talsegmentet sägas utgöra ett enhetligt led om man t.ex. tänker sig ett bortfallet [är] och ett bortfallet [som]?

hjärt- kärleksjukdomar [är] inget [som] du har

Jfr. *Sol- och badsemester är inget som du föredrar.*

Genom denna manöver har jag, på ett artificiellt sätt, lyckats skapa en konstruktion med deklarativ syntax. Som synes måste jag här ta till en diskussion om *bortfallna uttryck* och därpå börja analysera talsegmentet utefter en manipulation baserad på antagandet ”som det skulle ha kunnat se ut”. På detta sätt kan vilket som helst uttryck anpassas och göras syntaktiskt begripligt och fullständigt. Därmed inkluderas även inställningen att talsegmentet *i sitt naturliga tillstånd* (d.v.s. utan denna manipulation) är att betrakta som ofullständigt. Med denna inställning kommer jag i längden (och framför allt då empirin utgörs av samtalsspråk) att stöta på en rad ofullständiga uttryck; uttryck som inte bekräftar en antagen syntaktisk teori. Bättre vore då att anpassa teorin så att den bättre stämmer överens med sakliga förhållanden. En sådan teori kan inte bortse från turens sammanhang, d.v.s. talsegmentets kontext och ko-text.

Utdraget i Exempel (25) utspelar sig på barnavårdscentralen, ett samtal mellan en barnmorska och en havande kvinna. Mycket, för att inte säga det mesta, av mötets karaktär är bestämt på förhand. Den havande kvinnan vet att det kommer att ställas frågor. I själva samtalet ser hon också att barnmorskan följer en på förhand given procedur, som (bl.a. här) faktiskt följer ett formulär.

Utdraget fångar inledningen och etableringen av ett omfattande kommunikativt projekt, nämligen att ställa en rad frågor angående eventuella besvär och sjukdomar. Projektet etableras genom att barnmorskan, efter en avbruten inledning, uttryckligen säger att hon nu ska fråga om olika sjukdomar (se raderna 1 - 2). Därför kommer barnmorskans senare tur på rad 4 att stå i en intim semantisk/pragmatisk relation till denna etablering. Uttrycket [hjärt kärleksjukdomar] på rad 4 utgör på detta vis en responsiv konstruktion, d.v.s. den är en respons på ett föregående uttryck vars syntaktiska och semantiska/pragmatiska material den parasiterar på. Det är nu därför fullt möjligt att, antagligen i enlighet med frågeformulärets struktur, presentera en rad fristående nominalfraser och få dessa att framstå som enskilda frågor, något som första gången (se rad 4) dessutom förstärks genom tillägget [inget du har?]. Därefter (på raderna 6, 8 och 10) är denna sorts kommunikativa spel etablerat. (Fristående nominalfraser, t.ex. de på raderna 4, och 6, som förutsätter syntaktiskt och/eller semantiskt/pragmatiskt material från ett föregående uttryck, är s.k. *elliptiska*.⁹⁸ Elliptiska uttryck som bildar frågor kallas hädanefter *elliptiska frågor*.) I detta ljus, d.v.s. genom att lyfta in såväl kontext (t.ex. barnmorskor förväntas ställa frågor) som ko-text (t.ex. etableringen av ett kommunikativt projekt), kan talsegmentet på rad fyra analyseras som två enskilda led:

Analysexempel (4)

hjärt- kärleksjukdomar ⊗₁
⇒ inget du har ⊗₁

Det första ledet utgör en fristående nominalfras och bildar tillsammans med det semantiska/pragmatiska innehållet i turen på raderna 1 - 2 en elliptisk fråga. Det andra ledet är ett (vad jag hädanefter ska kalla) *föregripande presumtivt svar*, d.v.s. ett svarsalternativ (”candidate answer”) som (a) hakas på ställd fråga och som (b) frågeställaren antar vara gällande eller åt-

⁹⁸ Se t.ex. SAG, 1999.

minstone rimligt som svarsförslag. (Ett *presumtivt* svar har ingen fix syntax och kan därför ha frågesyntax, se även avsnitt 6.8.1 Preciserande frågetytranden.)

Dessutom, en syntaktisk analys utan hänsyn till kontext (t.ex. enligt prosodi) stöter på svårigheter när ett talsegment med t.ex. två led innehåller ett ord (eller uttryck) som kan tillhöra vilket som helst av de två leden:

Exempel (26) - (Tema K: A28:17)

- (1) va händer sen ⊗₁ då ⊗₂ (2) va händer sen ⊗₁
 ⇒ kommer polisen ⊗₁ ⇒ då kommer polisen ⊗₁

I ett fall som Exempel (26) kan en enbart syntaktisk analys inte avgöra huruvida ordet [då] ska anses tillhöra det första leDET, som i variant (1), eller det senare leDET, som i variant (2). (Båda varianternas första led utgör en syntaktisk fråga. I variant (1) fungerar [då] som frågepåhäng varför man här finner en Syn-PCP2. Emellertid blir det värre om man jämför de två varianter-nas andra led med varandra. I variant (1) får leDET frågesyntax medan samma led i variant (2) får deklarativ syntax. Som tidigare har konstaterats kan ett talsegment med deklarativ syntax fungera som en fråga. Därför är det kanske ingen större skillnad mellan variant (1) och (2). Men, och detta är väsentligt, i ett syntaktiskt perspektiv tillhör variant (1) och (2) olika kate-gorier vilket spelar en avgörande roll i en kvantitativ sammanställning. För att avgöra saken krävs hänsyn till prosodin.

5.3.3 Syntaktisk analys - sammanfattning

Jag har i det ovanstående genomfört syntaktiska analyser på olika talsegment. Analyserna visar att vissa talsegment kan ges en syntaktisk beskrivning utan hänsyn till kontext och ko-text. Emellertid, som också visats, i längden kan en sådan analys enbart ge en fragmentarisk bild av talsegmentets därutöver eventuellt inbäddade egenskaper (som t.ex. funktionen att utgöra fråga). Därutöver kommer speciella svårigheter som t.ex. huruvida ett element som "då" ska tillhöra ett föregående led med frågesyntax (d.v.s. "då" som frågepåhäng) eller ett efterföljande led med deklarativ syntax (d.v.s. "då" som initialt temporalt adverb). Därför måste talsegmentets prosodi och ko-text lyftas in, även i de fall då studien är primärt fokuserad på syntax. Detta visar sig inte minst vid förekomst av ellipser.

Om det empiriska materialet betraktas i ett rent syntaktiskt perspektiv, d.v.s. om man bortser från prosodins förmåga att markera avslutningen på ett led, kommer de flerledade frågornas ingående led att fördela sig enligt följande sammanställning:

Tabell (1) - Analys av leden i flerledade frågor med hänsyn enbart till syntax

Syntax	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
Deklarativ syntax	237	56,4	72	68	42	55
Frågesyntax	180	42,8	67	49	20	44
Direktiv syntax	3	0,8	3	-	-	-
Totalt	420	100,0	142	117	62	99

Tabell (1) säger oss att det empiriska materialet utgörs av totalt 420 led. Om dessa analyseras enbart med hänsyn till syntax, så har 56,4 procent av leden deklarativ syntax medan 42,8 procent har frågesyntax. Därutöver har tre led (0,8%) direktiv syntax.

Det är härnäst min uppgift att analysera ett givet talsegments prosodiska egenskaper för bedömningen var ett led avslutas och ett annat tar vid.

5.4 Prosodi

I en analys med fokus enbart på ett talsegments prosodiska egenskaper, ska jag, på samma sätt som vid den syntaktiska analysen, bortse från allt det som inte har med prosodi att göra. Detta innebär att talsegmentets "vad-som-sägs" tillskrivs sekundär betydelse till förmån för en diskussion om den flerledade frågans prosodiska egenskaper, t.ex. dess förmåga att markera att en given tur är flerledad. Det bör emellertid göras klart att det oftast är med just prosodiska hjälpmedel som det blir möjligt för en talare att behålla turen och producera en flerledad tur. På detta sätt kan en talare låta två eller flera led höra samman genom att genomföra en, vad Schegloff (1996) kallar, "rush through", d.v.s. att talaren, efter det första ledet, utan minsta uppehåll, avbrott för inandning (etc.) "rusar in" i nästa led. Se nedanstående utdrag:

Exempel (27)

(Tema K: A28:8c) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : (j)aha. har nån talat om för dej vilken balkong som
2 skulle ha skadats vid den här olyckan? =skulle de ha
3 vari[t]
4 T : [nä.]
5 Å : (.) just din balkong eller kan de va nån annans
6 balkong?

Åklagarens tur kan på syntaktiska grunder analyseras som en flerledad fråga:

- L1 : har nån talat om för dig vilken balkong som skulle ha skadats vid den här olyckan
L2 : skulle det ha varit just din balkong
L3 : eller kan det vara någon annans balkong

Transkriptionstecknet [=] (rad 2) markerar två saker. För det första, att talaren, utan minsta uppehåll, rusar in i en fortsättning. För det andra, att denna fortsättning är att betrakta som inledningen på ett *potentiellt* led.⁹⁹ Tecknet har, m.a.o., en prosodisk och en syntaktisk innebörd. Alltså, den prosodiska ledkopplingen mellan L1 och L2 utgörs av en "rush through". (Observera följande: Ledkopplingen mellan L2 och L3 sker genom konjunktionen *eller*, d.v.s. på rent syntaktiska grunder. Om vi nu tänker oss att detta *eller* aldrig hade yttrats, d.v.s. om L2 hade följts av L3 utan mellanliggande konjunktion, och att L2/L3 i övrigt hade yttrats utan minsta avbrott eller uppehåll, så hade vi fått en ny "rush through". Därför ska jag i min användning av "rush through"-begreppet inkludera villkoret att det inte förekommer någon konjunktion mellan leden. Observera att en "möjlig" konjunktion mellan L1 och L2 är förhindrad på semantiska grunder (jfr. L2-varianten "eller vet du själv vilken balkong som skadades").

⁹⁹ Tecknet sätts alltså ut även om fortsättningen aldrig kommer att bilda ett fullständigt led. Eftersom föreställningen (d.v.s. identifieringen) av en "rush through" på detta sätt baserar sig på en syntaktisk föreställning, ska jag utesluta denna markering i den prosodiska analysen.

En "rush through" är därför en talarresurs med varierande syften, t.ex. att få behålla ordet. På detta sätt kommer prosodin snarare att dölja än att framhäva ett talsegments "flerledadhet". Se nedanstående utdrag:

Exempel (28)

(Tema K: E106:9) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 1 S : hur länge tänker du hålla på å söka jobb?
→ 2 K : nä, de ska'nte bli så länge till =ja ska ha ett
3 jobb.
4 S : ja, inom vilken tid?
5 K : inom- inom den här å nästa vecka ska ja ha ett jobb.
6 S : du ska alltså ha jobb inom fjorton dar?
7 K : ja.
→ 8 S : de tycker du e rimlit? =du kommer få jobb inom
9 fjorton dar?
→ 10 K : ja =de kan ja-eh garantera.

I Exempel (28) förekommer "rush through" vid tre tillfällen (raderna 2, 8 och 10). (Notera skillnaden mellan socialsekreterarens [ja] på rad 4 och klientens [ja] på rad 10. Om man tittar på den ko-text i vilken socialsekreterarens [ja] förekommer, blir det ganska snart tydligt att yttrandet har en turinledande funktion och därför, i enlighet med den definition som jag har valt att följa, inte utgör ett eget led. Däremot, klientens [ja] är ett svar på en fråga och kan därför betraktas som ett eget led. Det är av denna anledning som det förekommer "rush through" på rad 10 men inte på rad 4. Samma princip gäller klientens inledande [nä] på rad 2, d.v.s. uttrycket har en enbart turinledande funktion.)

För att studera vad som prosodiskt sett markerar att ett talsegment är flerledat, krävs en terminologi för prosodiska enheter. Jag har i det tidigare behandlat "prosodic completion point" (ProPCP), d.v.s. ett talsegment har en Pro-PCP fram till och med vilken talsegmentet utgör en prosodisk enhet. Detta sker med olika medel. Jag skall, för enkelhetens skull, kalla en prosodisk enhet för *intonationsfras*. En intonationfras har s.k. *avslutningsintonation* om den avslutas med en fallande tonhöjd (markeras i transkription med tecknet [.]). Detta förekommer vid t.ex. vid påståenden och svar (d.v.s. yttranden som i sig inte är responssökande). Vidare, en intonationfras har *frågeintonation* om den (1) avslutas med en stigande tonhöjd eller (2) om frasen har en intonationskontur som i övrigt stödjer tolkningen att frasen refererar till en responssökande kommunikativ handling (markeras i båda fallen med tecknet [?]). Detta kan illustreras, med talsegment hämtade från Exempel (28), enligt följande:

Figur (1)

- (a) — — — —
ja ska ha ett jobb
- (b) — — — — —
inom vilken tid

De grafiska tecknen ovanför respektive talsegment avser att någorlunda åskådliggöra intonationens rörelser i tonhöjd *per stavelse*. Strecket ovanför [ja] och [inom] i fall (a) och (b) refererar till en given initierande tonhöjd. Om nästa streck ligger på samma nivå, betyder det att det inte har skett något förändring i tonhöjd. I annat fall varierar denna antingen uppåt eller

nedåt. Pilen markerar att stavelsen ”tar sats” från en viss tonhöjd (pilens avsats) för att därpå stiga till en annan tonhöjd (pilens spets).

Fall (a), ett påstående, har avslutningsintonation, d.v.s. intonationsfrasen har fallande tonhöjd i sitt slut, medan fall (b), en fråga, har frågeintonation, d.v.s. intonationsfrasen har stigande tonhöjd i sitt slut.¹⁰⁰ På detta sätt är följande analys möjlig:

Exempel (29)

(Tema K: E106:9) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 2 K : nä, de ska'nte bli så länge till =ja ska ha ett
3 jobb.
4 S : ja, inom vilken tid?

Analys exempel (5)

- K : nä, det ska inte bli så länge till
jag ska ha ett jobb *
S : ja, inom vilken tid *↗

Teckenförklaring (gäller här och hädanefter):

- * = markerar en Pro-PCP med avslutningsintonation.
*↗ = markerar en Pro-PCP med frågeintonation.

Härmed utgör avslutnings- och frågeintonation den prosodiska analysens möjligheter att empiriskt identifiera en Pro-PCP. Det centrala analysobjektet i den syntaktiska analysen, se Analysexempel (2), kan nu ges följande prosodiska beskrivning:

Exempel (30)

(Tema K: A28:18c)

- 1 F : .hh du nämnde om mannens >klädsel<. han hade (.) ett
2 par blå kortbyxor sa du. =va hade han mer på sej?

Analys exempel (6)

- du nämnde om mannens klädsel *
≈ han hade ett par blå kortbyxor sa du *
≈ vad hade han mer på sig *↗

Teckenförklaring (gäller här och hädanefter):

- ≈ = markerar ny prosodisk enhet

De två analyserna, Analysexempel (2) och (6) kan därpå sammanställas:

¹⁰⁰ Den andra formen för frågeintonation vågar jag mig inte på att försöka åskådliggöra. Förmodligen handlar det om en komplex sammansättning av varierande tonhöjd och emfatering som gör att ett vanligt påstående kan komma att ”låta som en fråga”. Däremot bär det mig inte emot att hänvisa till läsarens egen språkerfarenhet.

Analysexempel (7)¹⁰¹

Syntax : ⊗1
 Prosodi: *
 Talseg.: du nämnde om mannens klädsel

Syntax :⇒ ⊗1 ⊗2
 Prosodi: ≈ *
 Talseg.: han hade ett par blå kortbyxor sa du

Syntax :⇒ ⊗1 ⊗2
 Prosodi: ≈ *↗
 Talseg.: va hade han mer på sig

L1 : du nämnde om mannens klädsel
 L2 : han hade ett par blå kortbyxor sa du
 L3 : va hade han mer på sej

Analysexempel (7) säger en hel del om interrelationen mellan syntax och prosodi. Det finns flera gemensamma nämnare. Sammanställningen visar bl.a.:

- (1) att talsegmentet i sin helhet utgörs av tre led.
- (2) att talsegmentet i sin helhet utgörs av tre intonationsfraser.
- (3) att talsegmentet i sin helhet utgörs av tre komplexa PCPn.
- (4) att både L1 och L2, som båda har deklarativ syntax, framställs *som* påstående och är i denna bemärkelsen ej responssökande kommunikativa handlingar.
- (5) att L3 inte bara har frågesyntax utan även frågeintonation.
- (6) att prosodin, bättre än syntaxen, visar när ett led *verkligt* är fullständigt. (Både L2 och L3 har en Syn-PCP2. Dessa sammanfaller med en Pro-PCP.)

Jämförelsen kan göras även på ett annat utdrag:

Analysexempel (8) - (Tema K: P29:3b)

Syntax : ⊗1
 Prosodi: *↗
 Talseg.: va har du för någon skolutbildning

Syntax :⇒ ⊗1 ⊗2
 Prosodi: ≈ *
 Talseg.: du har gått i grundskola vissa år

På detta sätt stödjer prosodin den syntaktiska analysen på flera (men ej på samtliga) punkter. Tidigare nämndes att prosodin har förmåga att dölja att ett talsegment faktiskt är flerledat. Detta kan åskådliggöras enligt nedan:

¹⁰¹ Jfr. liknande analysmetod hos Lindström, 1999.

Analysexempel (9) - (Tema K: E106:9)

Syntax : ⊗1
Prosodi:
Talseg.: nä, det ska inte bli så länge till

Syntax :⇒ ⊗1
Prosodi: *
Talseg.: jag ska ha ett jobb

Medan syntaxen säger oss att talsegmentet når en Syn-PCP1 efter [nä, det ska inte bli så länge till], så stöds ej detta i en prosodisk analys. Nästa utdrag visar samma sak:

Exempel (31)

(Tema K: P29:18)

1 P : eh: du- (.) du gjorde vissa grejer me den där ute
2 =du bröt sönder rattlåset å så vidare?
3 M : °mm.°

Analysexempel (10)

Syntax : ⊗1 ⊗2
Prosodi:
Talseg.: du gjorde vissa grejer me den där ute

Syntax :⇒ ⊗1 ⊗2
Prosodi: *↗
Talseg.: du bröt sönder rattlåset å så vidare

5.4.1 Den prosodiska analysens fördelar

I en prosodisk analys tas enbart hänsyn till avslutnings- och frågeintonation varför analysen verkar komma föreställningen om TRP väldigt nära.¹⁰² Ett någorlunda språktränat öra skiljer snabbt på icke-responssökande och responssökande intonation, t.ex. när ett påstående "bara" är ett påstående och när ett påstående i själva verket är en fråga. Analyserna bekräftar även att ett talsegments prosodi, bättre än dess syntax, visar när ett led *verkligen* är avslutat. Detta betyder att om ett led har en eller flera Syn-PCPn, så kommer ledets Pro-PCP (förutsatt att talaren inte gör en "rush through") att förläggas till den sista Syn-PCPn. En prosodisk analys har dessutom förmågan att klargöra den syntaktiska analysen, t.ex. i de fall då ett uttryck kan tillhöra vilken som helst av två led.

5.4.2 Den prosodiska analysens nackdelar

Ett talsegments prosodi markerar/tydliggör talarens kommunikativa handling. Denna handling står inte i en nödvändig relation till talsegmentets syntax. (Exempelvis kan ett talsegment med deklarativ syntax ha frågeintonation.) Detta visar sig också i de fall då intonationskurvan omfattar två eller flera led. Sådan prosodi framställer snarare en flerledad tur som en sammanhängande helhet. Detta ger att prosodin ofta snarare döljer än framhäver att en tur är fler-

¹⁰² Jfr. Ford & Thompson, 1996.

ledad, något som motiverar ställningstagandet att "flerledadhet" främst bör studeras utefter talsegmentets syntax. (Den som eftersträvar att finna flerledade turer i sitt material bör främst utgå från ett syntaktiskt perspektiv.) Prosodin markerar vad som är en tur medan syntaxen (ibland tillsammans med prosodin) markerar att turen är flerledad.

5.4.3 Prosodisk analys - sammanfattning

Det har här inte varit mitt syfte att visa hur språkbrukare med prosodins hjälp kan få ett talsegment med t.ex. deklarativ syntax att framstå som en fråga. Istället har det handlat om prosodins förmåga att markera "flerledadhet". Detta sker genom avslutningsintonation och/eller frågeintonation (som båda markerar en Pro-PCP).

Ovanstående analyser visar att en Pro-PCP delar plats med en Syn-PCP och därmed ingår i en komplex PCP. Därmed ej sagt att detta förhållande alltid är gällande.¹⁰³ I de fall expansion förekommer, förläggs Pro-PCPn på talsegmentets sista Syn-PCP. I dessa fall är prosodin en bättre "markör för verkligt ledslut" än talsegmentets syntax. Emellertid har analyserna också visat att prosodin oftare döljer än framhäver att en tur är flerledad.

Om det empiriska materialet betraktas i ett rent prosodiskt perspektiv, d.v.s. om man bortser från alla Syn-PCPn, kommer de flerledade frågornas intonationsfraser att fördela sig enligt följande sammanställning:

Tabell (2) - Analys av led i flerledade frågor med hänsyn enbart till prosodi

Intonation	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
Avslutningsintonation	156	41,7	61	37	30	28
Frågeintonation	218	58,3	69	61	33	55
Totalt	374	100,0	130	98	63	83

Detta innebär, att vid 46 Syn-PCPn (d.v.s. 420 led, se Tabell (1), minus 374 intonationsfraser) förekommer ingen markering för Pro-PCP vilket alltså bekräftar att prosodin snarare döljer än framhäver att ett talsegment är flerledat.

5.5 Syntax, prosodi och ko-text

Föregående två avsnitt visar att den syntaktiska analysen inte klarar sig (eller bättre: enbart kan ge en fragmentarisk bild av det empiriska materialet) utan den prosodiska analysen, och vice versa. Detta återspeglas inte minst vid jämförelsen mellan sammanställningarna i Tabell (1) och (2). Enligt den syntaktiska analysen består det empiriska materialet (då vi bortser från kontext och ko-text) av 420 led medan en prosodisk analys visar att materialet består av 374 intonationsfraser. Vidare, enligt en syntaktisk analys omfattas empirin av 180 led med frågesyntax medan en prosodisk analys säger att empirin har 218 intonationsfraser med frågeintonation. Detta innebär att det skulle finnas *minst* 38 intonationsfraser *utan* frågesyntax men *med* frågeintonation. Lägg nu därtill att vi i den syntaktiska analysen helt och hållet bortsåg

¹⁰³ Ford & Thompson (1996) uppger att deras empiri utgörs av 433 "prosodic completion points" varav 428 sammanfaller med en Syn-PCP.

från kontext/ko-text varför alla elliptiska frågor, lucklämnande frågor och syntaktiska konstruktioner som ej bildar deklarativer, frågor och/eller direktiver ej gavs någon hänsyn. Om vi däremot väljer att lyfta in kontext/ko-text, vilket är absolut nödvändigt om studiens ambition är att ge sig i kast med en seriös penetrering av det empiriska materialet, d.v.s. om vi lyfter in alla lucklämnande och elliptiska frågor samt sådana syntaktiska konstruktioner vilka med prosodins hjälp kommer att ha en interaktionell/kommunikativ funktion och därför i sig kan betraktas som fullständiga enheter, blir följande sammanställning möjlig:

Tabell (3) - Analys av led i flerledade frågor utifrån syntax, prosodi och ko-text

Ledfunktion	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
Påståenden	152	32,5	57	36	24	35
Frågor	315	67,5	99	91	51	74
	467	100,0	156	127	75	109
<u>315 frågor varav:</u>						
- led med frågesyntax	180	57,1	68	48	20	44
- B-händelser	93	29,5	17	34	19	23
- enskilda nominalfr.	21	6,7	6	7	4	4
- lucklämnande frågor	9	2,9	4	2	1	2
- elliptiska frågor	9	2,9	1	-	7	1
- led med dir. syntax	3	0,9	3	-	-	-
Totalt	315	100,0	99	91	51	74

Av frågans underkategorier är det nu enbart "enskilda nominalfraser" som inte har behandlats i det tidigare. Till denna kategori (som alltså utgör 6,7% av frågorna) hör de frågor som t.ex. baserar sig på ett formulärs uppläggning, se nedanstående exempel:

Exempel (32)

(Tema K: A28:15) Deltagare: Domare / Vittne nr. 1

→ 1 D : ersättning för inställelsen, =yrkar ni--?
2 V1 : nä.

Exempel (33)

(Tema K: A28:20c) Deltagare: Domare / Vittne nr. 2

→ 1 D : förlorad arbetsförtjänst, resekostnad =e de nån sån?
2 V2 : eh: påbörjad verksamhet igår.

Uttrycken [ersättning för inställelsen] och [förlorad arbetsförtjänst], [reskostnad] i Exempel (32) och (33) går under kategorien *enskilda nominalfraser*. Ibland har de (som bl.a. här) ingen frågeprosodi. Emellertid är det uppenbart att uttrycken handlar om en form av frågor. Till exempel avslutas varje vittnesförhör med att domaren frågar vittnet om han/hon vill ha någon ekonomisk ersättning för inställelsen. Ovanstående exempel visar bara att frågan har blivit rutiniserad till den grad att domaren väljer att läsa just det som står på dokumentet (formuläret el. dyl.). I vissa fall, som ovan, kommer det emellertid ett förtydligande efterled. De enskilda nominal-frasfrågorna är vanliga även på polisstationen, jämför nedanstående utdrag:

Exempel (34)

(Tema K: P20:5c) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : hur mycke räknar du me att du tjänar ihop på ett år?
2 (.) °sammanlagt?°
3 M : mm-ja: de e väl en tolvtusén °ungefär°.
4 P : °mm.° ((in.)) tolvtusén kronor. (.) make streck. ((←))
→ 5 förmögenhet? (1s) har du mycke pengar på ban[ken?]
6 M : [näe:]
7 för närvarande ingenting-hh.
8 P : ((in.)) förmögenhet noll. skulder (1s) noll. ((←))

(Transkriptionstecknen ((in.)) och ((←)) markerar start- och slutpunkt för polismannens tal in på bandspelare. Tecknen är placerade där pausknappen (el. dyl.) släpps upp respektive ner.) På rad 5 inleder polismannen sin tur med en enskild (fristående) nominalfras. I detta fall är det uppenbart att polismannen förväntar sig en respons. Nominalfrasen har en tydlig frågeintonation följt av en lång paus. (En sekund är en markant paus i samtalsinteraktion.) Eftersom ingenting sker väljer polismannen att fortsätta, denna gång med en förtydligande fråga.

Tabell (3) visar, att om vi tar hänsyn till kontext/ko-text, kommer 85 led med deklarativ syntax (jämför kategori *deklarativ syntax*, Tabell (1), och kategori *påståenden*, Tabell (3)) nu att klassificeras som frågor. Dessa 85 led hamnar nu under kategorin *B-händelser*. Dessutom, genom att lyfta in kontext/ko-text tillkommer 47 talsegment [467 - 420 = 47] med frågefunktion. Dessa fördelar sig under kategorierna *B-händelser* (8), *enskilda nominalfraser* (21), *lucklämnande frågor* (9) samt *elliptiska frågor* (9) varför de tre sista kategorierna i fortsättningen kommer betraktas som fullvärdiga led. Tabell (1), (2) och (3) kan nu föras samman för en jämförelse:

Tabell (4) - Sammanfattning av Tabell (1), (2) och (3)

Analys	Antal enheter
Syntaktisk analys	420 led
Prosodisk analys	374 intonationsfraser
Syn./Pro./ko-text	467 led

Tabell (4) visar att det är enbart genom en fusion av en syntaktisk och prosodisk analys samt genom att lyfta in kontext/ko-text som det empiriska materialets reella ledantal framkommer.

6. ANALYS 2: INRE STRUKTUR

Innehåll : Analys av den flerledade frågans inre struktur.

6.1 Påståenden och frågor

Som Tabell (3) i föregående kapitel visar, kan nu alla talsegment med (a) deklarativ syntax och (b) icke frågefunktion sammanfattas under kategorin *påståenden* medan alla övriga talsegment har frågefunktion och därför klassificeras under kategorin *frågor*. Detta blir de två begrepp som jag fortsättningsvis kommer att använda:

Påstående : Ett led med deklarativ syntax och deklarativ funktion och som realiserar med avslutningsintonation.

Frågeyttrande : Ett led som har funktionen av frågeyttrande markerat genom ett eller flera formella drag, t.ex. syntaktiskt, prosodiskt, pragmatiskt.

Varje flerledad fråga är därför en tur som innehåller minst ett frågeyttrande vilket föregås och/eller efterföljs av ett eller flera påståenden och/eller andra frågeyttranden. De flerledade frågornas inre struktur kan nu inordnas ett antal olika s.k. *strukturkategorier* som t.ex. [P + F], [P + F + F], [F + P] etc. (Strukturkategorin [P + F] refererar t.ex. till (a) en flerledad fråga bestående av (b) två led där (c) första ledet är ett påstående och (d) andra ledet är ett frågeyttrande.) Jag kan härpå använda begrepp som *tvåledade frågor* (en grupp till vilken varje flerledad fråga med precis två led hör), *treledade frågor* (en grupp till vilken varje flerledad fråga med precis tre led hör) etc. Materialet uppvisar följande antal tvåledade, treledade (etc.) frågor:

Tabell (5) - Det empiriska materialets flerledade frågor

	Fl. fr.	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
2 led	104	58,1	40	25	22	17
3 led	53	29,6	21	14	6	12
4 led	14	7,8	2	6	2	4
Övrigt	8	4,5	1	2	1	4
Totalt	179	100,0	64	47	31	37

Tabell (5) säger att materialet innehåller 179 flerledade frågor. Bland dessa har de tvåledade frågorna en klar majoritetsställning (58,1%). De treledade frågorna utgör nästan en tredjedel (29,6%) av det totala antalet medan de fyrledade och övriga flerledade frågor (en kategori av fem-, sex- och sjuleddade frågor) utgör 7,8 respektive 4,5 procent av det totala antalet.

Sammanställningen säger även att det största antalet flerledade frågor förekommer i domstolsförhandlingarna. Vad man här emellertid måste notera, är att de nio olika inspelningarnas samtalslängd varierar kraftigt varför det är omöjligt att dra några slutsatser (t.ex. att flerledade frågor är en underrepresenterad "metod-att-fråga" i MVC-samtal) enbart utifrån ovanstående modell. Vad man behöver är ett värde som anger t.ex. "flerledad fråga per 100 turer". Jag har emellertid valt att inte låta göra en sådan beräkning.

De 179 flerledade frågorna kommer således att inordnas i olika struktur kategorier baserade på kombinationer av påståenden och frågor (och där varje kombination har minst en fråga). En analys av materialet möjliggör följande sammanställning:

Tabell (6) - Det empiriska materialets strukturkategorier

Kategorier	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
[F + F]	61	58,6	18	23	12	8
[P + F]	39	37,5	21	1	8	9
[F + P]	4	3,9	1	1	2	-
Subtot.	104	100,0	40	25	22	17
[P + P + F]	19	35,8	11	5	1	2
[F + F + F]	16	30,2	4	6	1	5
[P + F + F]	12	22,6	6	2	1	3
[F + P + P]	2	3,8	-	-	2	-
[F + P + F]	2	3,8	-	-	-	2
[P + F + P]	1	1,9	-	1	-	-
[F + F + P]	1	1,9	-	-	1	-
Subtot.	53	100,0	21	14	6	12
[P + P + P + F]	7	50,0	2	3	1	1
[F + F + F + F]	4	28,7	-	1	-	3
[P + P + F + F]	1	7,1	-	-	1	-
[F + F + P + F]	1	7,1	-	1	-	-
[F + P + P + F]	1	7,1	-	1	-	-
Subtot.	14	100,0	2	6	2	4
Övrigt	8		1	2	1	4
Totalt	179		64	47	31	37

Tabell (6) visar en rad intressanta saker, t.ex.:

- (1) Strukturkategorierna [F + F] och [P + F] är de vanligaste bland tvåledade frågor.
- (2) Strukturkategorin [P + P + F] är den vanligaste bland de treledade frågor.
- (3) Strukturkategorin [P + P + P + F] är den vanligaste bland fyrledade frågor.
- (4) Det finns totalt åtta flerledade frågor som avslutas med ett påstående.
- (5) Punkt (4) innebär att en flerledad fråga avslutas med en fråga till 95,5%.
- (6) 98 (eller 54,7%) av de flerledade frågorna innehåller ett eller flera påståenden.

I det som följer ska jag, p.g.a. den dominans som de två- och treledade frågorna har i det empiriska materialet (87,7%), nästan uteslutande bortse från fyrledade och därutöver flerledade frågor. Det är nu min avsikt att analysera relationen mellan de ingående leden.

6.2 Huvudled och hjälpled

Uppsatsens huvudsyfte är att studera de, i en flerledad fråga, ingående ledens funktion och interrelation, d.v.s. den flerledade frågans s.k. *inre struktur*. Denna aspekt kan behandlas uti-

från en rad olika perspektiv och jag ska i det nedanstående låta varje avsnitt belysa en självständig aspekt. Det har varit min avsikt att analysera den typ av flerledade frågor som återkommer vid flera tillfällen i mitt empiriska material och som därför antagligen representerar en stor del av den flerledade frågans vanligaste former. Därtill har jag valt att analysera de strukturkategorier som på ett eller annat sätt uppvisar intressanta egenskaper.

Innan jag påbörjar analysen av de ingående ledens funktion vill jag göra läsaren uppmärksam på följande. Det går ofta att identifiera/urskilja en eller flera anledningar varför en given fråga presenteras i flera led. I den definition som används har minst ett led av den flerledade frågan funktionen av frågeyttrande markerat genom ett eller flera formella drag. Detta är alltså ett grundläggande villkor. Samtidigt är det huvudsakligen *det* eller *de andra leden* som gör att det finns olika typer av flerledade frågor. Varje flerledad fråga är en kommunikativ handling med syfte att introducera ett kommunikativt projekt. Detta projekt är ett faktum i och med realiseringen av ett responssökande led, d.v.s. ett frågeyttrande. Emellertid verkar en del projekt problematiska att etablera enbart med hjälp av *ett* led; en del flerledade frågor behöver ett eller flera andra led för att göra projektet t.ex. begripligt, motiverat, relevant i sammanhanget. Jag skall härnäst kalla ett sådant extra led för *hjälp*led och frågeyttrandet för *huvud*led. (Hjälpledet är, med en syntaktisk analogi, ett annat leds - oftast huvudledets - bestämning.) Ett hjälpled har ingen fix syntax eller funktion (och kan därför utgöras av t.ex. ännu ett frågeyttrande). Notera att i de fall en flerledad fråga utgörs av två eller flera frågeyttranden, så har jag valt att klassificera det första frågeyttrandet (med undantag för s.k. förvarnande frågor, se nedan) som den flerledade frågans huvudled. Vissa hjälpled har en på förhand (logiskt) bestämd position inom den flerledade turen. Andra hjälpled kan förekomma såväl före som efter huvudledet. En förenklad definition av den flerledade frågan kan därför lyda: *En flerledad fråga är en tur som består av ett huvudled och minst ett hjälpled.*

Relationen mellan huvud- och hjälpled varierar beroende på om hjälpledet är ett frågeyttrande eller ett påstående. Om hjälpledet motsvaras av ett påstående, kommer detta ofta att utgöra den bakgrund (den premiss etc.) mot vilken huvudledet skall förstås. Om hjälpledet istället motsvaras av ett frågeyttrande, kommer detta ofta att stå i en semantisk relation till huvudledet och kan på detta sätt stå huvudledet väldigt nära (t.ex. genom att precisera huvudledet).

Det är inte alla flerledade frågor som kan analyseras i termer av huvud- och hjälpled. I vissa fall omfattas frågeställarens tur av två (eller flera) jämbördiga huvudled vilka i sig kan underordnas en övergripande och gemensam kommunikativ handling, men där inget led helt enkelt kan sägas vara det andra ledets hjälpled. I dessa fall kommer vanligen det i raden senast yttrade huvudledet att "annullera" det föregående huvudledet, d.v.s. göra det föregående huvudledet "icke gällande". Jag vill av denna anledning dela upp analysen av den flerledade frågans inre struktur i två avsnitt, nämligen (1) påståendets funktioner i den flerledade frågan (avsnitt 6.4) och (2) frågans funktioner i den flerledade frågan (avsnitt 6.6).

6.3 Den flerledade frågans inre struktur

Den relation som jag avser analysera, är således den ledkoppling som råder mellan den flerledade frågans ingående led. Huvudledet är den flerledade frågans "obligat" i den bemärkelsen att en flerledad fråga alltid måste innehålla minst ett frågeyttrande, medan hjälpledet är dess "variabel" i den bemärkelsen att en flerledad fråga, vid sidan om minst ett frågeyttrande, innehåller ett eller flera led som kan variera till sin form och kommunikativa funktion. Hur kan då ledkopplingen mellan de ingående leden beskrivas när hjälpledet är ett påstående?

6.4 Påståendets funktioner i den flerledade frågan

Som nämndes tidigare har ett påstående ofta en ”bakgrundande” funktion. Jag har i genomgången av mitt material funnit det lämpligt att stipulera en del underkategorier till denna övergripande funktion, se nedanstående två tabeller:

Tabell (7) - Påståendets funktioner i den flerledade frågan

Typ	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
Bakgr.påstående	132	86,8	52	30	16	34
Förvarning	12	7,9	4	4	4	-
Premiss	5	3,3	-	2	2	1
Frågemotiv	3	2,0	1	-	2	-
Totalt	152	100,0	57	36	24	35

Tabell (8) - Bakgrundspåståenden: underkategorier

Typ	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
Allm. påståenden	104	78,8	33	27	14	30
Återanknytning	17	12,8	15	-	-	2
Precisering	8	6,1	4	2	-	2
Definition	3	2,3	-	1	2	-
Totalt	132	100,0	52	30	16	34

Det empiriska materialet utgörs av 179 flerledade frågor vilka tillsammans innehåller 467 led. Av dessa utgör 276 led hjälpled varav 152 (55,1%) är påståenden och 124 (44,9%) är frågeyttranden. Tabell (7) och (8) redovisar vilka funktioner som påståendena innehar. Det är härnäst min avsikt att analysera var och en av dessa funktionskategorier.

6.4.1 Bakgrundspåståenden

Till denna kategori, den mest omfattande, hör de påståenden vilka genom att ange ett sakligt förhållande målar upp den bakgrund (d.v.s. kontext) mot vilken huvudledet skall förstås. Med begreppet *sakligt förhållande* avses en fast och icke förhandlingsbar ståndpunkt; ett manifest antagande med referens till en liten (eller viss) del av världens beskaffning; ett påstående som på logiska eller erfarenhetsmässiga grunder hålls för sant. Ett bakgrundspåstående kan därför inte utgöras av vad någon *tror* (d.v.s. inte säkert vet) vara gällande. Här utgår man från vedertagna fakta om en ”verklig” eller ”tänkt” verklighet.

Jag använder begreppet *bakgrund* eftersom dessa påståenden har funktion att ange ”det kontextuella rummet” mot vilket det frågande ledet skall förstås. Detta ”rum” bekläds därför med uppgifter om t.ex. en bestämd tidpunkt, en bestämd plats, omgivningens beskrivning, vad som föregick/efterföljde en viss händelse, uppgifter om berörda personer, vad någon har sagt, ett logiskt orsak-verkan-förhållande etc.

Ett bakgrundspåstående utgör ett fundament vars giltighet antas vara given, antingen genom det uppenbara eller genom tillgång av en (av olika anledningar) betrodd, saklig redogörelse

för de omständigheter som föreligger vid en given tidpunkt. (Det *uppenbara* följer ett logiskt resonemang där ett verkligt eller tänkt sakförhållande bedöms giltigt på självklara/logiska grunder och som därför inte kräver någon personlig erfarenhet/observation för att bedömas giltigt, även om detta logiska resonemang *i sig* kan bygga på (och eventuellt uppkomma först efter) en myriad av enskilda egna erfarenheter. Ett exempel är, att om två händelser utspelar sig vid olika tidpunkter, så måste den ena händelsen inträffa *innan* den andra.) Låt mig exemplifiera innebörden av detta med nedanstående exempel och resonemang:

Exempel (35)

(Tema K: A28:14a) Deltagare: Domare / Försvare / Vittne nr. 1

- 1 D : har advokaten frågor?
- 2 F : ett par frågor tack. hur långt bort va den här
- 3 mannen från (.) er när ni såg honom (.) första
- 4 gången?
- 5 (2s)
- 6 V1 : °cirka tjuge meter.°
- 7 F : hur >länge< (.) kunde ni se honom?
- 8 V1 : °hela tiden.°
- 9 F : ja, hur länge va de?
- 10 V1 : hur länge vi så han? innan han gick--
- 11 F : ja.
- 12 V1 : elle[r?]
- 13 F : [ja,] ni upptäckte honom, (.) och ni såg honom
- 14 gå fram till bile[n. =ni såg]
- 15 V1 : [till bilen.]
- 16 F : honom ta sej in i bilen. h[ur]
- 17 V1 : [ja.]
- 18 F : lång tid tog de här?
- 19 (4s)
- 20 F : ja, kan du'nte (.) svara på de så ska du
- 21 inte sä[ga nånting.]
- 22 V1 : [nä:,] de vet ja'nte riktigt faktiskt.

Exempel (35) innehåller en hel del intressant information. Utdraget är hämtat från en domstolsförhandling och ordet har precis lämnats över till försvarsadvokaten. Åtalspunkten är densamma som har förekommit i ett ovanstående exempel, d.v.s. rattfylleri och skadegörelse. I detta skede får det första vittnet redovisa sina iakttagelser vid den aktuella tidpunkten för brottet. Försvaren inleder med att fråga vittnet angående dennes avstånd från mannen (den tilltalade) vid tillfället för iakttagelsen (rad 2). Efter ett svar vill försvararen ringa in hur lång tid som förflöt under det att vittnet iakttog mannen. Vittnet missförstår frågan, kanske eftersom försvararens fråga (och dess syfte) ges en ganska vag formulering. Försvaren upprepar frågan utan större variation (rad 9). Missförståndet är ännu inte uppklärt varpå försvararen väljer att ge en klargörande bakgrund till frågan. Detta sker på rad 13. Turen är flerledad och har följande ledfördelning:

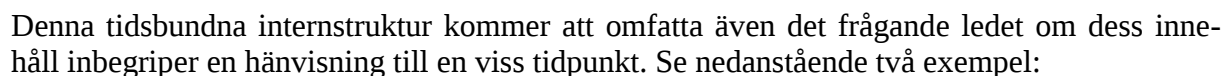
- L1 : ja, ni upptäckte honom
- L2 : och ni såg honom gå fram till bilen
- L3 : ni såg honom ta sej in i bilen
- L4 : hur lång tid tog de här

Uttrycket [de här] i L4 refererar till den berättelse/kontextualiserande bakgrund som L1, L2 och L3 tillsammans konstituerar. Detta skulle kunna betyda, att om en flerledad tur består av två eller flera tidsrefererande bakgrundspåståenden, så är det sannolikt att leden kommer att följa en tidsbunden ordning. Detta antagande bekräftas åtminstone av nästa tre exempel:

(Tema K: P29:14) Deltagare: **Polisman** / **Misstänkt**

L1 : jaha. nu har vi kommit te inköpet då efter den trettonde X-ember
L2 : du for ut å åkte me den här
L3 : å då gjorde du följande konstaterande
L4 : du hade inga bedrägliga avsikter när du förde över försäkringen utan

Figur (2)

Exempel (37)

(Tema K: E106:9a) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 1 K : ja- ja va ju så d_{um} när ja gjorde konkurs här uppe
2 på A-stadsdelen va.
3 S : °m[m.°]
4 K : [då] hade ja skrivit firma å lägenheten sam- (.)
5 i >samma< va, som låg vägg i v[ägg]
6 S : [ja.]
7 K : så här. =ja tänkte mej'nte för där va.
→ 8 S : men de va då de. =nu e d[e]
9 K : [mm.]
10 S : mening att (.) du ska gå framåt (.) eller hur?
11 K : javisst. de e- va fan tror du ja håller på me?

(Notera att socialsekreterarens första led innehåller uttrycket [då] medan det andra ledet innehåller uttrycket [nu].)

Exempel (38)

(Tema K: A28:7c) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 A : du minns att ni har vart i B-by å solat å sen e de
2 minnet borta tydligen i flera t_{im}mar. (.) nä- när
3 får du minnet tillb_aka?
4 T : ja, de va väl inte förrän (.) dan e_fter nångång.

(Åklagarens tre led - (1) du minns..., (2) å sen e de minnet..., (3) nä- när får du... - följer tidsbunden ordning, d.v.s. (1) tidpunkt fram till vilken minnet finns, (2) tidsintervall under vilket det sker saker som den tilltalade ej minns samt (3) tidpunkt fr.o.m. vilken minnet återvänder.)

Jag har nu ägnat viss tid åt bakgrundshjälpledets position inom turen. Analysen visar att i de fall turen innehåller ett eller flera hjälpled som refererar till olika tidpunkter, så bestäms den inre strukturen av en tidsrelaterad ordning. Bakgrundshjälpleden anger inte bara tidpunkter för ett viss sakförhållande. De kan också, som tidigare nämndes, motsvara påståenden som typiskt uttrycker ett visst specifikt sakförhållande. Exempel (39) och (40) illustrerar detta:

Exempel (39)

(Tema K: BU10:4a-b) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : sextitvå komma fyra väger du. =va brukar du vä-- eh
2 id_ag. =va br_ukar du väga?
3 K : eh ja vägde mej nångång i (1,5s) februari mars =då
4 vägde ja sextitvå.
5 B : mm. så de e inga större (.) skillnader.
6 K : nä.
7 B : .hh hundrasextiåtta lång e du.
8 K : mm.
→ 9 B : eh: hundra_tjutvå va blodvärdet den här-- id_ag.
10 K : mm-h[m.]
11 B : [br]_ukar du ligga så där?
12 (1s)
13 K : nåa: förra gången (1s) ja va gravid så ((forts.))

Bakgrundshjälpled: (1) sextitvå komma fyra väger du idag
(2) hundraåtutvå va blodvärdet idag

Notera att barnmorskan vid båda tillfällena, första gången efter ett avbrutet potentiellt led och andra gången genom reparation, lägger till uttrycket [idag.]. Undersökningens resultat har bärkraft som objektiv fakta enbart under förutsättning att "tidpunkt för mätning" anges. Dessutom tjänar båda bakgrundshjälplederna som utgångspunkter i två kommunikativa projekt vilka eftersträvar uppgifter om vikt och blodvärde på en mer generell nivå än "här och nu". Utan tillägget [idag] gör barnmorskan anspråk just på denna generella nivå redan i de båda flerledade frågornas första led.

Exempel (40)

(Tema K: BU10:3bc) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : å så fick du då den här killen som väger >två tusen
- 2 åttahundrasjuttit< den (.) i- i november åttisju å de
- 3 va som sagt va planerat.
- 4 K : mm.

Bakgrundshjälpled: å så fick du då den här killen som väger två tusen åttahundrasjuttit
i november åttisju

Notera att det andra ledet i Exempel (40) - [å de va som sagt va planerat.] - per definition inte kan betraktas som bakgrundshjälpled. Detta eftersom barnmorskan här uttalar sig om något som enbart den havande kvinnan har förstahandskännedom om. Barnmorskan kan av flera skäl låta behandla de sakförhållanden som framställs i första ledet som objektiva sanningar. Hon har kvinnans journal framför sig och har ingen anledning att betvivla de uppgifter som däri står. Däremot, påståendet att barnet var planerat är och förblir (även om det hade funnits uppgifter i journalen som stödjer ett sådant påstående) ett förhandlingsbart ämne. Därför analyseras andra ledet som B-händelse, d.v.s. som ett frågeyttrande, och härmed som huvudled.

I kategorin *Bakgrundspåståenden* har jag identifierat fyra underkategorier - se Tabell (8) - varav underkategorien *Allmänna påståenden* utgörs av påståenden enligt ovan beskrivning. Därutöver finns tre underkategorier som uppvisar återkommande drag, nämligen (a) de påståenden som genom lexikala medel visar att "det som påstås" har anknytning till ett i samtalet tidigare uttalat påstående, d.v.s. ett påstående som hävdar att ett annat påstående (inom pågående samtal) har framförts, samt (b) de bakgrundspåståenden som förtydligar ett föregående påstående, (c) de bakgrundspåståenden som definierar ett föregående led, oavsett om detta led i sin tur är ett frågeyttrande eller ett påstående. Vi kan därför göra en distinktion mellan (1) *återanknytande*, (2) *preciserande* och (3) *definierande* påståenden. Nedan behandlas dessa var för sig.

6.4.2 Påståenden som återanknytande hjälpled

En icke betydelselös andel av bakgrundspåståendena i mitt material (12,8%) kan beskrivas enligt ledföljden [återanknytande hjälpled + X + huvudled + X] där X refererar till en position inom turen som *kan* (men inte behöver) upptas av ett eller flera andra led. Ett återanknytande hjälpled är ett led som påstår att något annat (inom pågående samtal) har påståtts, oavsett om det tidigare påstådda stämmer överens med verkligheten eller ej. En återanknytning är på detta sätt riktad mot en eller flera sekvenser i det föregående. Det är genom att återanknyta till

vad som tidigare har sagts som "det tidigare" på nytt kan göras gällande, och denna gång i en ny aspekt. I den flerledade frågan kommer det återanknytande hjälpledet därför att utgöra den grund mot vilken det frågande ledet skall förstås. På detta sätt har det återanknytande hjälpledet även ett projicerande inslag, se nedanstående exempel:

Exempel (41)

(Tema K: A28:8d) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : ((bl.)) .hh ((suckar)) eh: (.) sen har de talats om
2 att en balkong har blivit (1,5s) skadad. =de har
3 varit de här >väggskyddet< på balkongen då som har
4 ((←)) (.) spräckts.
5 T : mm.
6 Å : har du blivit påvisad vilken balkong de skulle vara?
7 T : ah =ja (h)ar fått en räkning på min balkong. (1s) på
8 den här summan =fast de e ingen som har gjort nåt
9 på den. (.) inte lagat den alltså men de (hade väl
10 ing[en betydelse].]

(Transkriptionstecknen [((bl.))] och [((←))] anger start- och slutpunkt för icke-verbal aktivitet under vilken tal förekommer. Här bläddrar åklagaren i papper.)

Återanknytande hjälpled: sen har de talats om att en balkong har blivit skadad.

Exempel (42)

(Tema K: A28:12b) Deltagare: Aklagare / Vittne nr. 1

- 1 Å : ja, eh (.) du sa att han va berusad. hur kunde ni se
2 att--?
3 V1 : jo men de ser man väl på en person (att han e).

Återanknytande hjälpled: du sa att han va berusad.

Exempel (41) och (42) är hämtade från två olika domstolsförhandlingar. I en domstolsförhandling behandlas varje påstående och svar från vittnen och den tilltalade som pusselbitar av ett händelseförlopp. (Därmed inte sagt att pusselbitarna bildar ett och samma mönster.) Varje yttrande kan tas upp på nytt, kommenteras, ställas mot ett annat yttrande etc.

Som Tabell (8) visar förekommer de återanknytande hjälpleden framför allt inom domstolsförhandlingarna (15 av 17). Anledningen till detta är att rättegångsförfarandet, vid sidan om teknisk bevisföring, i stort vilar på vad de involverade personerna faktiskt säger. En vittnesutsaga kan fälla eller fria en tilltalad. Det är genom kommunikativa bidrag som en berättelse läggs på bordet, ett vittne avlägger vittnesed, en tilltalad erkänner eller förnekar ett brott etc.

En återanknytning ger sig tillkänna genom lexikala medel, d.v.s. att explicit använda uttryck som t.ex. "du sa tidigare att...", "vi hörde vittnet berätta att...", se Exempel (41) och (42). En genomgång av materialet visar att samtliga återanknytande hjälpled föregår huvudledet i den flerledade frågans ledföljd.

6.4.3 Påståenden som preciserande hjälpled

Ett påstående kan förtydliga ett föregående led, och detta på två olika sätt, nämligen antingen genom det jag kallar (1) *precisering* eller (2) *definition*. (Om definition, se avsnitt 6.4.4.) Ett preciserande hjälpled står i en *semantisk* relation till föregående led i den meningen att det begränsar det föregående ledets extension. På detta sätt krymper föregående leds betydelseomfång varpå antalet möjliga referenter begränsas. (*Precisering* är ett relativt begrepp. Vad som däremot står fast är att det föregående ledet är mer generellt i förhållande till hjälpledet.)

Det preciserande påståendet förekommer framför allt i de flerledade frågor som har mer än ett påstående. I dessa fall motsvaras det preciserade ledet vanligen av ytterligare ett påstående, se nedanstående exempel:

Exempel (43) - utgör del av Exempel (41)

(Tema K: A28:8d) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : ((bl.)) .hh ((suckar)) eh: (.) sen har de talats om
- 2 att en balkong har blivit (1,5s) skadad. =de har
- 3 varit de här >väggskyddet< på balkongen då som har
- 4 ((←)) (.) spräckts.
- 5 T : mm.
- 6 Å : har du blivit påvisad vilken balkong de skulle vara?

Preciserande hjälpled : de har varit de här väggskyddet på balkongen då som har spräckts.

Åklagaren nämner i första ledet att en balkong har blivit skadad. Först i nästa led får vi veta att skadan gäller ett spräckt väggskydd. (En balkong kan vara skadad på flera olika sätt. Därför kommer betydelsen i ett uttryck som t.ex. "balkong med spräckt väggskydd" att inkluderas i betydelseområdet av uttrycket "balkong som har skadats".) På detta sätt kommer det andra ledet att precisera det första. Samma sak gäller i nästa exempel:

Exempel (44)

(Tema K: A28:28c) Deltagare: Domare / Vittne nr. 3 (en polisman)

- 1 D : jaha. vi hörde den här-eh (.) >tiden< som hade
- 2 förflutit. =°de va nånting på fjorton minuter.° (.)
- 3 bilen som ni-eh (.) hittar- tror att Andersson har
- 4 kört, den va alltså normalt parkerad på X-gatan?
- 5 V3 : ja, eh ja (.) har inte nån anmärkning mot- emot den.

Preciserande hjälpled : de va nånting på fjorton minuter.

Relationen mellan domarens första och andra led är densamma som mellan uttrycken "viss tidslängd" och "fjorton minuter", d.v.s. det senare ledet preciserar det föregående.

6.4.4 Påståenden som definierande hjälpled

Den fjärde underkategorin utgörs av de påståenden som definierar ett föregående led. Härmed får vi ett nytt påstående, d.v.s. ett påstående som hävdar att det föregående ledet har en viss definition. Därför är det definierande hjälpledet, precis som det återanknytande och det preciserande hjälpledet, riktat mot det föregående, se nedanstående exempel:

Exempel (45)

(Tema K: BM4:8b) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : s l e? =de e en ledsjukdom.
2 K : °nä.°

Definierande hjälpled: de e en ledsjukdom.

Exempel (46)

(Tema K: P20:5a) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : nu kommer en konstig fråga här. (1s) >arbetsför å
2 hälsotillstånd?< =om du e frisk eller om du lider av
3 nåra sjukdomar.
4 M : °nä (ja e)° (.) frisk.

Definierande hjälpled: om du e frisk eller om du lider av nåra sjukdomar.

(Notera att sistnämnda hjälpled - Exempel (46) - klassificeras som ett påstående i och med att polismannen gör anspråk på att definiera föregående uttryck. Därför kan man tänka sig ett bortfallet och inledande "med det menas...", "då menar jag...", "det vill säga..." eller dylikt.)

Det första ledet i Exempel (45) är en elliptisk fråga (d.v.s. uttrycket [s l e?] parasiterar på ett tidigare led) och ingår som del i en längre frågekedja. Ett definierande hjälpled infinner sig i de fall då experten (d.v.s. polismannen, åklagaren etc.) inser eller antar att "det nyss sagda" ej har någon uppenbar innebörd för lekmannen. Vad som *har* respektive *inte har* uppenbar innebörd måste antas grunda sig på expertens erfarenheter från alla tidigare samtal med andra lek-män. Frågorna i Exempel (45) och (46) tillhör en kategori av frågor som alltid ställs, d.v.s. som ingår som led i en på förhand bestämd uppsättning obligatoriska frågor, oavsett vem lek-mannen är, hur gammal den havande kvinnan är, vilket brott den misstänkte antas ha begått etc. Frågorna tillhör m.a.o. rutinen och av denna har experten flera (och kanske t.o.m. väldigt många) erfarenheter. Detta kännetecknas inte minst av att experten, både i Exempel (45) och (46), gör en "rush through" in i det definierande hjälpledet. Det förekommer ingen paus efter [s l e?] eller [arbetsför å hälsotillstånd?]. Detta skulle kunna tyda på två saker, nämligen (1) att experten, av rutin, vet att en definition brukar krävas och (2) att det av denna anledning ej finns några skäl att hålla inne med en definition.

En genomgång av materialet visar att ett definierande hjälpled inte kan inneha första position inom turen och att det i samtliga fall definierar ett direkt föregående led.

Bakgrundspåståendena (och däri inbegripna *allmänna*, *återanknyttande*, *preciserande* och *definierande påståenden*) utgör en enhetlig grupp av påståenden. Det gemensamma är att de uttrycker ett sakförhållande om världens (d.v.s. även det pågående samtalets eller det komplexa uttryckets) beskaffning. Därutöver har vi de påståenden som förekommer på ett, vad man skulle kunna kalla, meta-kommunikativt plan, d.v.s. påståenden som inte refererar till ett sakförhållande i världen utan snarare till de kommentarer som kan fällas angående samtalet och dess utveckling. Hit hör s.k. (1) förvarnande hjälpled, (2) premissgivande hjälpled samt (3) frågemotiverande hjälpled.

6.4.5 Påståenden som förvarnande hjälpled

En del påståenden har enbart funktionen av att implicera en viss fortsättning. Därför kan de i förstone liknas vid den turinledande partikelns turfunktion. Emellertid utgör dessa påståenden en avsevärt mer substantiell del av turen än en turinledande partikel. Därför har jag valt att betrakta dem som självständiga led, se nedanstående exempel:

Exempel (47)

(Tema K: BM4:7b) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : å då s:ka vi se här. (.) n_itti nolltvå fick du en
- 2 flicka som vägde tretusen trehundratio,
- 3 K : °.m[m°]
- 4 B : [de] va en helt normal förlossning?
- 5 K : [mm.]
- 6 B : [tyc]ker du de själv?
- 7 K : .ja

Förvarnande hjälpled: å då ska vi se här.

Exempel (48) - tidigare använt som Exempel (46)

(Tema K: P20:5a) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : nu kommer en konstig fråga här. (1s) >arbetsför å
- 2 hälsotillstånd?< =om du e frisk eller om du lider av
- 3 nära sjukdomar.
- 4 M : °nä (ja e)° (.) frisk.

Förvarnande hjälpled: nu kommer en konstig fråga här.

Exempel (49)

(Tema K: A54:9) Deltagare: Domare / Vittne

- 1 D : eh: då har rätten lite frågor här också. (1s) eh de
- 2 va mörkt.
- 3 V : de va mörkt, ja.

Förvarnande hjälpled: då har rätten lite frågor här också.

Utdragen i Exempel (47), (48) och (49) åskådliggör innebörden av ett förvarnande hjälpled.¹⁰⁴ I alla fallen projiceras en viss fortsättning. Ibland, som i Exempel (48) och (49), är fortsättningen namngiven. Ibland, som i Exempel (47), motsvarar det förvarnande hjälplet enbart en meta-kommunikativ kommentar om att *någoting är på gång*; att en viss fortsättning är att förvänta sig. (Notera att i samtliga av ovanstående utdrag förekommer adverbialet [här] samt att detta infinner sig (om inte allra sist, så) i slutet av ledet. Detta kan, men behöver inte, tyda på att adverbialet "här" används för att ytterligare förstärka att en viss fortsättning är planerad och att denna fortsättning ska komma "härefter". I Exempel (48) förstärks förvarningen än mer genom polismannens användning av uttrycket [nu]; "här" pekar fram mot något som nu ska fokuseras.)

¹⁰⁴ Jfr. Schegloff, 1980: "pre-act".

En genomgång av materialet visar att samtliga förvarnande hjälpled (som väntat) föregår huvudledet i den flerledade frågans ledföljd.

6.4.6 Påståenden som premissgivande hjälpled

En del påståenden har funktionen att ange de förutsättningar under vilka (a) ett huvudled kan besvaras (varför det kan sägas råda en "eftersom"-relation mellan huvudledet och hjälplet) eller (b) som på logisk väg stödjer ett sakförhållandes (d.v.s. ett påståendes) orsaksgrund, se nedanstående exempel:

Exempel (50)

(Tema K: P20:12) Deltagare: Polisman / Misstänkt (Andersson = misstänkt medbrottsling)

- 1 P : skulle du vilja be Andersson att han ringer till
- 2 mej? =du har ju min kallels[e.]
- 3 M : [mm.]

Premissgivande hjälpled: du har ju min kallelse.

Exempel (51)

(Tema K: BU10:9a) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : du har inte möjligtvis p-- (.) stämplat upp på
- 2 jobbet? på Y-avdelningen? (.) ni har ju en (.)
- 3 präglingssapparat.
- 4 K : nä, de har vi'nte.

Premissgivande hjälpled: ni har ju en präglingssapparat.

Exempel (52)

(Tema K: P20:8a) Deltagare: Polisman / Misstänkt (den = en bilradio)

- 1 P : men sen hⁱttades den utanför bilen. =då måste nån ha
- 2 kastat den där,
- 3 M : ah.
- 4 P : vem va de som gjorde de?
- 5 M : de va ja som (1s) lämna'n kvar.

Premissgivande hjälpled: då måste nån ha kastat den där

Utdragen i Exempel (50), (51) och (52) är alla exempel på påståenden som anger den premiss under vilken ett påstående eller ett frågeyttrande "blir gällande". I Exempel (50) och (51) anger påståendena den förutsättning under vilken huvudledet kan besvaras jakande. (Notera att uttrycket [ju] i båda fallen förstärker påståendets referens till ett otvivelaktigt sakförhållande som samtidigt utgör en möjlighetsbetingelse för huvudledet. Samtidigt implicerar uttrycket att det råder en "eftersom"-relation mellan huvudled och hjälpled.) (Om X har min kallelse, så har X mitt telefonnummer och kan därför be någon annan att ringa mig. Om X har en präglingssapparat på Y-avdelningen, så kan X stämpla på den.) Utdraget i Exempel (52) uppvisar en annan egenskap. Denna gång står hjälplet i en orsak-verkanrelation till föregående påstående. (Om X lägger en bilradio utanför bilen, så kommer bilradion (*när* och *om* den upptäcks) också att hittas utanför bilen.)

En genomgång av materialet visar att samtliga premissgivande hjälpled infinner sig *efter* det led som det anger förutsättningarna till.

6.4.7 Påståenden som frågemotiverande hjälpled

Den sista kategorin av meta-kommunikativa kommentarer utgörs av de påståenden som s.a.s. motiverar att frågan blir ställd.

Exempel (53)

(Tema K: A28:7a) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : eh .hh du bor på X-gatan tjugofyra, =har du-eh: (1s)
- 2 .hh (1s) °ja, de kanske ja kan fråga om. =<<ja har
- 3 (de) inte riktigt klart för mej<<.° =den här balkongen
- 4 som blev skadad, vet du vilken balkong de e?
- 5 T : °nä° =ja har en skadad balkong.

Frågemotiverande hjälpled: ja har (de) inte riktigt klart för mej.

Åklagaren motiverar sin fråga genom att ange skälen till att den blir ställd. I det här fallet finns det uppgifter i målet om vilka åklagaren påstår sig ha en oklar bild av. Det är just detta skäl som används som motiv för frågan.

6.5 Påståendets funktioner i struktorkategorierna

Som Tabell (6) redovisar, innehåller 80 av de två- och treledade frågorna ett eller flera påståenden. Dessa har varierande funktioner och kan nu sammanställas i följande tabell:

Tabell (9) - Påståendets funktioner i struktorkategorierna

Kategori	Antal	Bakg.	Åter.	Prec.	Def.	Förv.	Prem.	Fr.mot.
[P + F]	39	27	10	-	-	2	-	-
[F + P]	4	2	-	-	1	-	-	1
[P + P + F]	19	(1) 10 (2) 11	5 -	- 6	- -	4 -	- 2	- -
[P + F + F]	12	8	2	-	-	2	-	-
[F + P + P]	2	(1) - (2) -	- -	- -	1 -	- -	- 1	1 1
[F + P + F]	2	2	-	-	-	-	-	-
[P + F + P]	1	(1) - (2) -	- -	- -	- 1	1 -	- -	- -
[F + F + P]	1		-	-	-	-	1	-
Totalt	80							

(I de fall en struktorkategori innehåller två påståenden har siffermarkering satts ut. På detta sätt kommer markeringen "(1)" att gälla det första påståendet och "(2)" det andra påståendet.)

Tabell (9) visar en mycket intressant sak. I 73 fall av 80 (91,2%) föregås huvudledet - det framgår inte här vilket frågeyttrande som är huvudled, se därom i Tabell (11) och (12) - av ett eller två påståenden. Bland dessa två alternativ dominerar ledföljden [P + F...] (54 fall), d.v.s. där *ett* (och endast ett) påstående föregår huvudledet. Denna ledföljd kan därpå förlängas med ett frågeyttrande eller ett påstående. (Notera att förlängningen i 12 fall av 13 (92,3%) är ett frågeyttrande. Detta skulle kunna betyda, att när ett frågeyttrande väl har realiserats, och om turen därpå förlängs med fler led, så är ytterligare frågeyttranden prefererade.) I 39 fall av 52 (75%) sker emellertid ingen förlängning. Detta gör att man skulle kunna tala om en "urtyp" för påståenden i flerledade frågor, nämligen [P + F]. Denna kan därpå (men behöver inte) förlängas - så länge vi håller oss inom ramen för tre led - med ett frågeyttrande eller påstående.

Jag har nu analyserat påståendets funktion i den flerledade frågan. Ovanstående utdrag visar att man kan särskilja en rad olika användningsområden. Det är härfter min avsikt att titta på frågeyttrandets roll och egenskaper i relation till övriga led.

6.6 Frågeyttrandets funktioner i den flerledade frågan

Den flerledade frågornas frågeyttranden kan indelas i två (ovan definierade) kategorier, nämligen (1) de frågor som utgör huvudled och (2) de frågor som utgör hjälpled. (Jag vill påminna läsaren att i de fall den flerledade frågan utgörs av mer än ett frågeyttrande, så har jag alltid (med undantag för förvarnande hjälpfrågor, se nedan) klassificerat det *första* frågeyttrandet som huvudled.) Det empiriska materialet omfattar 179 flerledade frågor. Detta innebär att det finns minst lika många huvudled. "Minst" eftersom en flerledad fråga *kan* innehålla mer än ett huvudled. Nedanstående tabell redovisar frågeyttrandets funktioner:

Tabell (10) - Frågeyttrandets funktioner i den flerledade frågan

Typ	Antal	%-andel	Dom.	Pol.	MVC.	Soc.
Huvudled	191		68	49	34	40
varav förekommer med annat huvudled: 12 ¹⁰⁵		6,2	4	2	3	3
Subtot:	191		68	49	34	40
Hjälpled	124		31	42	17	34
varav:						
- Precisering	101	81,4	24	36	12	29
- Premissundersök.	7	5,7	5	1	1	-
- Generalisering	7	5,7	1	3	2	1
- Förvarning	6	4,8	-	2	-	4
- Avstämning	3	2,4	1	-	2	-
Subtot:	124	100,0	31	42	17	34
Totalt	315		99	91	51	74

Utifrån Tabell (10) kan bl.a. följande konstateras:

¹⁰⁵ Dessa 12 huvudled fördelar sig på 10 flerledade frågor.

- (1) Den prototypiska flerledade frågan (94,4%) innehåller endast ett huvudled.
- (2) Om ett hjälpled utgörs av ett frågeyttrande, är dess prototypiska funktion (81,4%) att precisera huvudledet.

I det följande analyseras först flerledade frågor *med mer än ett huvudled* (avsnitt 6.7.3). Därpå analyseras flerledade frågor *med endast ett huvudled* (avsnitt 6.7.4). (Notera att hjälpled, både när de motsvaras av påståenden eller frågor, kan förekomma i båda varianterna.)

6.7 Flerledade frågor med mer än ett huvudled

I det empiriska materialet förekommer 12 huvudled fördelade på 10 flerledade frågor. Eftersom detta enbart motsvarar 5,6 procent av de flerledade frågorna, kan de bedömas representera en relativt ovanlig frågemetod. I den definition som jag har valt att följa, gäller bl.a. villkoret att de ingående leden i en flerledad fråga skall utgöra en gemensam kommunikativ handling. Detta villkor gäller givetvis även de flerledade frågor som har mer än ett huvudled. Så länge det är möjligt att identifiera ett gemensamt kommunikativt syfte, kan de två huvudleden bedömas utgöra en enhetlig kommunikativ handling, se nedanstående exempel:

Exempel (54)

(Tema K: A28:24c) Deltagare: Åklagare / Vittne nr. 3 (Andersson = tilltalad person)

- 1 Å : när ni kommer till platsen så har ni (.) så att säga
- 2 Anderssons bil parkerad på V-gatan, .hh å så finns
- 3 de (.) en bil >framför< Anderss[ons bil,]
- 4 V3 : [parkerad] framför.
- 5 [ja.]
- 6 Å : [å d]en har skador.
- 7 V3 : °ja just de.°
- 8 Å : hur (..) va hade den för typ av skador, å hur kunde
- 9 man sätta de i samband med Anderssons bil?
- 10 V3 : de va väl- de va väl de att-eh dom vittnena hade ju
- 11 hört-eh (.) å sett de här va. (1s) så att de- de
- 12 måste ju (.) varit en bil där på platsen å: de e
- 13 ju'nte så svårt å hitta om de e skador på en bil.

Huvudled : (1) va hade den för typ av skador
(2) å hur kunde man sätta de i samband med Anderssons bil

De två frågeyttrandena står i en oberoenderelation till varandra. (Den ena efterfrågar bilens skador medan den andra söker svar på hur dessa skador kan sättas i samband med något annat.) Därför kan inte något frågeyttrande betraktas som det andra frågeyttrandets hjälpled; åklagaren vill veta två saker. Men samtidigt, även om det ser ut som om åklagaren försöker utföra två olika saker, så går det att finna ett gemensamt, övergripande syfte. För det första, åklagarens roll är att lägga fram de bevis som talar för att den tilltalade är skyldig till brottet ifråga. Ett oberoende vittnes iakttagelser kan utgöra huvuddelen i bevisföringen. Därför gäller det att få vittnet att berätta och helst självmant bedöma sannolikheten i att händelse A hör ihop med händelse B etc. För åklagaren är det uppenbart att Andersson har krockat med framförvarande bil och att det därför *går* att finna ett samband. Utdraget i Exempel (54) fångar det skede där åklagaren försöker "inbjuda" vittnet (en polisman) till att på egen hand framföra detta samband. För det andra, vittnet är förhandlingens tredje vittne. Man har redan talat om bilskador vid de två tidigare vittnesförhören. Det är därför ingen nyhet för någon av de när-

varande, utom möjligtvis för polismannen, att bilskadorna har en relevans i målet. Därför kan åklagaren tillåta sig gå händelserna en aning i förväg och på så sätt ”slå två flugor i en smäll”. För det tredje, man skulle kunna argumentera för att det finns ett outtalat samförstånd mellan åklagare och vittnande polismän. Förmodligen är det inte första gången som polismannen sitter i vittnesbåset och därför vet han/hon vart åklagaren försöker komma med sina frågor.

Notera att polismannen aldrig besvarar den första frågan. Det är en ganska vanlig företeelse att om flera frågor ställs uppå varandra, så kommer den sist ställda frågan ofta att annullera (d.v.s. ogiltigförklara) tidigare frågor. Därmed inte sagt att övriga frågor aldrig blir besvarade, se nedanstående exempel.

Exempel (55)

(Tema K: E106:15) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 1 K : ja kanske ska in i fängelse. =ja vet inte.
 2 S : °när får du besked om de å för vad? (.) e de
 3 rättegång alltså på gång?°
 4 K : ah:: de har ju vart också.
 5 S : °.mm°
 6 K : nä: misshandel och-eh: rattfylla. (2s) men de, de
 7 har ju hänt för två år sen.

Den sist ställda frågan [e de rättegång alltså på gång?] är den som först besvaras. Därpå fortsätter klienten och besvarar tidigare frågor.

6.8 Flerledade frågor med ett huvudled

Eftersom det finns 10 flerledade frågor med mer än ett huvudled, så finns det 169 flerledade frågor med enbart ett huvudled [179 - 10 = 169]. Vidare, Tabell (6) visar att det finns 65 flerledade frågor med enbart ett frågeyttrande (vilket således måste motsvara 65 huvudled). Detta betyder, att det finns 104 flerledade frågor vilka består av ett huvudled samt ett eller flera hjälpled i form av frågor. Bland dessa hjälpled går att urskilja sex olika funktioner, nämligen (1) *precisering*, (2) *omformulering*, (3) *premissgivning*, (4) *förvarning*, (5) *generalisering* samt (6) *avstämning*. Nedan behandlas var och en av dessa funktioner.

6.8.1 Preciserande frågeyttranden

Det preciserande frågeyttrandet har samma funktion som det preciserande påståendet, d.v.s. vi har ett hjälpled i form av en fråga (hädanefter *hjälpfråga*) som begränsar huvudledets extension. Detta är hjälpfrågans prototypiska funktion (81,4%). Låt oss titta på några exempel:

(Exempel 35)

(Tema K: A28:9) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : (j)aha. har nån talat om för dej vilken balkong som
 2 skulle ha skadats vid den här olyckan? =skulle de ha
 3 vari[t]
 4 T : [nä.]
 5 Å : (.) just din balkong eller kan de va nån annans
 6 balkong?
 7 T : ja =de e ingen som har sagt vilken balkong de kan va.

Preciserande hjälpfråga : skulle de ha varit just din balkong

Ovanstående utdrag är hämtat från en domstolsförhandling. Den tilltalade står åtalad för tre olika åtalpunkter, bl.a. rattfylleri och skadegörelse av en balkong. Vad jag särskilt vill peka på är åklagarens flerledade tur (rad 1). I detta fall klassificeras ledet [jaha. har nån talat om för dej vilken balkong som skulle ha skadats vid den här olyckan] (eftersom det är det första frågeyttrandet) som den flerledade frågans huvudled. Det är uppenbart att åklagaren i detta skede avser få den tilltalade att ange en specifik balkong och inte en balkong vilken som helst. Huvudledet anger att "rätt balkong" har skadats vid [den här] olyckan. Det därpå följande ledet preciserar och frågar om den skadade balkongen är den tilltalades egen.¹⁰⁶ Det är uppenbart att åklagaren och de övriga närvarande, den tilltalade inkluderad, känner till att det är den tilltalade som har krockat med balkongen. Åklagaren har hela tiden "gått bakvägen" i sitt resonemang, kanske för att få den tilltalade att självmant inse och/eller verbalt kommentera rimligheten i att den påkörda balkongen och den tilltalades egen skadade balkong är en och samma balkong. Detta sker genom en "bit för bit"-precisering.

Att samtala innebär att ingå i en aktivitet där varje kommunikativt bidrag har sin plats längs med en tidsaxel. Sådan interaktion erbjuder inga möjligheter att "ta bort" vad som har sagts, vilket t.ex. är möjligt genom redigering i skrift. Eftersom *precisering* är ett relativt begrepp, och eftersom ett icke-preciserande led är generellt i förhållande till ett preciserande led, måste det preciserande hjälpledet alltid vara placerat *efter* det led som preciseras. (Därmed inte sagt att precisering alltid sker i direkt anslutning till ett generellt led.) Vidare, eftersom samtal har utbredning i tid, kan det preciserande hjälpledet betraktas som en resurs talaren tillgriper när han/hon inser att ett alldeles nyss realiserat led brister i precision. Se nedanstående exempel:

Exempel (56)

(Tema K: P20:5c) Deltagare: Polisman / Misstänkt

→ 1 P : förmögenhet? (1s) har du mycke pengar på ban[ken?]
2 M : [näe:]
3 för närvarande ingenting-hh.

Preciserande hjälpfråga : har du mycke pengar på banken

Pausen efter polismannens [förmögenhet] indikerar en förväntad respons. Då ingenting sker, fortsätter polismannen med ett preciserande tillägg.

I vanliga fall förekommer ingen paus över huvud taget mellan huvudled och den preciserande hjälpfrågan. I nedanstående exempel gör polismannen en "rush through" in i hjälpfrågan:

Exempel (57)

(Tema K: P29:8ab) Deltagare: Polisman / Misstänkt

1 P : eh: va säger du om brottslighetstanken =erkänner
2 du eller förnekar du förberedelsen här eller?
3 M : nä, förberedelsen e ju själv-(.)
4 P : ja.
5 M : klar.

¹⁰⁶ Om det tredje ledet, [eller kan de va nån annans balkong], se avsnitt 6.8.3 Generaliserande frågeyttranden.

Preciserande hjälpfråga : erkänner du eller förnekar du förberedelsen här eller

Precisering kan ske i alla frågeformer. I nedanstående exempel utgörs huvudledet och hjälpfrågan av två B-händelser:

Exempel (58)

(Tema K: BU10:3bc) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : å så fick du då den här killen som väger >två tusen
2 åttahundrasjuttio< den (.) i- i X-ember åttisju å de
3 va som sagt va planerat.
4 K : mm.
→ 5 B : .hh han mår bra? =de e inga (.) kraftiga allergier
6 eller nånting sånt? (.) [som han lider av?]
7 K : [nä, han håller på] ((forts.))

Preciserande hjälpfråga : de e inga kraftiga allergier eller nånting sånt som han lider av

En relativt stor grupp av de preciserande hjälpfrågorna (16,1%) utgör - som i Exempel (58) - vad som kan betraktas som *svarsförslag* (eller vad jag tidigare har kallat *föregripande presumtvt svar*) till huvudledet. Talaren ställer en fråga varpå han/hon lägger till ett svarsförslag i form av en fråga, se nedanstående exempel:¹⁰⁷

Exempel (59)

(Tema K: P29:3b) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : va har du för nån skolutbildning? =du har gått i:
2 grundskola vissa år?
3 M : nje år.

Svarsföreslående hjälpfråga : du har gått i grundskola vissa år

Exempel (60)

(Tema K: P29:3c) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : va har du hatt för nära anställningar? har du vatt
2 hos den här arbetsgivaren hela tiden eller?
3 M : ja.

Svarsföreslående hjälpfråga : har du vatt hos den här arbetsgivaren hela tiden eller

I både Exempel (59) och (60) lägger polismannen till ett frågeyttrande som i sig innehåller ett möjligt svar på föregående fråga. Båda utdragen är hämtade från ett och samma polisförhör och förekommer alldeles i början av samtalet. Polismannen går, helt enligt rutin, igenom den misstänktes personalia, d.v.s. födelseort, tidigare efternamn, inkomster, arbete etc. Det är nog inte fel att utgå ifrån att det mesta av denna procedur "går som på räls" för polismannen. Han/hon har antagligen hållit förhör vid ett flertal tidigare tillfällen och vunnit en hel del erfarenheter från dessa. En hel del av frågorna är av enkel art, som t.ex. frågor om skolutbildning. Så gott som varje svensk medborgare har gått i grundskola varför det knappast kan anses vågat

¹⁰⁷ Ofta kallat *ledande frågor*.

att utgå från att detta även skulle gälla den misstänkte i ovanstående exempel. Dessutom är det, så länge polismannen lyckas pricka in rätt sorts svar, ett väldigt ekonomiskt och tidsbesparande sätt att bedriva ett förhör på.

De svarsföreslående hjälpfrågorna förekommer som mest i just polisförhören. Detta kan bero på flera olika saker. För det första, som nyss nämndes, är det ett ekonomiskt och tidsbesparande sätt. Begränsade resurser i olika dimensioner tvingar polismannen till att handla effektivt och inte dra ut på tiden i onödan. Till sin hjälp har han/hon en rutin och en rad erfarenheter från tidigare polisförhör. Förhørsprotokollet är standardiserat enligt vissa bestämmelser. Det mesta (för att inte säga så gott som allt) är bestämt på förhand. Mycket av det som trots allt måste gås igenom, kan polismannen gissa sig till enbart med hänvisning till det sunda förnuftet. För det andra, i båda polisförhören som ingår i min empiri har respektive misstänkt erkänt sig skyldig till respektive brott. Man kan utan större svårigheter tänka sig in i deras situation. De är båda ganska unga och båda förstagångsförbrytare. Det är en besvärlig situation, de är förlägna, talar med svag röst, svarar kortfattat och tycks över huvud taget ha ett väldigt dåligt samvete för de lagöverträdelser de gjort. Samtidigt har vi förhørsledaren, en polisman, som försöker få sig en bild av ett händelseförlopp. En berättelse ska föras från mun till papper som underlag till en eventuell rättegång. Detta skulle kunna förklara polismannens agerande, d.v.s. han/hon inser den misstänktes allehanda former av obehag och hjälper därför till att få berättelsen framlagd.

I min empiri förekommer det inga preciserande/svarsföreslående hjälpfrågor i domstolsförhandlingarna. Detta kan också ha sina förklaringar. Här råder helt andra förhållanden än de under polisförhöret. Vittnet ska *med egna ord* berätta vad han/hon har iakttagit. Domstolsförhandlingen är både "öppen" och "fokuserad" på en och samma gång. Åklagaren och försvararen håller sig ifrån att leda vittnet till att svara på ett specifikt sätt. Istället försöker de få vittnet att tala så obehindrat som möjligt - att självant komma in på och ta upp de sakförhållanden som rör brottet - samtidigt som de ofta är primärt intresserade av detaljerna i målet. Däremot vore det att gå för långt att föreslå ett svar.

De preciserande/svarsföreslående hjälpfrågorna avslutas ofta med frågepåhängen "eller" och signalerar därmed möjligheten att huvudledet kan ha ett annat svar än just det föreslagna:¹⁰⁸

Exempel (61) - Jämför med Exempel (59)

(Tema K: P20:4) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : yrke eller t*it*el? =gå*r* du i sk*o*la eller?
- 2 M : eh ja.

En preciserande/svarsföreslående hjälpfråga positionerar sig **alltid** efter huvudledet.

6.8.2 Premissundersökande frågeyttranden

Den premissundersökande hjälpfrågan har samma funktion som det premissgivande påståendet med den skillnaden att istället för att *ange* de förutsättningar under vilka huvudledet kan besvaras, så *efterfrågas* nu desamma, se nedanstående exempel:

¹⁰⁸ Jfr. Lindström, 1999.

Exempel (62)

(Tema K: A28:20b) Deltagare: Försvare / Vittne nr. 2 (honom = den tilltalade)

- 1 F : e de honom? (.) känner ni igen honom?
- 2 V2 : ah, ja känner igen honom.

Premissundersökande hjälpfråga : känner ni igen honom

Försvarens andra led är den förutsättning under vilken vittnet kan peka ut den tilltalade. Om vittnet inte känner igen honom, så kan han/hon ej heller peka ut honom som den skyldige. (Därmed ej sagt att den tilltalade är skyldig i och med att vittnet känner igen honom.) Jämför nedanstående exempel:

Exempel (63)

(Tema K: A28:12a) Deltagare: Åklagare / Vittne nr. 1 (den = en bil med onykter förare)

- 1 Å : eh hade den- hur kommer det sej att den hade kommit
- 2 ur >sikte< för er? =ni e också på X-gatan?
- 3 V1 : ja.
- 4 Å : ja?
- 5 V1 : vi går opp å ska gå opp till V-gatan fyra ((forts.))

Premissundersökande hjälpfråga : ni e också på X-gatan

Om V1 och hans vän står på X-gatan, så borde inte bilen komma ur deras sikte. (Notera att V1 först tolkar hjälpfrågan, här en B-händelse, som en självständig fråga. Detta är ännu ett belägg för att den sist ställda frågan tenderar annullera tidigare ställda frågor.)

Den premissundersökande hjälpfrågan innehar nästan alltid (85,7%) sista position.

6.8.3 Generaliserande frågeyttranden

Den generaliserande hjälpfrågan agerar på motsatt håll i förhållande till den preciserande hjälpfrågan, d.v.s. den vidgar extensionen hos föregående led, se nedanstående exempel:

Exempel (64)

(Tema K: A28:9) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : (j)aha. här nån talat om för dej vilken balkong som
- 2 skulle ha skadats vid den här olyckan? =skulle de ha
- 3 vari[t]
- 4 T : [nä.]
- 5 Å : (.) just din balkong eller kan de va nån annans
- 6 balkong?
- 7 T : ja =de e ingen som har sagt vilken balkong de kan va.

Generaliserande hjälpfråga : eller kan de va nån annans balkong

Medan åklagarens andra led [skulle de ha...] *preciserar* huvudledet, så kommer åklagarens tredje led [eller kan de va...] att *generalisera* andra ledet. Jämför relationen mellan [specifik

balkong] och [nån annans balkong]. Det senare uttrycket refererar till alla balkonger befintliga i hela universum. På detta sätt är det tredje ledet en generaliserande hjälpfråga.

Den generaliserande hjälpfrågan har ingen fix position i den flerledade frågan. Däremot kan den (likt den preciserande hjälpfrågan, d.v.s. per definition) inte inneha första position.

6.8.4 Förvarnande frågeyttranden

Den förvarnande hjälpfrågan har samma funktion som det förvarnande påståendet med den skillnaden att uttrycket denna gång är ett frågeyttrande, se nedanstående exempel:

Exempel (65)

(Tema K: E201:8) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

- 1 S : å: får- får ja fråga en annan sak =dina kompisar, va
- 2 har du för kompisar?
- 3 K : ha har en del bra kompisar ((forts.))

Förvarnande hjälpfråga : å får ja fråga en annan sak

Exempel (66)

(Tema K: P29:25) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : ja, ska vi citera nåt fint här? =hur >kände< du dig
- 2 rent spontant? =du sa att--?
- 3 M : ah ja har vart magsjuk förut men-eh de va ick- (.)
- 4 inte jämförbart för min del.

Förvarnande hjälpfråga : ja, ska vi citera nåt fint här

De förvarnande hjälpfrågorna tillhör oftast en grupp inarbetade uttryckssätt som används för att projicera en viss fortsättning. De utgör ingen essentiell del av den kommunikativa handlingen, men är inte desto mindre talsegment som kan klassificeras som frågor.

Den förvarnande hjälpfrågan har ingen fix position i den flerledade frågan men infinner sig alltid (och är den enda hjälpfrågan som kan infinna sig) innan huvudledet.

6.8.5 Avstämmande frågeyttranden

Slutligen har vi de hjälpfrågor som efterfrågar det som jag har valt att kalla *avstämning*, d.v.s. att talaren efterfrågar den andres t.ex. samtycke, värdering av eller åsikt om något, tillåtelse att utföra en viss handling etc., se nedanstående exempel:

Exempel (67)

(Tema K: A28:27) Deltagare: Försvare / Vittne nr. 3

- 1 Å : själva kollisionen eller dom båda kollisionerna du
- 2 nämner om (.) har alltså ingen som du har träffat
- 3 personligen sett? e de riktigt uppfattat av mej?
- 4 V3 : balkongen e de ingen som personligen har sett.

Avstämmande hjälpfråga : e de riktigt uppfattat av mej

Den avstämmande hjälpfrågan efterfrågar specifikt den andres åsikter eller attityd till någonting i det föregående. Därför kan den inte inneha första position i den flerledade frågan.

6.9 Frågeyttrandets funktioner i struktorkategorierna

Som Tabell (6) redovisar, innehåller 92 av de två- och treledade frågorna två eller flera frågeyttranden. Dessa har alla varierande funktioner och kan nu sammanställas i följande tabell:

Tabell (11) - Hjälpfrågans funktioner i struktorkategorierna

Kategori	Antal		Huv.	Prec.	Förv.	Prem.	Gen.	Avst.
[F + F]	61	(1)	60	-	1	-	-	-
		(2)	5	47	-	4	3	2
[F + F + F]	16	(1)	14	-	2	-	-	-
		(2)	5	10	-	-	1	-
		(3)	2	11	-	-	3	-
[P + F + F]	12	(1)	12	-	-	-	-	-
		(2)	2	10	-	-	-	-
[F + P + F]	2	(1)	1	-	1	-	-	-
		(2)	1	1	-	-	-	-
[F + F + P]	1	(1)	1	-	-	-	-	-
		(2)	-	1	-	-	-	-
Totalt	92							

Tabell (11) visar - i likhet med Tabell (9) - att det finns en "urtyp" även för frågeyttrandet i flerledade frågor, nämligen [F + F]. I 90 fall av 92 (97,8%) följs huvudledet av ännu ett frågeyttrande. Därpå kan turen förlängas med antingen ännu ett frågeyttrande eller ett påstående. (Notera att i 16 fall av 17 (94,1%) motsvaras denna förlängning av ett frågeyttrande. Detta tyder återigen på att ett frågeyttrande prefererar ännu ett frågeyttrande.) Om huvudledet följs av ett frågeyttrande, så kommer detta med största sannolikhet (79,3%) att ha funktionen att precisera huvudledet. (Notera dessutom att i struktorkategorin [P + F + F] är det första frågeyttrandet alltid huvudled, något som kan bekräfta urtypen för påståenden, d.v.s. [P + F].)

Den väldiga övervikten av preciserande hjälpfrågor tyder på att experter vet vad de ska/kan fråga om och kan använda en svarsinringande teknik.

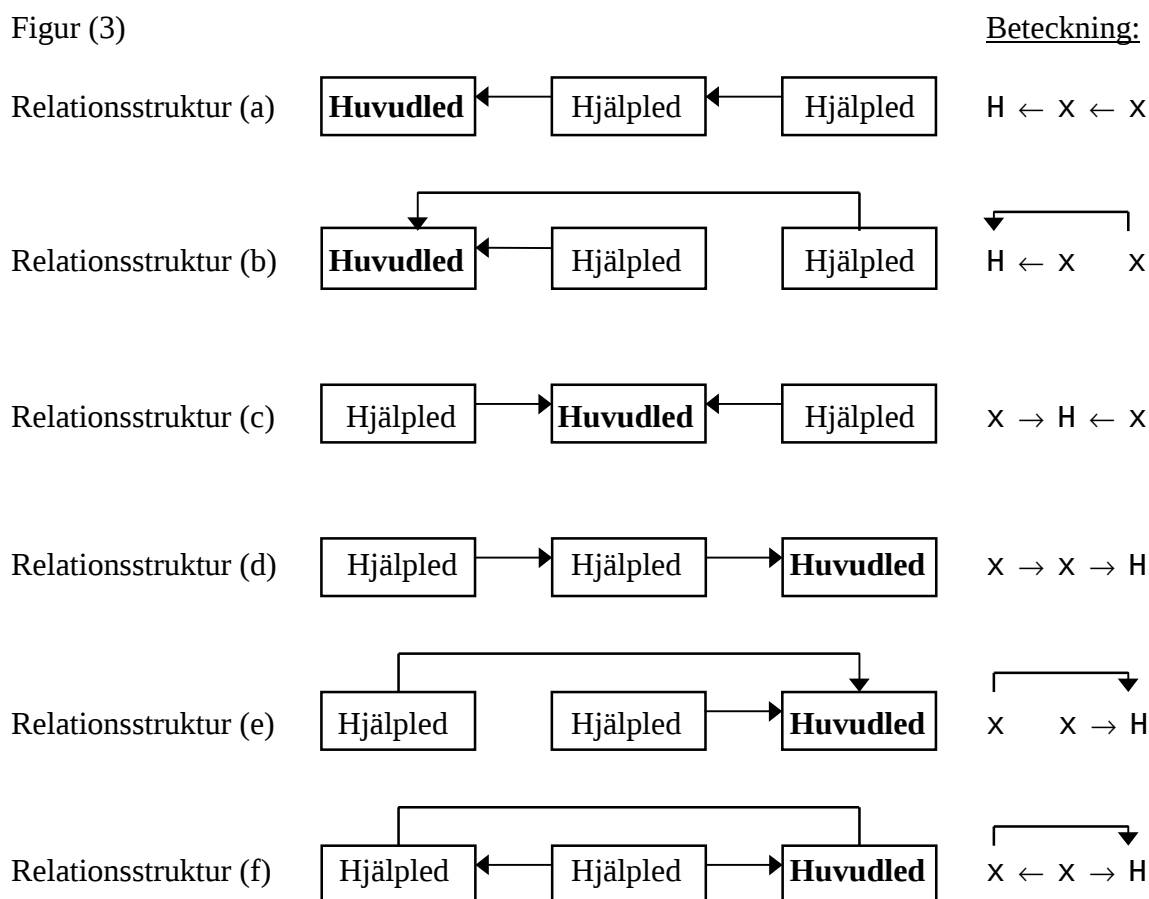
6.10 De ingående ledens interrelation

Ovanstående avsnitt domineras av analyser av de ingående ledens *funktion* i den flerledade frågan. Ett återanknytande hjälpled har till uppgift att föra någonting tidigare sagt åter på tal. En generaliserande hjälpfråga har till uppgift att vidga ett föregående leds extension. Vad som ännu ej har behandlats är till *vilket led* just dessa funktioner är relaterade. I avsnitt 6.2 påstod jag att hjälpledet (både då det motsvaras av ett påstående eller ett frågeyttrande) *oftast* är en bestämning till huvudledet. Detta stämmer också, men enbart så länge vi har att göra med två-

ledade frågor. Detta betyder, att för varje tvåledad fråga gäller att ena ledet med nödvändighet är huvudled och det andra ledet (bortsett från de flerledade frågor med mer än ett huvudled) med nödvändighet antingen är ett till huvudledet underordnat (a) påstående eller (b) frågeyttrande. För de tvåledade frågorna finns inga andra varianter. Det enda vi kan laborera med, är i vilken ordningsföljd de kommer. Därmed har jag i det ovanstående inte bara angivit hjälpledens *funktion* bland de tvåledade frågorna. Om hjälpledets funktion i en tvåledad fråga t.ex. är att precisera huvudledet - vilket framgår i Tabell (9) och (11) - så är detta också den relation som råder mellan huvudled och hjälpled. Emellertid blir det avsevärt mer komplicerat om man istället tittar på treledade och därutöver flerledade frågor. De möjliga kombinationerna ökar dramatiskt och relationsstrukturen blir betydligt mera invecklad.

Vidare, eftersom t.ex. ett preciserande hjälpled inte med nödvändighet preciserar huvudledet, måste vi kunna tala om hjälpled och hjälpfrågor på olika nivåer, d.v.s. (1) de som är riktade mot ("hjälp") huvudledet respektive (2) de som är riktade mot annat led än huvudledet. Därmed inte sagt att varje treledad fråga har hjälpled och/eller hjälpfrågor på olika nivåer, se nedanstående figur:

Figur (3)

Figur (3) åskådliggör de sex relationsstrukturer som återfinns i det empiriska materialet. I det första fallet - relationsstruktur (a) - förekommer hjälpled på två olika nivåer. Det första hjälpledet (direkt till höger huvudledet) är riktat mot huvudledet medan det andra hjälpledet är riktat mot det första hjälpledet. Denna variant finner vi t.ex. i nedanstående utdrag:

Exempel (68)

(Tema K: A28:9) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 A : (j)aha. har nån talat om för dej vilken balkong som
- 2 skulle ha skadats vid den här olyckan? =skulle de ha
- 3 vari[t]
- 4 T : [nä.]
- 5 A : (.) just din balkong eller kan de va nån annans
- 6 balkong?

L1 : har nån talat om för dej vilken balkong som skulle ha skadats vid den här olyckan

L2 : skulle de ha varit just din balkong

L3 : eller kan de va nån annans balkong

L1 är den flerledade frågans huvudled. L2 preciserar L1. Sist kommer en generalisering, d.v.s. L3 generaliserar L2. (Det senast sagda är riktat mot det direkt föregående.)

I relationsstruktur (b) har vi ett huvudled följt av två hjälpled som båda är riktade mot huvudledet (och inte mot varandra), se nedanstående utdrag:

Exempel (69)

(Tema K: A28:8b) Deltagare: Aklagare

- 1 A : eh hur såg dom ut? va de >inbuktningar<? (.) va de
- 2 krossat glas eller nånting sånt?

L1 : hur såg dom ut

L2 : va de inbuktningar

L3 : va de krossat glas eller nånting sånt

Både L2 och L3 preciserar L1. Anledningen till att betrakta både L2 och L3 som riktade mot L1 beror på att inte något av hjälpleden är överordnat eller underordnat det andra hjälpledet. De befinner sig på samma semantiskt-hierarkiska nivå och är i denna mening jämbördiga.

Relationsstruktur (c) illustrerar en treledad fråga där andra ledet utgör huvudled och där de två hjälpleden båda är riktade mot huvudledet, se nedanstående utdrag:

Exempel (70)

(Tema K: P20:5a) Deltagare: Polisman

- 1 P : nu kommer en konstig fråga här. (1s) >arbetsför å
- 2 hälsotillstånd?< =om du e frisk eller om du lider av
- 3 nåra sjukdomar.

L1 : nu kommer en konstig fråga här

L2 : arbetsför å hälsotillstånd

L3 : om du e frisk eller om du lider av nåra sjukdomar

I Exempel (70) är L1 och L3 riktade mot L2. L1 är ett förvarnande hjälpled som banar väg för L2. L3 är ett definierande hjälpled.

I relationsstruktur (d) är första ledet ett hjälpled (oftast förvarnande) riktat mot nästa led. Det andra ledet är ännu ett hjälpled som i sin tur är riktat mot huvudledet, se nedanstående utdrag:

Exempel (71)

(Tema K: BM4:5a) Deltagare: Barnmorska

- 1 B : då ska vi se. tjutredje i andra hade du sista mens.
2 å den va helt normal tycker du?

L1 : då ska vi se

L2 : tjutredje i andra hade du sista mens

L3 : å den va helt normal tycker du

L1 är ett förvarnande hjälpled och därför riktat mot L2. L2 är i sin tur ett bakgrundspåstående till (och därför riktat mot) L3.

I relationsstruktur (e) förekommer två hjälpled innan huvudledet. Hjälplederna är båda riktade mot huvudledet men inte till varandra, se nedanstående utdrag:

Exempel (72)

(Tema K: P29:12a) Deltagare: Polisman

- 1 P : du köpte den här gamla bilen °då så att säga° =du eh-
2 du prata (.) om värnplikten. =va de i >samband< me
3 att du ryckte in då eller?

L1 : du köpte den här gamla bilen då så att säga

L2 : du prata om värnplikten

L3 : va de i samband me att du ryckte in då eller

L1 är ett bakgrundspåstående till L3 och som inte går att betrakta som relaterat till L2. L2 är ett återanknytande hjälpled och riktat mot L3.

I relationsstruktur (f) har vi två hjälpled innan huvudledet. Båda är riktade mot huvudledet. Det andra hjälpledet är dessutom riktat mot det första hjälpledet, se nedanstående utdrag:

Exempel (73)

(Tema K: A28:20d) Deltagare: Domare

- 1 D : jaha, de e ersättning av allmänna medel som utgår
2 här. då får man >tretti kronor< i timmen. (.) hur
3 många timmar va de?

L1 : jaha, de e ersättning av allmänna medel som utgår här

L2 : då får man tretti kronor i timmen

L3 : hur många timmar va de

L1 är ett bakgrundspåstående, [ersättning], som preciseras av L2, [tretti kronor i timmen]. Samtidigt utgör L2, just som L1, ett bakgrundspåstående till L3. (I min klassificering har jag emellertid betraktat led som t.ex. L2 som preciserande hjälpled.)

Därmed är följande sammanställning möjlig:

Tabell (12) - De ingående ledens interrelation i treledade frågor

Strukturkat.	$H \leftarrow X \leftarrow X$	$\overleftarrow{H \leftarrow X} \quad X$	$X \rightarrow H \leftarrow X$	$X \rightarrow X \rightarrow H$	$\overrightarrow{X \quad X \rightarrow H}$	$\overrightarrow{X \leftarrow X \rightarrow H}$	
$[P + P + F]$	-	-	-	5	2	12	19
$[F + F + F]$	6	4	3	-	-	-	13
$[P + F + F]$	-	-	10	0	0	0	10
$[F + P + P]$	0	2	-	-	-	-	2
$[F + P + F]$	0	1	-	1	0	0	2
$[P + F + P]$	-	-	1	-	-	-	1
$[F + F + P]$	0	0	1	-	-	-	1
Totalt	6	7	15	6	2	12	48

Tecknet [-] markerar att strukturkategorin per definition (och därmed på logiska grunder) inte kan ha något utfall i aktuell relationsstruktur. Exempelvis kan det inte finnas ett huvudled på första ledposition i strukturkategorin $[P + P + F]$. Strukturkategorin $[F + F + F]$ utesluts ur de tre sista relationsstrukturerna eftersom ett huvudled, per definition, antingen utgörs av det första eller andra frågeyttrandet. Tecknet [0] markerar att strukturkategorin inte har något utfall i aktuell relationsstruktur men att det per definition (och därmed på logiska grunder) skulle vara fullt möjligt. Exempelvis är det fullt möjligt för strukturkategorin $[P + F + F]$ att ha sitt huvudled på sista ledpositionen. Längst till höger anges antalet flerledade frågor inom respektive strukturkategori. Vid en jämförelse med Tabell (6), så fattas det fem flerledade frågor. Dessa utgörs av flerledade frågor med mer än ett huvudled och ignoreras därför i ovan redovisning.

Tabell (12) ger än en gång belägg för att det finns skäl att tala om ”urtyperna” $[P + F]$ respektive $[F + F]$. I strukturkategorierna $[F + F + F]$ och $[P + F + F]$, som alltså motsvarar 23 av de 48 treledade frågorna (47,9%), är *första* frågeyttrandet - just som i urtypen $[F + F]$ - huvudled. I strukturkategorierna $[P + P + F]$, $[P + F + F]$, $[F + P + F]$ samt $[P + F + P]$, som alltså motsvarar 32 av de treledade frågorna (66,7%) finns urtypen $[P + F]$ inbäddad.

Som Tabell (12) visar är relationsstruktur (c) den vanligaste. Notera att denna relationsstruktur också har det största utfallet i strukturkategorin $[P + F + F]$ som kan sägas utgöras av båda urtyperna för den flerledade frågan. En möjlig slutsats av detta är att ett påstående prefererar ett frågeyttrande, medan ett frågeyttrande prefererar ännu ett frågeyttrande. Dessutom, om hjälpledet motsvaras av ett påstående, så infinner det sig mest sannolikt innan huvudledet. Om hjälpledet motsvaras av ett frågeyttrande, så infinner det sig mest sannolikt efter huvudledet.

Det är nu min avsikt att analysera den flerledade frågans yttre struktur.

7. ANALYS 3: YTTRE STRUKTUR

Innehåll : Analys av den flerledade frågans yttre struktur.

7.1 Grund och effekt

Den flerledade frågan har, eftersom den ofta ingår som del ett större sammanhang, ofta sin grund i det föregående. Vidare, eftersom den utför en kommunikativ handling, har den effekt på det efterföljande. Därför bör en studie om flerledade frågor även säga någonting om dess yttre struktur. Detta kapitel har sin tyngdpunkt på de ko-textuella faktorer som *föregår* en flerledad fråga och som därmed kan antas vara orsak till den flerledade frågans uppkomst. I det föregående - i avsnittet om flerledade frågor med mer än ett huvudled - diskuterades hur den sistnämnda frågan, i en följd av flera frågor uppå varandra, tycks annullera föregående frågor. Jag har i så gott som alla utdrag ovan inkluderat den flerledade frågans svar (eller åtminstone inledningarna på dessa svar). Sammantaget visar alla att ”annulleringsprincipen” även gäller de flerledade frågor som enbart har ett huvudled, även om den andra (eller senare) frågan i detta sammanhang snarare preciserar än annullerar föregående frågor. I detta kapitel ska jag inte titta så mycket på vilket svar som den flerledade frågan leder till, utan snarare vad den flerledade frågan tycks etablera/göra gällande för det som därefter följer.

7.1.1 Flerledade frågor vid byte av topik eller topikal aspekt

En del flerledade frågor infinner sig i det skede då talaren genomför ett s.k. *topikskifte*, d.v.s. byte av samtalsämne till ett nytt ämne med liten eller ingen som helst koppling till föregående samtalsämne. Givetvis håller sig domstolsförhandlingen, polisförhören (etc.) till det som är betingat av själva verksamheten. Ett topikskifte inom t.ex. domstolsförhandlingen kan exempelvis innebära att man efter att ha talat om en bils skador, hur dessa skador uppstått, vem som kan tänkas ha åsamkat bilen dessa skador (etc.), istället börjar tala om en skadad balkong och således etablerar en ny topik. En variant är också att tala om skifte av *topikal aspekt*, d.v.s. att man förvisso håller sig inom samma övergripande ämne, men att man för in en mer eller mindre ny aspekt i detta sammanhang.

För att lyckas genomföra ett topikskifte (eller skifte av topikal aspekt) krävs en övergång för att lämna den föregående topiken. Det är i dessa skeden som en hel del flerledade frågor infinner sig. På så sätt kan t.ex. det första ledet markera att något nytt ska komma (och därmed implicera att det föregående är avslutat), något som t.ex. kan markeras lexikalt, medan det substantiella innehållet i det andra och eventuellt senare led har direkt relevans för den nya topiken.

En ny topik ska inte förstås som ett i pågående samtal ej tidigare behandlat samtalsämne. Istället innebär topikskifte (eller skifte av topikal aspekt) att man går från något till något annat, oavsett om detta resulterar i någonting *helt nytt* eller i något som faktiskt har behandlats i ett tidigare skede. Detta kan, inledningsvis, jämföras med föregående kapitelns analyser av återanknytande hjälpled, se nedanstående utdrag:

Exempel (74)

(Tema K: A54:6abc) Deltagare: Aklagare / Vittne (Nilsson = tilltalad)

- 1 Å : .hh efter den här-eh sjutti-(.)begränsningen, (1s)
- 2 så blir de nittiväg igen.
- 3 V : ja.
- 4 (1s)
- 5 Å : .hh eh å där-- =hur e de? =smalnar vägen där i
- 6 förhållande ti(11) hur vägen va innan?
- 7 V : den smalnar. =ja ((hostar)) (1s) de e ju nåra
- 8 hundra meter som den fortsätter då förbi-eh: (.)
- 9 bensinstationen där å sen-eh (.) blir vägen smal.
- 10 Å : °ha.°
- 11 V : fram (e)mot bron.
- 12 (6s)
- 13 Å : Nilsson säger att de va: massor av trafik på den här
- 14 vägsträckan å de va-- skulle va omöjligt att hålla
- 15 den här hastigheten. .hh (.) va säger du om de?
- 16 V : .hh (.) eh: de va ingen hh.(.) ytterligare trafik
- 17 hh. (...) från F-stadkorset å fram mot G-stadkorset.

I utdraget talar man först om en specifik vägs förändringar av hastighetsbegränsningar, därpå om vägens bredd. Från rad 13 för åklagaren in ett nytt ämne (Nilssons utsaga), d.v.s. att vägen vid tillfället för hastighetskontrollen var hårt trafikerad, något som vittnet vederlägger. Här förekommer byte av topikal aspekt snarare än ett renodlat topikskifte. (Vägens tillåtna hastighet och bredd har direkt relevans i förhållande till vilka hastigheter som därmed är möjliga att hålla.) Notera hur åklagaren på rad 13 återanknyter till vad den tilltalade själv har sagt vid tidigare tillfälle i domstolsförhandlingen. För att kunna ställa Nilssons utsaga mot vittnets egen version av händelsen, krävs att åklagaren först måste ta upp vad Nilsson har sagt och sedan fråga hur vittnet ställer sig till Nilssons utsaga. Det skulle m.a.o. vara en alltför komplex uppgift att etablera ett kommunikativt projekt inom ramen för ett enda led. Samtidigt etablerar åklagaren ett skifte av topikal aspekt genom att just återanknyta till Nilssons utsaga.

Nedanstående utdrag visar hur flerledade frågor kan infinna sig vid topikskiften:

Exempel (75)

(Tema K: BM4:1-2) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : .hh sen så e de nog- läste ja nånstans att
- 2 de: beror (.) på vilken >äggstock< du har blivit
- 3 gravid ifrån.
- 4 K : jaha:
- 5 B : ((skr[attar]))
- 6 K : [((skratt)ar)]
- 7 B : nånting- de va nån som hade forskat och kommit fram
- 8 till att (.) fol- blev man gravid från höger sida
- 9 mådde man mer illa.
- 10 (1,5s)
- 11 B : ((skr[attar]))
- 12 K : [thh.]
- 13 B : .hhh
- 14 K : ah, °de k[an]
- 15 B : [mm.] ((fortsättning nästa sida))

16 K : man inte bli.[°]
 → 17 B : nä, de kan man inte. .hh (..) nu ska vi se =den-eh
 18 hh. (.) du har precis gått in i vecka >tie<.
 19 K : m[m.]
 20 B : [an-] (1s) andra dan eller? =nio plus sex (x[xx]?)
 21 K : [mm.]

I ovanstående utdrag genomför barnmorskan topikskifte från ett lättsamt samtal om nya forskningsrön till en topik om hur långt den gravida kvinnan är gången. I gränsen mellan de två topikerna infinner sig en flerledad fråga (rad 23) med ledfördelningen:

L1 : nu ska vi se
 L2 : du har precis gått in i vecka tie
 L3 : andra dan eller
 L4 : nio plus sex (xxx)

Notera att barnmorskans flerledade fråga förekommer i en tur som inleds med en avrundande kommunikativ handling - d.v.s. [nä, de kan man inte] - och som inte kan betraktas som en del av den flerledade frågan, men däremot som ett fullständigt led. Ledet kan inte ingå i ett gemensamt kommunikativt projekt med övriga led inom turen. Notera även att barnmorskan, efter det avrundande ledet, gör en inandning följt av en kort paus vilket markerar gränsen mot nästa aktivitet. Övergången sker via L1 som alltså är ett förvarnande hjälpled och därför har ett starkt projicerande inslag. Uttrycket [nu ska vi se], och i synnerhet adverbialet [nu], har den effekten att lämna "då" och inrikta sig på "nu". (Samma diskussion fördes i analyskapitlet angående uttrycket "här", jfr. "nu ska vi se här".) På detta sätt markerar L1 på en och samma gång att föregående aktivitet är avslutad och att nästa *redan* har tagit vid. Ovan redovisade fördelning tar inte upp det ledfragment som förekommer mellan L1 och L2, [=den-eh]. Barnmorskan genomför en "rush through" från L1 in i ledfragmentet vilket härmed ger starkt intryck av att hon avser att behålla turen. På så sätt är hon också i kontroll av det som närmast ska ske. Efter en kort paus fortsätter hon med L2 och den flerledade frågan är ett faktum.

Barnmorskan använder samma metod vid flera olika tillfällen under samtalets senare skeden. Jämför nedanstående utdrag:

Exempel (76)

(Tema K: BM4:5a) Deltagare: Barnmorska / havande kvinna

1 B : har du ätit några mediciner (xxx)?
 2 K : °.nä°
 3 B : inte blivit vaccinerad eller röntgad heller?
 4 K : nä.
 → 5 B : .nä (..) då ska vi se, =tjusjätte i >andra< hade du
 6 sista mens och den va >helt normal< tycker d[u?]
 7 K : [mm.]

Exempel (77)

(Tema K: BM4:7b) Deltagare: Barnmorska / havande kvinna

1 B : °dina alkoholvanor?°
 2 K : inga nu. ((fortsättning nästa sida))

3 B : ing[a nu.]
 4 K : [hmff.]
 5 B : ja. då så. ja du vet att vi (.) pratar om (xxxxx)?
 6 K : .ja
 → 7 B : mm. .hh å då s:ka vi se här. (.) nitti nolltvå fick
 8 du en flicka som vägde tretusen trehundratio,
 9 K : °.m[m°]
 10 B : [de] va en helt normal förlossning?
 11 K : mm.

Barnmorskans uttryck [{då, nu} ska vi se] visar på en mycket vanlig och rutiniserad metod för topikskifte, i synnerhet i institutionella sammanhang. Det är barnmorskan som styr samtalet och dess vändningar från ett ämne till ett annat. Det är hon som vet vilka frågor som ska ställas och i vilken ordning det ska ske. Därför vilar det också ett stort ansvar på henne, d.v.s. ansvaret att leda samtalet in i de riktningar som är på förhand bestämda. Under vissa delar av samtalet hörs det tydligt att barnmorskan för anteckningar. Det finns m.a.o. ett formulär vilket inte minst visar sig vid de tillfällen då det förekommer elliptiska frågor. Formuläret har en rad frågor som ska besvaras, och ibland går det väldigt fort i fråga-svarsekvenserna. Däremot, vad formuläret inte kan bistå med, är hur man ska gå till väga vid topikskiften. Uttrycket [{då, nu} ska vi se] är barnmorskans egen inarbetade, rutiniserade kommunikativa metod för att överbrygga glappet mellan två helt olika topiker. ("Inarbetad" eftersom barnmorskan använder uttrycket vid upprepade tillfällen och oftast i ett väldigt snabbt tempo.)

Det intressanta för denna uppsats är, att om uttrycket inkluderas i en tur med ett frågelyttrande, så kan resultatet bli en flerledad fråga (som bl.a. i alla ovanstående utdrag). Uttryck som [nu] och [här] och [ska vi se] har ett starkt framåtpekande inslag. De implicerar att någonting nytt ska ske, och att det ska ske "här" och "nu". Det är egentligen en ganska abrupt metod i den meningen att den knappast går att betrakta som ett stegvis förflyttning. I de två domstolsförhandlingar som utgör del av min empiri sker övergångarna mindre dramatiskt. Just "stegvis" är ett beskrivande ord i sammanhanget. Man går lugnt framåt, konstaterar saker och ting, avrundar gärna varje topik med några sekunders tystnad.

7.1.2 Flerledade frågor vid missförstånd

En del flerledade frågor har till uppgift att uppklara (och infinner sig därför vid) missförstånd:

Exempel (78)

(Tema K: A28:8f) Deltagare: Åklagare / Tilltalad

1 Å : ((bl.)) .hh ((suckar)) eh: (.) sen har de talats om
 2 att en balkong har blivit (1,5s) skadad. =de har
 3 varit de här <väggskyddet> på balkongen då som har
 4 ((←)) (.) spräckts.
 5 T : mm.
 6 Å : har du blivit påvisad vilken balkong de skulle vara?
 7 T : ah =ja (h)ar fått en räkning på min balkong. (1s) på
 8 den här summan =fast de e ingen som har gjort nåt
 9 på den. (.) inte lagat den alltså men de (hade väl
 10 ing[en betydelse].]
 11 Å : [men (.) de] e på din egen balkong j[a:.]
 12 T : [de] e
 ((fortsättning nästa sida))

13 på min balkong.
→ 14 Å : (j)aha. har nån talat om för dej vilken balkong som
15 skulle ha skadats vid den här olyckan? =skulle de ha
16 vari[t]
17 T : [nä.]
18 Å : (.) just din balkong eller kan de va nån annans
19 balkong?
20 T : ja =de e ingen som har sagt vilken balkong de kan
21 va.
22 Å : nähä.

Utdraget inleds med att åklagaren etablerar ett nytt kommunikativ projekt, d.v.s. utredningen kring en balkong och dess skador. Etableringen äger rum i ett topikskifte och leder även här till en flerledad fråga (se raderna 1 - 6). Notera nu att åklagaren (på rad 6) trycker på uttrycket [påvisad]. Det är, i alla fall i efterhand, uppenbart att åklagaren vill veta om någon har talat om för den tilltalade vilken balkong som har blivit skadad. Den tilltalade missförstår frågan och börjar berätta om sin egen balkong och att den har skador etc. Efter den tilltalades tur är åklagaren tillbaka med samma fråga, denna gång en aning tydligare. (Istället för "påvisad" används nu uttrycket "talat om".) Notera att åklagaren denna gång lägger prosodisk betoning på uttrycket [vilken] (rad 14). Denna gång förstår den tilltalade frågan och svarar att det inte finns någon [som har sagt vilken balkong de kan va.].

Observera att den tilltalade, genom att besvara den första frågan på ett "felaktigt" sätt, (med största sannolikhet omvedvetet) undviker att nämna något samband mellan sin egen balkong och den balkong som har skadats vid olyckan. (Att berätta att man har fått en räkning på en skadad balkong är inte detsamma som att ha blivit påvisad vilken balkong som har blivit skadad vid en specifik olycka.) Även i nästa utdrag är det ett missförstånd som föranleder uppkomsten av en flerledad fråga.

Exempel (79)

(Tema K: A28:14a) Deltagare: Domare / Försvare / Vittne nr. 1

1 D : har advokaten frågor?
2 F : ett par frågor tack. hur långt bort va den här
3 mannen från (.) er när ni såg honom (.) första
4 gången?
5 (2s)
6 V1 : °cirka tjugo meter.°
7 F : hur >länge< (.) kunde ni se honom?
8 V1 : °hela tiden.°
9 F : ja, hur länge va de?
10 V1 : hur länge vi så han? innan han gick--
11 F : ja.
12 V1 : elle[r?]
→ 13 F : [ja,] ni upptäckte honom, (.) och ni såg honom gå
14 fram till bile[n. =ni såg]
15 V1 : [till bilen.]
16 F : honom ta sej in i bilen. h[ur]
17 V1 : [ja.]
18 F : lång tid tog de här?
19 (4s)
20 F : ja, kan du'nte (.) svara på de så ska du
21 inte sä[ga nånting.]

Vittnet (V1) missförstår försvararens fråga varför försvararen väljer att kontextualisera frågan och därmed göra den än mer tydlig för vittnet. Notera hur försvararen, under den flerledade frågans tillkomst, ignorerar att det förekommer samtidigt tal. Detta skulle kunna tyda på att försvararen ser sig tvungen att genomföra den kommunikativa handlingen till fullo innan frågeyttrandet kan infinna sig. De ingående leden följer tidsbunden ordning.

7.1.3 Flerledade frågor vid försök att stödja den andre

En del flerledade frågor tycks ha sin grund i det att den tillfrågade av någon anledning, t.ex. p.g.a. minnesförlust, har svårigheter att besvara en eller flera frågor, se nedanstående utdrag:

Exempel (80)

(Tema K: A28:8) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 Å : va fanns dom skadorna?
- 2 T : ((suckar)) ja: de kommer ja faktiskt inte ihåg nu.
- 3 Å : satt dom p[å--]
- 4 T : [de] va på nån framskärm eller nåt tror ja.
- 5 Å : en >framskärm?<
- 6 T : ja tror de va de.
- 7 Å : ja. kommer du ihåg om de e >höger eller vänster?<
- 8 (2s)
- 9 T : ja tror de va på höger sida. ja tror de.
- 10 Å : vet du hur dom skadorna har uppkommit på bilen?
- 11 T : nej.
- 12 Å : °nej.° .hh eh (.) hur såg dom ut? (1s) va de
- 13 T : [ja--]
- 14 A : [inbu]ktningar? =va de krossat glas eller nånting
- 15 sånt?
- 16 T : ja tror de va en framlykta som va trasi °(på den.)°

I ovanstående utdrag försöker åklagaren få den tilltalade att berätta om en bils skador. (Bilen antas ha blivit skadad genom sammanstötning med den bil som den tilltalade framförde i onyktert tillstånd.) Utdraget inleds med en fråga om var skadorna fanns (rad 1). Notera hur den tilltalade positionerar sig här och i därpå följande turer. Det första svaret inleds med en suck, därpå en prolongerad turinledande partikel, något som skulle kunna tyda på att den tilltalade har vissa svårigheter (eller åtminstone tvekar) att svara. I det som sägs framgår att den tilltalade inte kommer ihåg var skadorna fanns. Åklagaren fortsätter med en "fristående" precisering/svarsförslag (d.v.s. som ej förekommer i en flerledad fråga), men hinner inte avsluta sin tur förrän den tilltalade bryter in med [de va på nån framskärm eller nåt]. Tillägget [eller nåt] implicerar en osäkerhet. Åklagaren ifrågasätter denna möjlighet (rad 5) varpå den tilltalade säger [ja tror de va de] med betoning på [tror]. Åklagaren fortsätter och undrar vad den tilltalade kommer ihåg, och inte tror. Efter en längre paus (rad 8) kommer den tilltalade in igen (rad 9) och ger fortfarande uppgifter enbart baserade på vad han tror. Därpå kommer åklagaren in på en ny topikal aspekt, d.v.s. om hur bilens skador har uppkommit. Den tilltalade (rad 11) svarar att han inte vet hur det hela har gått till. På rad 12 inleder åklagaren ett nytt kommunikativt projekt om skadornas utseende. Det finns nu skäl att tro att hela denna bakgrund (från rad 1 till 11) ligger till grund för åklagarens bedömning av den tilltalades förmåga att över huvud taget kunna besvara de frågor som ställs. Det nya projektet har sitt huvudled i första position, [hur såg dom ut], följt av två preciseringar/svarsförslag. Preci-

seringarna kan implicera att åklagaren försöker "stödja" (eller bättre: frammana) ett svar med exakta uppgifter snarare än uppgifter baserade på vad den tilltalade tror.

Sekvensen visar även på det "spel" som förekommer inom domstolsförhandlingen. Dels ska åklagaren/försvaren/domaren ge den tilltalade/vittnet utrymme att komma med uppgifter kring en viss händelse, dels är man primärt intresserad av detaljer; detaljer som den tilltalade/vittnet kommer ihåg (eller vet) och inte enbart *tror* sig komma ihåg.

7.1.4 Flerledade frågor vid byte av samtalsdeltagare

Flerledade frågor kan även infinna sig i de verksamheter där det förekommer skifte av samtalsdeltagare mellan två parter, d.v.s. där den ena parten byts ut mot någon annan. (I mitt material förekommer detta enbart i domstolsförhandling A28.) Den "nya" deltagaren måste ofta etablera vad han/hon tänker komma in på innan ett kommunikativt projekt kan introduceras, se nedanstående utdrag:

Exempel (81)

(Tema K: A28:14) Deltagare: Försvare / Vittne nr. 1 / Domare

- 1 F : ni kände igen honom?
- 2 V1 : ja.
- 3 F : känner du dej själv säker på att de e >samme man<
- 4 eller kan du ha >misstagit dej< trots allt?
- 5 (2s)
- 6 V1 : °nä, ja e rätt säker.°
- 7 F : du e >rätt säker<?
- 8 V1 : °ja.°
- 9 (2,5s)
- 10 F : <<ja tack.>>
- 11 D : <ja uppfatta inte> =hur lång tids >avstånd< va de
- 12 mellan- mellan de att han gick in å satte sej i
- 13 bilen å körde därifrån å till dess att-eh (.)
- 14 polisen kommer me honom i en bil när ni ska titta på
- 15 honom?
- 16 V1 : som mellan brottsplatsen å--
- 17 D : ja, mellan själva händelsen när- ((forts.))

Exempel (82)

(Tema K: A28:18) Deltagare: Aklagare / Vittne nr. 2 / Domare / Försvare

- 1 Å : ja. eh (.) ka- kan du säga nånting om hur dom här
- 2 skadorna på bilen såg ut?
- 3 V2 : nu e de osäkert vilken sida de va på. vänster sida
- 4 tror ja blinkerljuset va borta på.
- 5 Å : ja.
- 6 V2 : å kåpan till vänster lyse.
- 7 Å : ja.
- 8 V2 : >troligtvis.<
- 9 Å : mm. <<ja, då har ja °inget mer att fråga om.>>°
- 10 D : advokat B-sson.
- 11 F : .hh du nämnde om mannens >klädsel<. han hade (.) ett
- 12 par blå kortbyxor sa du. =va hade han mer på sej?
- ((fortsättning nästa sida))

13 V2 : en vit T-shirt å troligen träskor.
 14 (2s)
 15 F : fanns de något m- mer påtaglit med hans T-shirt?
 16 märke eller så?
 17 V2 : de la ja inte märke till.

I både Exempel (81) och (82) sker talarbyte av representant för aktuell institution. I dessa "gränsområden" etablerar den nya samtalsdeltagaren vad han/hon tänker behandla, antingen genom att t.ex. - som i Exempel (81) - ge motiv varför man ställer en viss fråga, [ja uppfatta inte], eller genom att t.ex. - som i Exempel (82) - göra en återanknytning till någonting som behandlats i ett domstolsförhandlingens tidigare skede. Talarbyttets "etableringsfas" kan jämföras med den kontextualisering som föregår en fråga på t.ex. seminarium, presskonferenser och föreläsningar; frågeställaren (den nya talaren) måste etablera sig som talare för att därpå ta upp en ny frågeaspekt. (Notera att de markerade flerledade frågorna i båda fallen projiceras av föregående tur, d.v.s. i Exempel (81) av försvararens [ja tack] (rad 10) och i Exempel (82) av domarens [advokat B-sson] (rad 10).

7.1.5 Flerledade frågor vid överraskande information

En annan vanlig (även i informella sammanhang) bakgrund till den flerledade frågans uppkomst är den i vilken i viss mån överraskande information/oväntade uppgifter infinner sig, se nedanstående utdrag:

Exempel (83)

(Tema K: E106:15) Deltagare: Socialsekreterare / Klient

1 K : ja kanske ska in i fängelse. =ja vet inte.
 → 2 S : °när får du besked om de å för vad? (.) e de
 3 rättegång alltså på gång?°
 4 K : ah:: de har ju vart också.
 5 S : °.mm°
 6 K : nä: misshandel och-eh: rattfylla. (2s) men de, de
 7 har ju hänt för två år sen.

Exempel (84)

(Tema K: BM4:8b) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

1 B : s l e? =de e en ledsjukdom.
 2 K : °nä.°
 3 B : .mm (.) kroniskt högt blodtryck lär du väl inte ha
 4 heller, nä.
 5 K : °.nä°
 6 B : e du allergisk emot nånting?
 7 K : nä.
 8 B : de e inte nåt?
 9 K : °.nä°
 10 B : .mm bra. .hh (.) blodtransfusion lär du'nte ha fått
 11 på de här? ((de här = första födseln))
 12 K : (.) nej.
 13 B : nä.
 14 K : men ja har fått tidigare.
 → 15 B : blodtransfusion? (.) på- när då?
 ((fortsättning nästa sida))

- 16 K : när ja va: liten.
 17 B : på: grund utav va då?
 18 K : ja (.) krocka me ett trä.

I både Exempel (83) och (84) föregås den flerledade frågan av överraskande/oväntad information. Detta leder till, liksom här, ofta till en flerledad fråga med mer än ett huvudled, d.v.s. där experten efterfrågar två eller flera saker inom samma tur. Både Exempel (83) - som har behandlats tidigare - och (84) bekräftar att den tillfrågade besvarar den sist ställda frågan. (Notera att barnmorskan i Exempel (84) vid två tillfällen (och vid flera andra tillfällen både före och innan denna sekvens) förekommer den gravida kvinnan svar med uttryck som t.ex. [lär du väl inte ha heller]. Samma sak sker även på rad 10, d.v.s. där barnmorskan utgår från att den gravida kvinnan inte har fått någon blodtransfusion. Notera även den minimala pausen innan den gravida kvinnan svarar. Hon *har* bestämt fått blodtransfusion, men inte vid [de här], d.v.s. vid första födseln. Detta skulle kunna varför den gravida kvinnan tycks tveka en aning inför svaret (rad 12).)

7.1.6 Flerledade frågor vid avdramatisering

Den sista varianten av flerledade frågor med sin grund i det föregående handlar om det antagande som experten utgår från inför ett kommunikativt projekt. Detta antagande kan i sig sägas vara relaterat till det föregående, d.v.s. att experten under samtalets gång har skaffat sig en uppfattning angående den andre samtalsdeltagaren; en uppfattning som också kommer att forma expertens sätt att fråga, se nedanstående utdrag:

Exempel (85)

(Tema K: P20:5) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : nu kommer en konstig fråga här. (1s) <arbetsför å
 2 hälsotillstånd?> =om du e frisk eller om du lider av
 3 nära sjukdomar--
 4 M : °nä (ja e)° (.) frisk.
 5 P : du e frisk. ((in.)) .hh (eh) frisk å arbetsför.
 6 ruta trettio =inkom på kallelse åttio streck XX
 7 streck XX klockan nolltio trettio. .hh
 8 (2s)
 9 å så går vi ner till-eh ruta femtio, =XXX X
 10 streck X (.) S-sson =handläggare B- Bo O-sson. .hh
 11 (enhets-)koden är XXXXX
 12 (3s)
 → 13 P : °och° (1s) ruta sextisix =Bo O-sson. (1s) och så tar
 14 vi dagsbetsuppgiften. ((←)) (.) hur mycke du tjänar
 15 då. =de blir inte så mycke. =du bara sommarjobbbar.
 16 M : ((hostar)) [°ja°.]
 17 P : [hur] mycke räknar du me att du tjänar
 18 ihop på ett år? (.) °sammanlagt?°
 19 M : mm-ja: de e väl en tolv tusen °ungefär°.

I Exempel (85) förekommer "avdramatisering" vid två tillfällen (markeras med pil). Vid båda tillfällena sker avdramatiseringen inom en flerledad fråga. I det första fallet projiceras det kommunikativa projektet som [en konstig fråga]. Detta är i sig ett ställningstagande gentemot vad som är givet i aktuell verksamhet. Polis mannen har ett genom hela polisförhöret - som i termer av empati och förståelse mer påminner om ett informellt samtal - ett vänligt bemötan-

de gentemot den misstänkte. Detta avspeglar sig inte minst i ställningstagandet som inleder den första flerledade frågan. (Polismannen gör den misstänktes perspektiv till sitt eget.) Samma sak råder i nästa flerledade fråga. (Notera samspelet mellan polisens tal in på bandspelare och polisens tal till den misstänkte, [och så tar vi dagsbottsuppgiften], [hur mycke du tjänar då].) Polismannen utvecklar sitt projekt med flera föregripande presumtiva svar som i sig bygger på en bedömning av den misstänktes situation i polisförhöret. Samma sak återfinns i förhårets senare skede:

Exempel (86)

(Tema K: P20:11) Deltagare: Polisman / Misstänkt

- 1 P : nu-eh (.) ((hostar)) vet inte ja om den här killen
- 2 som (..) har blivit av me sin radio har nåra
- 3 ersättningsyrkanden mot er =ja måste kontakta
- 4 honom, °ja har inte lyckats få kontakt me honom
- 5 innan.°
- 6 M : nä.
- 7 P : de e möjligt att han har nåt ersättningsyrkande för
- 8 å montera in sin radio igen.
- 9 M : .sch
- 10 P : de kan inte röra sej om nåra större summor om ni
- 11 inte har (.) brutit sönder den (.) nåt särskilt.
- 12 eh hur ställer du dej till de ersättningsyrkandet
- 13 °om han vill ha nån ersättning?°
- 14 M : de ska han få.

Notera hur polismannen ”bit-för-bit”, och med vad man skulle kunna kalla informella medel, kommer in på det väntade projektets huvuddel, d.v.s. frågeyttrandet. Jämför utdraget nedan:

Exempel (87)

(Tema K: P20:12) Deltagare: Polisman / Misstänkt (Andersson = misstänkt medbrottsling)

- 1 P : då blir de så här va (.) att den här Andersson han
- 2 måste ju också komma upp till mej.
- 3 M : mm.
- 4 P : vi visste i princip att de va Andersson- att de va
- 5 han innan <så du behöver inte känna dej som att du
- 6 har> avslöjat honom. men (.) skulle du vilja be
- 7 Andersson att han ringer till mej? =du har ju min
- 8 kallels[e.]
- 9 M : [mm.]

Både Exempel (86) och (87) ger en väldigt bra bild av den flerledade frågans komplexitet, d.v.s. att den ofta har sin grund i att frågeställaren försöker utföra två (eller flera) olika saker inom samma tur. I Exempel (86) motsvaras det kommunikativa projektet av hur den misstänkte ställer sig till ett eventuellt ersättningsyrkande. Innan polismannen kommer så långt, har han dels avdramatiserat brottets eventuella konsekvenser - [de kan inte röra sig om nåra större summor] - och därmed även fört in en moralisk aspekt, d.v.s. att brottsoffret nog skulle ha en ersättning om han/hon nu så begär. I Exempel (87) vill polismannen att den misstänkte ska be Andersson (en misstänkt medbrottsling) att höra av sig. Detta är, enligt polismannen, ingenting farligt eftersom man (polisen) redan kände till Anderssons medverkan. (Detta är i

alla fall vad polismannen hävdar. Ändå är det i samtalets tidigare skede uppenbart att polisen helt saknar uppgifter om den misstänktes medbrottsling.)

7.1.7 Den flerledade frågans effekt

Att efterfråga den flerledade frågans effekt är detsamma som att titta på dess funktion i samtalet, d.v.s. att initiera ett kommunikativt projekt, men även vad den flerledade frågan etablerar, d.v.s. vad den i sig kan lägga grunden till. En grov genomgång av materialet visar att en flerledad fråga ofta kommer att lägga grunden till en följd av enstaka frågor. Ett exempel på detta är förekomsten av s.k. elliptiska frågor. Frågeställaren måste först introducera det kommunikativa projektets art, och kanske även att projektet har en viss varaktighet, se nedanstående utdrag:

Exempel (88)

(Tema K: BM4:7c) Deltagare: Barnmorska / Havande kvinna

- 1 B : .hh hjärt kärlsjukd-- =<<jä frågar om olika
- 2 sjukdomar ja.>>
- 3 K : mm.
- 4 B : .hh eh hjärt kärlsjukdomar? (.) inget du har?
- 5 K : ∞.nä.∞
- 6 B : nån psykisk sjukdom?
- 7 K : nä.
- 8 B : gynekologisk sjukdom eller operation?
- 9 K : nej.
- 10 B : blodpropp?
- 11 K : nej.

I och med att barnmorskan säger [ja frågar om olika sjukdomar ja.] och i nästa tur förstärker projektets art med tillägget [inget du har?], så är det övergripande kommunikativa projektet etablerat och kan därpå följas av en rad frågor i form av enskilda nominalfraser.

Denna etablering kan även gälla för projekt som i sig inte bygger på en elliptisk struktur, se nedanstående utdrag:

Exempel (89)

(Tema K: A28:7f) Deltagare: Aklagare / Tilltalad

- 1 A : du minns att ni har vart i B-by å solat å sen e de
- 2 minnet borta tydligen i flera t_immar. (.) nä- när
- 3 får du minnet tillb_aka?
- 4 T : ja, de va väl inte förrän (.) dan e_fter nångång.
- 5 A : ha. å va- e du h_emma då eller?
- 6 T : ja, då va ja hemma.
- 7 A : jaha. du m_inns inte att du har varit ute å tagit
- 8 bl_odprov mitt i natten?
- 9 T : nä, de vet ja'nte.

Den flerledade frågan (raderna 1 - 3) inleder inte bara ett kommunikativt projekt i sig. Den utgör också grund för de frågor som därpå följer i det att de alla handlar om vad den tilltalade minns och *inte* minns.

8. DISKUSSION

Innehåll: Avslutande diskussion om de resultat som framkommit i uppsatsen. Kapitlet är indelat i olika avsnitt som var och en behandlar olika aspekter av arbetets slutsatser och därtill möjliga kommentarer.

8.1 Inledande kommentarer

När man ställer frågan hur det kommer sig att en tur är flerledad, är det viktigt att göra en distinktion mellan två underordnade frågor:

- (1) Varför *blir* resp.
- (2) varför *görs* turen flerledad?

Den första frågan implicerar att det finns flerledade turer som inte nödvändigtvis var avsedda att bli flerledade, eller där talaren helt enkelt inte skänker en tanke på att det som sägs faktiskt är flerledat, och detta är helt riktigt. Den andra frågan implicerar att det finns flerledade turer där talaren mycket väl var medveten om att det han/hon sade också fördelade sig på flera led. Härmed kan man göra en skillnad mellan (1) den flerledade turen som en eventuellt oavsiktlig samtalsprodukt samt (2) den flerledade turen som en kommunikativ resurs. Saken förändras inte om vi säger att den flerledade turens ingående led kommer att underordnas en övergripande, gemensam kommunikativ handling. Det vore utan tvivel inte en svår uppgift att finna samband mellan de eventuellt oavsiktligt formulerade flerledade turenas ingående led.

I denna uppsats har jag inte gjort en sådan skillnad. Jag har inte försökt leta efter de flerledade frågor där det skulle finnas skäl att anta att talaren hade för avsikt att formulera en flerledad fråga. Istället har jag uteslutande betraktat den flerledade frågan som en naturlig produkt av samtalsspråket. Därmed inte sagt att den flerledade frågan inte kan betraktas som en alldeles speciell "metod att fråga", men med ett sådant perspektivval måste en hel del frågor som fördelar sig på flera led betraktas som en oavsiktlig frågemetod, eller åtminstone som en omedveten metod. Istället har jag antagit en definition, applicerat denna på materialet och sedan betraktat de frågor som härmed dyker upp som en naturlig samtalsprodukt.

8.2 Kommentarer till Analys 1, 2 och 3

Jag har med kapitlet ANALYS 1 inte bara visat hur jag har gått till väga i min datahantering, d.v.s. hur jag empiriskt har identifierat flerledade frågor. Det har också framgått att syntax och prosodi inte själva (eller ens sammantaget) kan ge tillfredsställande resultat. Vi måste även lyfta in talsegmentets ko-textuella faktorer, d.v.s. det språkliga/interaktionella sammanhang i vilket det förekommer. Enbart utifrån detta perspektiv kan den flerledade frågan, och de olika varianter som den uppvisar, empiriskt identifieras.

Som ANALYS 2 visar kan man tala om två urtyper för den flerledade frågan, nämligen [P + F] resp. [F + F] (som tillsammans utgör 96,2% av de tvåledade frågorna). Utifrån dessa grundläggande strukturkategorier, kan man laborera med ett framförställt påstående eller ett efterställt frågeyttrande. Detta visar sig inte minst genom att strukturkategorierna [P + P + F] (med framförställt påstående), [F + F + F] (med efterställt frågeyttrande) samt [P + F + F] (med efterställt frågeyttrande) tillsammans utgör 88,7% av de treledade frågorna.

Sammanställningen innebär också att ett påstående tycks preferera ett frågeyttrande medan ett frågeyttrande tycks preferera ytterligare ett frågeyttrande.

ANALYS 2 visar även att en del flerledade frågor tycks vara relaterade till den kommunikativa verksamhetens syften. I domstolsförhandlingarna läggs stor vikt vid vad som sägs. Därför används ofta återanknytande led för att föra något tidigare nämnt åter på tal. I polisförhören och MVC-samtalen förekommer en hel del formulärfrågor som tillhör verksamhetens på förhand bestämda agenda. En del av dessa frågor har ingen uppenbar betydelse för lekmannen varför experten ibland tillfogar ett definierande led. I polisförhören gäller, just som i domstolsförhandlingarna, att lägga en berättelse ”på bordet”. Experten har erfarenheter från tidigare samtal av samma (eller endast till en liten del avvikande) karaktär varför det förekommer en hel del preciseringsfunktioner med funktion av svarsförslag. Detta visar på att experten har en förmåga att pricka in rätt sorts svar och använda en svarsinringande teknik. I Soc-samtalen finns det ett inslag av att provocera klienten att göra vissa livsnödvändiga prioriteringar. Ofta sker detta genom att ställa klientens redan gjorda val gentemot de konsekvenser som dessa kan ha. Även detta leder till en frågeteknik av preciserande/svarsföreslående led.

I ANALYS 3 har jag talat om den flerledade frågans yttre struktur med en betoning på den flerledade frågans pre-ko-text. Analysen har visat att det förekommer flera olika orsaksgrunder. Bland dessa förekommer bl.a. (1) byte av topik eller topikal aspekt, (2) missförstånd, (3) som stöd för lekmannen samt (4) för att avdramatisera ett stundande kommunikativt projekt. Analysen framhäver att det finns en komplexitet i den flerledade frågans kommunikativa syften. Dels vill experten ställa en fråga vilken ofta förankras genom att etablera ett kontextuellt rum mot vilket frågan kan förstås, dels realisera själva frågeyttrandet och därmed lägga den sista pusselbiten i introduktionen av ett kommunikativt projekt.

ANALYS 3 visar även att den flerledade frågan i sig etablerar en grund för en viss fortsättning. Detta gäller inte minst vid förekomst av elliptiska frågeyttranden. Allmänt betraktat kan den flerledade frågan utgöra den grund på vilken en rad följdfrågor kan ställas.

8.3 Den flerledade frågans funktioner

Analyserna har visat att det går att identifiera en del olika funktioner hos den flerledade frågan. Det återanknytande hjälpledet uppvisar samma sorts frågeteknik som inte så sällan förekommer i t.ex. i politiska mediasamtal, någonting som bl.a. har studerats av Mats Nylund (2000).¹⁰⁹ Frågeställaren intar en neutral(istisk) position genom att anföra en tredje parts (inte så sällan konflikerande) åsikt vilken politikern/samhällssvetaren därpå ombeds att kommentera. På så sätt kan reportern ofta provocera politikern till att svara.

Andra hjälpled har funktionen att förvarna om en viss fortsättning. Inte så sällan uppträder de i topikskiften och har då ofta samtidigt en avslutande verkan på föregående topik. Även i starkt frågeorienterade samtalskontexter har frågeställaren ofta en bemötande, social attityd till den tillfrågade. I MVC-samtalen fälls det inte sällan empatiska kommentarer och det förekommer att man skämtar. I polisförhören råder det ofta en form av samförstånd mellan polismannen och den misstänkte. Samma sak gäller i samtalen mellan socialsekreterare och klient. Domstolsförhandlingar kan i förstone ge intryck av att vara nakna och stela, men även här finns det en vilja att bemöta och kollektivt lösa en viss uppgift. På detta sätt tenderar man

¹⁰⁹ Se även Heritage & Roth, 1995.

undvika att introducera en fråga utan att t.ex. ange skälen därtill. Man är hela tiden mån om att göra klart vad som ska ske härnäst på agendan.

Det (till huvudledet) efterställda påståendet har ofta en klargörande funktion och i denna position förekommer bl.a. det definierande hjälpledet, d.v.s. ett led med vilket frågeställaren avser klargöra någon aspekt i sin nyss ställda fråga. Det efterställda påståendet kan även vara det led som motiverar det kommunikativa projektet.

När hjälpledet består av en fråga, är dess prototypiska funktion att precisera ett tidigare led. Detta kan bero på flera olika saker och en preciserande hjälpfråga kan ha flera olika funktioner. För det första, den flerledade frågan kan i denna bemärkelse - i synnerhet vad gäller domstolsförhandlingarna och polisförhören - jämföras med moderatorns roll i de studier som baserar sig på s.k. fokusgrupper (se t.ex. Puchta & Potter, 1999). Moderatoren (den som utför studien) för samman ett antal personer till ett gruppsamtal i syfte att gruppen ska behandla ett specifikt ämne. I idealfallet behöver moderatoren endast ange ämnet varpå gruppen pratar på och fyller inspelningsutrustningen med just det som studien avser att analysera. I realiteten, om moderatoren ej agerar över huvud taget, kommer gruppen in på ämnen bortom det ursprungliga. Fokusgruppstudier är, som namnet också anger, ofta fokuserade på ett specifikt ämne varför gruppmedlemmarna inte kan tillåtas halka in på alltför långa sidospår. Detta är det ena dilemma, d.v.s. att moderatoren måste vara beredd på att bryta in och ange de yttre ramarna för gruppsamtalet. Det andra problemet är att gruppen helst av allt ska känna frihet inom ämnet. Moderatoren får under inga omständigheter leda in gruppdiskussionen på detaljnivå. Detta ska gruppmedlemmarna självmant göra. Moderatorns uppgifter och dilemman påminner i viss mån om åklagarens och polismannens, d.v.s. att på en och samma gång låta den tilltalade/misstänkte berätta sin version av händelsen, och att samtidigt få honom/henne att komma med tydliga uppgifter och precisa detaljer. Det höga antalet preciserande hjälpfrågor, och speciellt när de motsvaras av ett svarsförslag, visar också att åklagaren, polismannen (etc.), p.g.a. erfarenheter från tidigare liknande fall, har en förmåga att ofta pricka in rätt sorts svar.

För det andra kan den preciserande hjälpfrågan ha sin grund i det att frågeställaren helt enkelt inser att nyss nämnda fråga inte tillräckligt markerade vad som egentligen efterfrågades. Därför görs ett tillägg för att precisera föregående fråga.

8.4 Flerledat p.g.a. aktuell verksamhet

Skälen varierar också beroende på verksamhetens betingelser, d.v.s. mötets på förhand bestämda agenda/syfte(n). I domstolsförhandlingen tillåts alla parter ge sin version av en händelse. Därför kommer det som sägs att utgöra en stor del av vad man allmänt försöker att göra, nämligen skipa rättvisa utefter vad de involverade personerna (och i synnerhet vittnena) säger sig ha iakttagit. När åklagaren är färdig med sitt vittnesförhör, tar försvararen ofta över och har inte så sällan en del frågor om det alldeles nyligen sagda. Därför måste han/hon först ta till orda, nämna det "material" som ska behandlas och därpå ifrågasätta detta material i någon aspekt.

I polisförhören fäster man inte lika stor vikt vid exakt vad som sägs och hur det sägs, utan snarare hur t.ex. ett visst händelseförlopp kan beskrivas. Detta visar sig inte minst i de fall där polismannen, i sitt tal till bandspelaren, felaktigt utger sig för att citera den misstänktes egna ord. Den misstänktes berättelse parafraseras och anpassas för att utgöra underlag till en

kommande polisrapport. Polismannens uppgift är härmed inte att exakt återge vad den misstänkte framför, utan snarare att utifrån den misstänktes berättelser skapa sig en institutionsanpassad bild av brottet ifråga.

I inskrivningssamtalen på MVC handlar det framför allt om att ta reda på hur den gravida kvinnan mår, om hennes mat-, rök- och alkoholvanor etc. Alla uppgifter är av personlig art och det förekommer en hel del råd och tips om hur man ska undvika smärtor och obehag under graviditeten. Barnmorskan tar vid flera tillfällen exempel från sitt eget privatliv och ger därför samtalet en personlig prägel. Emellertid gör detta också det svårt för barnmorskan att gå från ett ämne till ett annat, d.v.s. det kan finnas en stor distans från den ena topiken till den andra i jämförelse med t.ex. domstolsförhandlingen. Förr eller senare måste man återgå till agendan och detta sker inte så sällan m.h.a. någon form av övergång som i sig resulterar i en flerledad fråga.

I Soc-samtalen handlar det om att hjälpa, och om att ge hjälp till självhjälp. Till skillnad från barnmorskan tycks inte socialsekreteraren sätta sig in i klientens situation. (Det förekommer aldrig några paralleller till det egna privatlivet.) Det verkar snarare råda en lärare-elevrelation mellan parterna i det att socialsekreteraren ofta får just "skola" klientens resonemang om sin livssituation. Ofta förekommer det diskussioner om etik, vad som är rätt och fel och vad som hör och inte hör till diskussionen. I denna roll kommer socialsekreteraren ofta att ifrågasätta klientens val och prioriteringar, något som ofta (liksom hos reportern i mediasamtalen) sker genom att "provocera" klienten med flera frågor ställda uppå varandra.

8.5 Huvudled och hjälpled

I denna uppsats har jag utgått från definitionen att det är det *första* frågeyttrandet i den flerledade frågan (med undantag för förvarnande hjälpfrågor) som utgör huvudled. Därpå har jag hävdats att övriga led har en understödjande funktion till huvudledet. Påståendets prototypiska funktion är att bakgrunda, hjälpfrågans prototypiska funktion är att precisera. Naturligtvis kan även huvudledet - t.ex. då det förekommer som det första ledet i struktorkategorin [F + F] och där det andra ledet därför är en hjälpfråga - sägas ha en bakgrundande, kontextualiserande effekt på hjälpfrågan. (Detta skulle kunna motiveras på grunder att det nästan alltid är den sist ställda frågan som också besvaras.) Vad som *egentligen* är den flerledade frågans huvudled, och om denna över huvud taget är möjlig att identifiera, är en fråga som hamnar utanför denna uppsats och därför kan vara ett uppslag till vidare forskning.

8.6 Varför flerledat?

Det finns flera skäl till att en tur blir flerledad. Det enklaste svaret är att det kan vara svårt att utföra det man avser inom ramarna för ett led. Att formulera en flerledad fråga är därför ofta lösningen på en komplex kommunikativ uppgift, d.v.s. resultatet av att försöka möta flera, eventuell konflikterande, krav; ett "kommunikativt dilemma". Det är svårt att ange t.ex. både skäl/motiv varför man vill fråga och samtidigt ställa frågan inom ett och samma led. Vidare måste en fråga ofta kontextualiseras för att förstås. Detta innebär att frågeställaren tar upp (etablerar/uppmärksammar någon på) en specifik aspekt - t.ex. något som har sagts i tidigare skede - som därpå ifrågasätts eller leder till en följd av frågor. Varför ställs då inte enkla, raka frågor? Experten ska hantera en "sak" som gäller lekmannen (motparten i samtalet). Experten måste ställa frågor om "saker" och ger ofta anledning, bakgrund, precisering (etc.) därtill.

Språkbruk, språkhändelser och interaktion i allmänhet kan betraktas som en mer eller mindre omfattande kedja av mer eller mindre omfattande kommunikativa projekt. Ett mycket enkelt exempel på ett sådant projekt är utbyte av hälsningsfraser. Person A hälsar på person B, d.v.s. *projicerar*/inbjuder till det kommunikativa projektet "att hälsa", varpå person B (vanligtvis) *responderar* på densamma, d.v.s. antar inbjudningen genom att ta del i projektet. (Vad gäller utbyte av hälsningsfraser, kommer projektet till ett "avslut" i och med att person A noterar B's hälsning och går vidare till nästa projekt.) Sådana okomplicerade projekt, vilka ingår som en del av människans konventionaliserade och rutinmässiga interaktionsmönster och som i synnerhet kännetecknar det vardagliga samtalet, präglas ofta av en relativt okomplicerad uppsättning kommunikativa förutsättningar. (Därmed inte sagt att alla kommunikativa projekt i vardagliga samtal är okomplicerade, jfr. t.ex. vid förekomst av disprefererade svar.) Det är ofta en okomplicerad uppgift såväl att inleda som att ta del i ett projekt; språkformen (t.ex. vokabulären) är ofta enkel ("ledig"); talarutrymmet (d.v.s. rätten att ta till orda) ofta jämnt fördelat; verksamheten i sig inbäddad i det vardagliga sociala livet till den grad att projektet knappast är överraskande (oförväntade) vare sig i form eller innehåll. Därutöver har vi de kommunikativa projekt som förekommer i en institutionell kontext. Vanligen är rollerna klart definierade på förhand. En havande kvinna känner till (eller blir ganska omgående medveten om) barnmorskans "rättigheter" i samtalet. Den misstänkte brottslingen vet vad förhöret *som verksamhet* går ut på etc. Inte desto mindre kräver dessa samtalskontexter ofta ett större interaktionellt "samtalsdeltagaransvar/-engagemang" än vad som är gällande för det vardagliga samtalets kontext. Detta ansvar styrs och låter sig påverkas av två centrala faktorer, nämligen **samtalets topiker** (ämnesbehandling) och **samtalets syften** (verksamhetens ändamål).

Samtalets topiker

Även om det vardagliga och habitualiserade "kallpratet" kan tänkas ha ett tematiskt flödeschema, d.v.s. tanken att de mindre och okomplicerade kommunikativa projekten (topikala aspekterna o. dyl.) skulle avlösa varandra enligt en ganska bestämd och konventionaliserad ordningsföljd (det ena leder in på det andra), är det institutionella samtalet i synnerhet reglerat av en på förhand antagen modell för interaktion; experten följer ofta ett på förhand antaget frågeformulär. På detta sätt, eftersom det institutionella samtalet ofta har till uppgift att lösa flera olika "kommunikativa problem", behöver inte ett avlösande (d.v.s. nytt) kommunikativt projekt ha någonting att göra med det alldeles föregående. Detta försätter inte så sällan det institutionella samtalets deltagare i ett kommunikativt dilemma och man skulle i detta sammanhang kunna skilja på (1) *nödvändiga* och (2) *interaktionsstrukturerande* metoder för topikskifte. Å ena sidan, nya frågor med liten eller ingen relevans till det föregående måste ges en grund för att förstås mot en ny bakgrund. (B kan inte förstås utan A.) I dessa fall är bakgrunden, d.v.s. övergången mellan det föregående och det nya, *nödvändig*. Å andra sidan, i vissa fall, beroende på samtalskontext (t.ex. relationen mellan samtalsdeltagarna) och kanske i synnerhet på det absolut föregående projektets topik, används uppmjukande och i en strikt bemärkelse icke nödvändig övergång mellan två kommunikativa projekt. Ofta utgörs dessa övergångar av meta-kommunikativa kommentarer relaterat till det som därpå är att vänta, t.ex. "Nu ska vi se", "Jag tänkte på en annan sak", "Nu kommer en konstig fråga" etc. I båda fallen blir resultatet en flerledad tur. Detta leder till att vissa turer med (logisk) nödvändighet måste ha en flerledad (komplex) struktur medan andra turer blir (görs) flerledade, med förhoppning om att uttrycket inte missförstås, "av humanitära skäl". (Detta resonemang är en återkoppling till kapitlets inledning.) Givetvis kan en flerledad tur utgöras av både logiska och meta-kommunikativa led. Det institutionella samtalets på förhand antagna topikformulär kan framtvunga metoder för "smidig övergång" mellan två (i topikal bemärkelse) orelaterade kommunikativa

projekt. En ingående studie av logiska och meta-kommunikativa led skulle förmodligen visa att de logiska framför allt infinner sig vid skifte av *topikal aspekt* medan de meta-kommunikativa leden framför allt infinner sig vid topikskiften (d.v.s. vid övergång mellan två helt orelaterade kommunikativa projekt). Ett sådant resultat skulle t.ex. kunna tyda på att det finns ett interaktionellt motstånd, inbäddat i mänskligt kommunikativt samspel i allmänhet, att genomföra osmidiga ("abrupta") övergångar mellan två kommunikativa projekt; en vilja att etablera och vidmakthålla ett gott samtalsklimat. Denna vilja har förmodligen sina rötter i det vardagliga samtalets karaktär och är något som parterna i det institutionella samtalet försöker åter skapa eller åtminstone i någon mån efterlikna, och detta i olika syften.

Samtalets syften

Flerledade turer kan också relateras till själva verksamheten. Projekt med uppgift att få någon att kommentera, återge och/eller bekräfta/vederlägga någonting, vilket kännetecknar en stor del av det institutionella samtalets syften, kräver inte så sällan att frågeställaren etablerar och preciserar just det som ska behandlas. Varje institution har en mer eller mindre fast rutin för hur ärenden ska behandlas och hanteras. Ofta finns även en (på institutionen vedertagen och i samhället socialt förankrad) modell för relationen mellan expert och lekman, en modell som i sin form framtvingar ett visst förhållningssätt. I mitt urval fullföljs verksamhetens syften på en kommunikativ basis. Det man *gör* sker med språkliga medel. Om det kommunikativa projektet i sig är komplext, d.v.s. om man med språkliga medel försöker utföra mer än en sak inom en och samma tur, blir som en följd därav även språkstrukturen komplex.

Expertens förhållningssätt till lekmannen kan givetvis även påverkas av egna erfarenheter från liknande möten och därför relaterat till någonting vid sidan av institutionens "bruksanvisning". Om lekmän vid upprepade tillfällen har missförstått ett och samma frågeyttrande, kan experten förutse det kommunikativa projektets problematik och därför ge det en något annorlunda formulering; en formulering som av detta skäl kan komma att kräva en flerledad tur. Detta är mycket intressant i den mening att vissa flerledade turer skulle kunna vara informationsbärare av uppgifter som t.ex. expertens förväntningar och/eller bild av "den prototypiske lekmannen" och därför expertens frihet att manipulera med det institutionella språket.

8.7 Samhällsrelevans

En studie om flerledade frågor kan på detta sätt generera intressanta och samhällsrelevanta fakta om det institutionella mötet i allmänhet. Den säger något om vad som händer (eventuellt *har* hänt) med språket när kontexten är institutionell men kan också säga något om de språkliga särdrag och kännetecken som inhämtas (bäddas in) från det vardagliga samtalets former. Experten i domstolsförhandlingen och i polisförhören (likt journalisten) använder gärna frågemetoder som går ut på att provocera fram svar, metoder som i sig gör att språkformen antar en komplex struktur i jämförelse med enkla, raka frågor. Experten kan på detta sätt, i sin yrkesroll, sägas brottas med konflikten att å ena sidan ge den tillfrågade "fria tömmar" och att å andra sidan vara primärt intresserad av specifika detaljer, jfr. t.ex. moderatorns roll i fokusgruppen. Den institutionella yrkesrollen är m.a.o. ofta belagd med ett specifikt språkligt förhållningssätt som står i direkt relation till verksamhetens ändamål.

REFERENSLISTA:

- AGAR, M., 1985: Institutional discourse. *Text*, 5, s. 147 - 168.
- ANWARD, J., 1983: *Språkbruk och språkutveckling i skolan*. Lund: Liber Förlag.
- ANWARD, J., 1999: Constructing an interactionist account of constructions. Paper presented at Workshop on Construction and Interaction. Helsinki, 1999-09-06.
- ARONSSON, K., JÖNSSON, L., & LINELL, P., 1987: The courtroom hearing as a middle ground: speech accommodation by lawyers and defendants. *Journal of Language and Social Psychology*, vol. 6 (2), s. 99 - 115.
- ATKINSON, J. M., & DREW, P., 1979: *Order in Court: The Organization of Verbal Interaction in Judicial Settings*. London: Macmillan.
- ATKINSON, J. M., & HERITAGE, J., (ed.) 1984: *Structures of social action: studies in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- AUSTIN, J. L., 1962: *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.
- BAKHTIN, M. M., 1986: *Speech genres and other late essays*. Edited by C. Emerson & M. Holquist. Translated by V. W. McGee. Austin: University of Texas Press.
- BODEN, D., & ZIMMERMANN, D. H., (ed.) 1991: *Talk and social structure: studies in ethno-methodology and conversation analysis*. Cambridge: Polity Press.
- BRANTE, T., & FASTH, E., 1982: *Termer i sociologi*. Innebörd och sammanhang. Stockholm: Liber Förlag.
- BREDMAR, M., 1999: *Att göra det ovanliga normalt. Kommunikativ varsamhet och medicinska uppgifter i barnmorskors samtal med gravida kvinnor*. Linköping: Tema, Linköpings Studies in Arts and Science, 195.
- BÜLOW, P., 1998: *Utbrändhet i fokus. Hur professionella i grupp samtalar om utbrändhet*. Magisteruppsats från Tema K, 1998:1. Linköpings universitet.
- CLARK, H., 1996: *Using Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CLARK, H., & WILKES-GIBBS, D., 1986: Referring as a collaborative process. *Cognition*, 22:1 - 39.
- CUFF, E. C., & PAYNE, G. C. F., 1992: *Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- DREW, P., & HERITAGE, J., (ed.) 1992: *Talk at Work: Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DUNCAN, S., 1974: On the structure of speaker-audience-auditor interaction during speaking turns. *Language in Society*, 3:161 - 186.
- DUNCAN, S., & FISKE, D. W., 1977: *Face-to-face interaction: research, methods, and theory*. Hillsdale, N.J.: LEA.

- DURANTI, A., 1986: The audience as co-author: An introduction. *Text* 6 (3): 239 - 247.
- EDELSKY, C., 1981: Who's got the floor? *Language in Society*, 10: 383 - 421.
- FAIRCLOUGH, N., 1992: *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- FORD, C., FOX, B. A., & THOMPSON, S. A., 1996: Practices in the construction of turns: The 'TCU' revisited. *Pragmatics* 6 (3): 427 - 454.
- FORD, C., & THOMPSON, S. A., 1996: Interactional units in conversation: syntactic, intonational, and pragmatic resources for the management of turns. I Ochs et al. (1996), s. 134 - 184.
- FREDIN, E., 1993: *Dialogen i socialt arbete: En studie av socialbyråsamtal i ljust av modern dialogteori*. SIC 36, Tema Kommunikation, Universitetet i Linköping.
- GARFINKEL, H., 1967: *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- GARVEY, C., & BERNINGER, G., 1981: Timing and turn-taking in children's conversations. *Discourse Processes*, 4: 27 - 57.
- GOODWIN, C., 1979: The interactive construction of a sentence in natural conversation. I G. Psathas (ed.) (1979), *Everyday Language: Studies in Ethnomethodology*. New York: Irvington.
- GOODWIN, C., 1981: *Conversational organization: interaction between speakers and hearers*. New York: Academic Press.
- GOODWIN, C., 1986: Between and within: alternative treatments of continuers and assessments. *Human Studies*, 9: 205 - 217.
- GRICE, H. P., 1975: Logic and Conversation. I Cole, P. & Morgan, J. P. (ed.), *Syntax and Semantics*. Volume 3: *Speech Acts*. New York: Academic Press.
- HALLIDAY, M. A. K., 1989: *Spoken and Written Language*. Oxford: Oxford University Press.
- HERITAGE, J., 1984: *Garfinkel and ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- HERITAGE, J., 1997: Conversation Analysis and Institutional Talk. I D. Silverman (1997), *Qualitative Research*. Theory, Method and Practice. London: SAGE Publications Ltd. s. 161 - 182.
- HERITAGE, J., & ROTH, A. L., 1995: Grammar and Institution: Questions and Questioning in the Broadcast News Interview. *Research on Language and Social Interaction*, 28 (1), s. 1 - 60.
- HOUTKOOP, H., & MAZELAND, H., 1985: Turns and discourse units in everyday conversation. *Journal of Pragmatics*, 9. s. 595 - 619.
- INLiST 1998FF. = Interaction and Linguistic Structures. (Konstanz, Potsdam, Freiburg). Universität Konstanz, Sekretariat LS Angl. Sprachwissenschaft, InLiSt.
- JÖNSSON, L., 1988: Polisförhöret som kommunikationssituation. SIC 23, Tema Kommunikation, Universitetet i Linköping.

- KOROLIJA, N., 1995: *Två, tre eller flera parter. Om flerpartssamtalet i diskurs- och konversationsanalys*. Arbetsrapporter från Tema K. 1995:4. Linköpings universitet.
- KOROLIJA, N., 1998: *Episodes in talk: constructing coherence in multiparty conversation*. Linköping Studies in Arts and Science, 171. Tema, Linköpings universitet.
- LABOV, W., & FANSHEL, D., 1977: *Therapeutic discourse: psychotherapy as conversation*. New York: Academic Press.
- LERNER, G. H., 1987: Notes on overlap management in conversation: the case of delayed completion. *Western Journal of Speech Communication*, 53: 167 - 177.
- LERNER, G. H., 1996: On the "semi-permeable" character of grammatical units in conversation: conditional entry into the turn space of another speaker. I Ochs et al. (1996), s. 238 - 276.
- LINDHOLM, C., 1999: *Frågor och responser i läkare-patientsamtal*. Licentiatavhandling i nordiska språk (Ms.) Helsingfors universitet.
- LINDSTRÖM, A., 1999: *Language as social action: Grammar, prosody, and interaction in Swedish conversation*. Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, 46.
- LINELL, P., 1982: *Människans språk: En orientering om språk, tänkande och kommunikation*. Malmö: Gleerups Förlag.
- LINELL, P., 1990a: De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän. I: *Forskning om utbildning*, vol. 17, 1990:4, s. 18 - 35.
- LINELL, P., 1990b: Samtalets praktik och talspråkets grammatik. I: *Svenskans Beskrivning* 17, Åbo 1990.
- LINELL, P., 1994: *Transkriptioner av tal och samtal: teori och praktik*. Arbetsrapport från Tema K, 1994:9.
- LINELL, P., 1998: *Approaching Dialogue. Talk, Interaction and Contexts in Dialogical Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- LINELL, P., (Ms) 2000a: *The Written Language Bias in Linguistics: Its Nature, Origin and Transformations*.
- LINELL, P., 2000b: En dialogisk grammatik? Bidrag till RJ-projektet *Samtalsspråkets grammatik*.
- LINELL, P., & GUSTAVSSON, L., 1987: *Initiativ och respons. Om dialogens dynamik, dominans och koherens*. SIC 15, Tema Kommunikation. Linköpings universitet.
- LINELL, P., GUSTAVSSON, L., & JUVONEN, P., 1988: Interactional dominance in dyadic communication: A presentation of initiative-response analysis. *Linguistics*, 26: 415 - 442.
- LINELL, P., & JÖNSSON, L., 1991: Suspect stories: perspective-setting in an asymmetrical situation. I I. Marková & K. Foppa (eds.) (1991), *Asymmetries in dialogue*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf. s. 75-100.

- LINELL, P., & LUCKMANN, T., 1991: Asymmetries in dialogue: Some conceptual preliminaries. I I. Marková & K. Foppa (eds.) (1991), *Asymmetries in dialogue*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf. s. 1-20.
- LUCKMANN, T., 1989: Prolegomena to a social theory of communicative genres. *Slovene Studies*, 11, s. 159 - 166.
- LUCKMANN, T., 1995: Interaction planning and intersubjective adjustment of perspectives by communicative genres. I Esther Goody (1995), *Social Intelligence and Interaction*. Cambridge: s. 175 - 186.
- LÜBCKE, P (red.), 1987: *Vår tids filosofi*. Stockholm: Forum.
- MILLER, J. E., 1994: Speech and Writing. I R. E. Asher (ed.), *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Volume 1: 4301 - 4306. Oxford: Pergamon Press.
- NORDBERG, B., 1999: *Samtalsspråkets grammatik. Grammar in conversation: a study of Swedish*. Opublicerad skrift (bilaga till beskrivning av RJ-projektet *Samtalsspråkets grammatik*). 1999-06-02.
- NYLUND, M., 2000: *Iscensatt interaktion: strukturer och strategier i politiska mediesamtal*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- OCHS, E., SCHEGLOFF, E. A., & THOMPSON, S. A., (ed.) 1996: *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ONG, W. J., 1982: *Orality and Literacy*. London: Methuen.
- PERÄKYLÄ, A., 1995: *AIDS Counselling: Institutional Interaction and Clinical Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PHILIPS, S. U., 1976: Some sources of cultural variability in the regulation of talk. *Language in Society*, 5: 81 - 95.
- PUCHTA, C., & POTTER, J., 1999: Asking elaborate questions: Focus groups and the management of spontaneity. *Journal of Sociolinguistics*, 3, 314 - 335.
- QUIRK, R., SVARTVIK, J., DUCKWORTH, A. P., RUSIECKI, J. P. I., & COLIN, A. J. T., 1968: Studies in the correspondence of prosodic to grammatical features in English. I R. Quirk (1968), *Essays on the English Language: Medieval and Modern*. London: Longman. s. 120 - 135.
- SACKS, H., 1992 [1964-72]: *Lectures on conversation*. II Vols. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.
- SACKS, H., SCHEGLOFF, E. A., & JEFFERSON, G., 1974: A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50: 696 - 753.
- SAG (Svenska Akademiens Grammatik) 1999. Stockholm: Svenska Akademien.
- SCHEGLOFF, E. A., 1968: Sequencing in Conversational Openings. *American Anthropologist*, 70: 1075 - 1095. I Fishman (1971-2, Vol. 2) *Advances in the Sociology of Language*. Mouton: The Hague.

- SCHEGLOFF, E. A., 1972: Notes on a conversational practice: Formulating practice. I D. Sudnow (ed.), *Studies in Social Interaction*. New York: Free Press. s. 75 - 119.
- SCHEGLOFF, E. A., 1979: The relevance of repair to syntax-for-conversation. I Givón T. (ed.). *Syntax and semantics*, vol. 12. *Discourse and syntax*. New York. s. 261 - 286.
- SCHEGLOFF, E. A., 1980: Preliminaries to preliminaries: "Can I ask you a question?". *Sociological Inquiry*, 50: 104 - 152.
- SCHEGLOFF, E. A., 1982: Discourse as an interactional achievement: some uses of 'uh huh' and other things that come between sentences. I D. Tannen (ed.), *Analyzing discourse: text and talk*. GURT Washington, DC. s. 71 - 93
- SCHEGLOFF, E. A., 1988: Discourse as an interactional achievement II: An exercise in conversation analysis. I D. Tannen (ed.), *Linguistics in context: Connecting observation and understanding*. Norwood, N.J.: Ablex. s. 135 - 158.
- SCHEGLOFF, E. A., 1992: Introduction. I Sacks (1992), s. ix - lii.
- SCHEGLOFF, E. A., 1996: Turn organization: One intersection of grammar and interaction. I Ochs et al. (1996), s. 52 - 133.
- SCHEGLOFF, E. A., & SACKS, H., 1973: Opening up Closings. *Semiotica*, 8: 289 - 327.
- SCHULTZ, J. J., FLORIO, S., & ERICKSON, F., 1982: Where's the floor? Aspects of the cultural relationships in communication at home and in school. I Gilmore, P., & Glatthorn, A. A (1982) (ed.). *Children in and out of school*. Washington, D.C.: Center for Applied Linguistics.
- SCHUTZ, A., 1962: *Collected Papers, Vol. 1. The Problem of Social Reality*.
- SELTING, M., 1998: TCUs and TRPs: The Construction of Units in Conversational Talk. *InLiSt*, 4. Fachgruppe Sprachwissenschaft, Universität Konstanz. Institut für Germanistik, Universität Potsdam. Deutsches Seminar I, Universität Freiburg.
- SIGURD, B., 1991: *Språk och språkforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- STEENSIG, J., 1999: *Bidrag til en interaktionel lingvistik. Konversationsanalyse, turtagning og grundlæggelsen af en interaktionel lingvistik*. Institut for Lingvistik. Aarhus Universitet.
- STUBBS, M., 1980: *Language and Literacy*. London: Routledge and Kegan Paul.
- THOMAS, J., 1995: *Meaning in Interaction: an Introduction to Pragmatics*. London: Longman.
- THOMPSON, G., 1996: *Introducing Functional Grammar*. London: Arnold
- YNGVE, V., 1970: On getting a word in edgewise. *CLS*, 6: 567 - 577.
- YULE, G., 1996: *The study of language*. Cambridge: Cambridge University Press.

TRANSKRIPTIONSNYCKEL¹¹⁰

(.)	mikropaus (> 0,5 sek.)
(. .)	kort paus (> 1 sek.)
(1s)	paus med angiven längd (här en sekund)
då	betonat ord (vokaltecknet understruket)
så:	förlängning (prolongering) av ljud (jfr. ”sååå de gick inte”)
ja’nte	vokalbortfall (jfr. ”de vet ja inte”)
ja*a	markerar glottalt stopp inuti ord
eh	ljud för talplanering (tvekan)
att-eh	ljud för talplanering i direkt anslutning till föregående ord
,	fortsättningsintonation
.	avslutningsintonation
?	frågeintonation
(den)	osäker transkription
(xxx)	ohörbart tal
[xxx]	samtidigt (överlappande) tal med understående klammerparentes
[xxx]	
=xxx	markerar en ”rush through”, d.v.s. tal i direkt anslutning till föregående tal
xxx-	tillfälligt avbrott (oftast vid byte av enskilt ord/uttryck)
ar-(.)bete	mikropaus inuti ord
xxx--	utebbande tal (”trail off”) eller att talaren blir avbruten
xxx--?	markerar lucklämnande fråga
NÄ	uttalas med <u>högre</u> röstvolym än omgivande tal
°xxx°	uttalas med <u>lägre</u> röstvolym än omgivande tal
°°xxx°°	uttalas med <u>mycket lägre</u> röstvolym än omgivande tal
<xx>	uttalas med <u>högre</u> hastighet än omgivande tal
<<xx>>	uttalas med <u>mycket högre</u> hastighet än omgivande tal
>xx<	uttalas med <u>lägre</u> hastighet än omgivande tal
>>xx<<	uttalas med <u>mycket lägre</u> hastighet än omgivande tal
.hh	inandning
.ja	inandningstal
hejsan	talaren återger någon annans tal (markeras med annan röstbehandling)
((xxx))	icke-verbala aspekter (skratt etc.)
((xx.))	anger startpunkt för sidoställd aktivitet under vilken tal förekommer
((◀))	anger slutpunkt för sidoställd aktivitet under vilken tal förekommer

¹¹⁰ Denna transkriptionsnyckel baserar sig på de konventioner som står att finna i Linell, 1994.